

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2011

**LIVSMEDELS
VERKET**

NATIONAL FOOD
ADMINISTRATION

GENERALDIREKTÖREN
DIRECTOR GENERAL

BESLUT

1 (2)

den 25 juni 2012

Dnr 815/2012
Saknr 630

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2011

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan 2011, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, skall varje medlemsstat i Europeiska unionen överlämna en årlig rapport till kommissionen. Enligt 7 § förordningen (2009:1426) med instruktion för Livsmedelsverket skall en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Statens jordbruksverk.

Livsmedelsverket fastställer här rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2011. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, länsstyrelser, Generalläkaren och Sveriges Kommuner och Landsting. Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll (Swedac), Tullverket och Sveriges lantbruksuniversitet har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Dessa är kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa, hantering av veterinärmedicinska preparat, djurskydd och växtskydd (fytosanitära området).

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören vid Statens jordbruksverk samt generaldirektören för Statens veterinärmedicinska anstalt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Inger Andersson.

Inger Andersson

Postadress

Postal address

Box 622
SE-751 26 UPPSALA
SWEDEN

Besöksadress

Office address

Hamnesplanaden 5
UPPSALA

Telefon

Telephone

Nat 018-17 55 00
Int +46 18 17 55 00

Telefax

Nat 018-10 58 48
Int +46 18 10 58 48

E-post

livsmedelsverket@slv.se

Webbplats

www.slv.se

Postgiro

I 56 20-8

den 25 juni 2012

Dnr 815/2012
Saknr 630

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2011

För kännedom

Karin Führt-Lindqvist, Landsbygdsdepartementet
Harald Svensson, Tony Nilsson, Charlotta Svärd, Jordbruksverket
Marianne Elvander, Statens veterinärmedicinska anstalt
Anders Norling, Länsstyrelsen i Jämtlands län
Cecilia Fröberg, Länsstyrelsen i Dalarnas län
Henrik Ericsson, Länsstyrelsen i Uppsala län
Kristina Stenlund, Länsstyrelsen i Norrbottens län
Nils Alesund, Sveriges Kommuner och Landsting
Annika Boström, Tullverket
Karin Granath, Generalläkaren
Anna Linse Löfgren, Swedac
Birgitta Åhman, Sveriges lantbruksuniversitet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	9
1.1 Rapporten	9
1.2 EU:s revision av offentlig kontroll i livsmedelskedjan	10
1.3 Utredningar och uppdrag	10
1.3.1 Utredning om revision av livsmedelskedjans kontrollmyndigheter	10
1.3.2 Förslag, ansvarsfördelning mellan stat och näring i ny djursmittlag.....	11
1.3.3 Förslag om ny djurskyddslag.....	11
1.3.4 Uppdrag om villkorad läkemedelsanvändning – ViLa MJÖLK	12
1.3.5 Översyn av kontrollansvaret för vissa typer av livsmedelsverksamheter.....	12
1.3.6 Regelförenklingsarbete	13
1.3.7 Kontrollråd för djurskydd	13
2. Sammanfattning.....	14
2.1 Generell bedömning av kontrollen	14
2.2 Trender i kontrollen	16
2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad	19
2.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad	23
2.5 Nationellt revisionssystem.....	24
2.6 Resurser	26
2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete.....	28
2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad	30
3. Den fleråriga nationella kontrollplanen.....	32
3.1 Mål.....	32
3.2 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen.....	32
3.3 Förändringar av den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan	33
4. Kontroll i livsmedelskedjan.....	35
4.1 Inledning.....	35
4.2 Kontroll av livsmedel	35
4.2.1 Livsmedel och livsmedelshygien.....	35
4.2.1.1 Beskrivning av kontrollområdet	35
4.2.1.2 Kontrollens omfattning och resurser	36
4.2.1.3 Måluppfyllelse	39
4.2.1.4 Ej planerad kontroll	42
4.2.1.5 Efterlevnaden hos företag.....	43
4.2.1.6 Beslut om åtgärder mot företag	44
4.2.1.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	46
4.2.2 Kontroll av dricksvatten	53
4.2.2.1 Beskrivning av kontrollområdet	53
4.2.2.2 Kontrollens omfattning och resurser	53
4.2.2.3 Efterlevnad hos företag.....	54
4.2.2.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	55
4.2.3 Importkontroll från tredje land	56
4.2.3.1 Beskrivning av kontrollområdet	56
4.2.3.2 Definitioner och begrepp	56
4.2.3.3 Kontrollens omfattning och resurser	57
4.2.3.4 Beslut om åtgärder mot företag	57
4.2.3.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	58

4.2.4 Kontrollprogram för livsmedel.....	58
4.2.4.1 Restsubstanser	58
4.2.4.2 Dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer.....	59
4.2.4.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH).....	61
4.2.4.4 Bekämpningsmedel	62
4.2.4.5 Nitrat i vissa vegetabilier.....	64
4.2.4.6 Mykotoxiner i livsmedel.....	65
4.2.4.7 Tungmetaller.....	65
4.2.4.8 Salmonella	66
4.2.4.9 Cesium.....	67
4.2.4.10 Kontroll av tvåskaliga blötdjur.....	68
4.2.4.11 Akrylamid.....	70
4.2.5 Övriga områden för kontroll.....	71
4.2.5.1 Aromer och rökaromer	71
4.2.5.2 Bestrålning.....	71
4.2.5.3 Ekologiska livsmedel.....	71
4.2.5.4 GMO.....	71
4.2.5.5 Livsmedel för särskilda näringsändamål	72
4.2.5.6 Livsmedelstillsatser	73
4.2.5.7 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel	73
4.2.5.8 Naturligt mineralvatten.....	74
4.2.5.9 Nya livsmedel (Novel Food)	74
4.2.5.10 Näringspåståenden och hälsopåståenden.....	74
4.2.5.11 Skyddade beteckningar.....	75
4.2.6 Projekt och särskilda aktiviteter	75
4.2.6.1 Nordisk tillsynskonferens	75
4.2.6.2 Allergenmärkning – kan innehålla spår av	75
4.2.6.3 Hantverksmässig tillverkning av ost	75
4.2.6.4 Listeria monocytogenes i kyld ätferdig mat	76
4.2.6.5 Projekt om kosttillskott.....	76
4.2.6.6 Övriga allergiska reaktioner	77
4.2.6.7 Granskning av märkning	77
4.2.6.8 Metaller i barnmat	78
4.2.6.9 Zoonosamverkan.....	78
4.2.6.10 Detaljhandels huvudkontor.....	78
4.3 Kontrollområdet Foder	78
4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet	78
4.3.2 Definitioner och begrepp.....	79
4.3.3 Kontrollens omfattning och resurser	80
4.3.3.1 Omfattning.....	80
4.3.3.2 Förändringar	83
4.3.4 Måluppfyllelse	83
4.3.5 Ej planerad kontroll	86
4.3.6 Efterlevnaden hos företag.....	86
4.3.7 Beslut om åtgärder mot företag	90
4.3.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	91
4.4 Kontroll av animaliska biprodukter.....	92
4.4.1 Beskrivning av kontrollområdet	92

4.4.2 Definitioner och begrepp	92
4.4.3 Kontrollens omfattning och resurser	92
4.4.3.1 Omfattning	92
4.4.3.2 Förändringar	93
4.4.4 Måluppfyllelse	93
4.4.5 Ej planerad kontroll	94
4.4.6 Efterlevnaden hos företag	94
4.4.7 Beslut om åtgärder mot företag	95
4.5 Kontroll av djurhälsa	95
4.5.1 Beskrivning av kontrollområdet	95
4.5.2 Definitioner och begrepp	96
4.5.3 Kontrollens omfattning och resurser	96
4.5.4 Måluppfyllelse	96
4.5.5 Ej planerad kontroll	97
4.5.6 Efterlevnaden hos företag	97
4.5.7 Beslut om åtgärder mot företag	98
4.5.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	98
4.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat	98
4.6.1 Beskrivning av kontrollområdet	98
4.6.2 Kontrollens omfattning och resurser	98
4.6.2.1 Omfattning	98
4.6.2.2 Resurser	99
4.6.3 Måluppfyllelse	99
4.6.4 Ej planerad kontroll	100
4.6.5 Efterlevnaden hos företag	100
4.6.6 Beslut om åtgärder mot företag	100
4.6.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	101
4.7 Kontroll av djurskydd	101
4.7.1 Beskrivning av kontrollområdet	101
4.7.2 Definitioner och begrepp	101
4.7.3 Kontrollens omfattning och resurser	102
4.7.3.1 Omfattning	102
4.7.3.2 Förändringar av resurser	102
4.7.4 Måluppfyllelse	102
4.7.5 Ej planerad kontroll	103
4.7.6 Efterlevnaden hos företag	103
4.7.7 Beslut om åtgärder mot företag	103
4.7.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	104
4.7.9 Kontroll av djurskydd vid slakterier	104
4.7.9.1 Beskrivning av kontrollområdet	104
4.7.9.2 Definitioner och begrepp	104
4.7.9.3 Kontrollens omfattning och resurser	105
4.7.9.4 Måluppfyllelse	105
4.7.9.5 Ej planerad kontroll	105
4.7.9.6 Efterlevnaden hos företag	105
4.7.9.7 Beslut om åtgärder mot företag	105
4.8 Kontroll av växtskydd (fyto sanitära området)	106
4.8.1 Beskrivning av kontrollområdet	106

4.8.2 Definitioner och begrepp	107
4.8.3 Kontrollens omfattning och resurser (9.1, art 44.1.b)	108
4.8.4 Måluppfyllelse	109
4.8.5 Ej planerad kontroll	110
4.8.6 Efterlevnaden hos företag	110
4.8.6.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter.....	110
4.8.6.2 Kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage.....	111
4.8.6.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	111
4.8.7 Beslut om åtgärder mot företag	111
4.8.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna.....	112
4.9 Kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel som utförs av kontrollorgan (från eng. control bodies).....	112
4.9.1 Förkortningar	112
4.9.2 Kontrollens omfattning.....	112
4.9.3 Måluppfyllnad för revisionen	113
4.9.4 Kontrollresultat	113
4.9.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen.....	113
4.9.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder	114
4.9.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen.....	114
4.10 Generalläkaren.....	114
4.10.1. Kontrollens omfattning och resurser	114
4.10.2 Måluppfyllelse	115
4.10.3 Efterlevnaden hos företag.....	116
4.10.4 Beslut om åtgärder mot företagen	116
4.10.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten.....	116
4.11 Tullverket	117
4.11.1 Privatinförsel	117
4.11.2 Det kommersiella flödet	117
5. Revisioner.....	119
5.1 Inledning.....	119
5.2 Livsmedelskontrollen	119
5.2.1 Livsmedelsverket.....	119
5.2.1.1 Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll	120
5.2.2 Länsstyrelsernas återrapportering till Livsmedelsverket.....	120
5.2.3 Länsstyrelsernas revision av lokal livsmedelskontroll (kommunerna)	122
5.2.4 Normerande kontroller	123
5.2.4.1 Normerande kontroll inom sakområdena kött och fisk	124
5.2.4.2 Normerande kontroller utförda inom restaurangområdet.....	124
5.2.4.3 Normerande kontroller utförda inom dricksvattenområdet	124
5.2.5 Livsmedelsverkets revision av länsstyrelserna kontroll i primärproduktionen	125
5.2.6 Livsmedelsverkets revision av länsstyrelsernas revision av kommunernas livsmedelskontroll	125
5.3 Jordbruksverket	125
5.3.1 Genomförande av revisionsprogram	125
5.3.2 Resultat av revisionen.....	126

5.3.3 Vidtagna åtgärder	126
5.4 Revision av kontrollorgan	127
5.5 Statens veterinärmedicinska anstalt.....	127
5.5.1 Externa revisioner.....	127
5.5.2 Interna revisioner.....	128
6. Nationella referenslaboratorier	129
6.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt.....	129
6.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner	131
6.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner	134
7. Beredningsplaner.....	138
Bilaga.....	139
Bilaga 2.....	145
Definitioner och begrep	145
Definitioner.....	145
Begrepp.....	148

1. Inledning

1.1 Rapporten

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan, 2011. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som kontrollplanen eller planen i denna rapport)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa, hanteringen av veterinärmedicinska preparat, djurskydd och växtskydd (fytosanitära området). Rapporten utgör det underlag som krävs enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. I rapporten har hänsyn tagits till kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004. I den sammanfattning som finns främst i rapporten har hänsyn tagits till kommissionens struktur för sammanfattning.

Medverkande i att ta fram rapporten

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Generalläkaren, länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting, i samarbete. Det är samma organisationer som tillsammans utarbetar kontrollplanen. Tullverket, Sveriges lantbruksuniversitet och Swedac har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

Rapportens struktur och innehåll

I denna rapport sammanfattas resultat från olika kontrollområden i avsnitt 2. Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till kommissionen enligt specifika regler. Information om hur den offentliga kontrollen är organiserad och genomförs upprepas inte här om det redan är beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. För tillämplig nationell lagstiftning hänvisas till bilaga i kontrollplanen.

I kapitel 3 beskrivs strategiska mål, gemensamma aktiviteter samt förändringar som gjorts i Sveriges fleråriga kontrollplan. I kapitel 4 presenteras resultatet av den offentliga livsmedelskontrollen (4.2), kontroll av foder (4.3), kontroll av animaliska biprodukter (4.4), kontroll av djurhälsa (4.5), kontroll av veterinärmedicinska preparat (4.6), kontroll av djurskydd (4.7) respektive kontroll av växtskydd (fytosanitära området) (4.8). Resultatet av revisioner, beskrivs i kapitel 5. Hur de nationella

¹

http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/livsmedelskontroll/Sveriges_flerariga_kontrollplan_2010_2013.pdf Sida

referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav redovisas i kapitel 6. Genomförda utbildningar och övningar inom beredskapsarbetet beskrivs i kapitel 7.

Underlag till rapporten

Livsmedelsverket är kontaktpunkt för kontrollplanen och denna rapport generellt och central behörig myndighet för kontrollområdet livsmedel. Livsmedelsverket har därför information om dessa delar av rapporten och som rapporterats in till verket. Vid Jordbruksverket finns information som inrapporterats om kontroll av foder, animaliska biprodukter, djurhälsa, hantering av veterinärmedicinska preparat, djurskydd och växtskydd (fytosanitära frågor). Vid Statens veterinärmedicinska anstalt och Livsmedelsverket, som är NRL för olika delar av kontrollen i livsmedelskedjan, finns information om NRL. Berörda organisationer har information om sina respektive delar av beredskapsarbetet.

1.2 EU:s revision av offentlig kontroll i livsmedelskedjan

Sveriges offentliga kontroll i livsmedelskedjan har under under 2011 reviderats av EU-kommissionens kontor för livsmedels- och veterinära frågor (FVO). Revisionerna gällde GMO (genetiskt modifierade organismer) i foder och livsmedel samt revision av kontrollen av livsmedelstillsatser och material i kontakt med livsmedel. En fact finding mission gjordes på vilt och kött från vilt. I slutet av året genomfördes en General follow-up. Vid denna framkom att FVO bedömer att generellt är det brister i revision av kontrollen samt att verifieringssystemet av kontrollen är ofullständigt. FVO konstaterade också att Sverige i slutet av 2011 hade åtgärdat drygt hälften av konstaterade brister i kontrollen. Syftet är att se hur den offentliga kontrollen uppfyller kraven i EU:s lagstiftning och att kontrollen sker i enlighet med Sveriges plan för kontrollen i livsmedelskedjan. De åtgärder som kontrollmyndigheterna vidtagit under 2011 eller planerar att vidta med anledning av revisionerna presenteras inte specificerat i denna rapport.

1.3 Utredningar och uppdrag

1.3.1 Utredning om revision av livsmedelskedjans kontrollmyndigheter

För att säkerställa kvaliteten i den offentliga kontrollen av livsmedel, foder, djurskydd och djurhälsa finns krav på att kontrollmyndigheterna ska revideras. Hur en sådan revision ska utformas behövde utredas. En offentlig utredning tillsattes därför under 2010 för att föreslå organisation, ansvarsfördelning och arbetsformer för en löpande verksamhetsrevision av livsmedelskedjans kontrollmyndigheter. Syftet med utredningen var att ta fram förslag till en effektiv och ändamålsenlig revisionsprocess och revisionsorganisation som tillgodoser verksamheternas behov och uppfyller revisionskraven i unionens lagstiftning och vägledning. Utredaren skulle bl. a. lämna förslag till organisation och ansvarsfördelning för revisionsverksamheten och lämna de förslag till författningsändringar som förslagen leder till. Uppdraget redovisades i mars 2011 (SOU 2011:23) och har därefter skickats på remiss. Regeringen har i juni 2012,

beslutat att ge Livsmedelsverket i uppdrag att inrätta en samrådsgrupp avseende revisioner av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan. I gruppen ska ingå representanter för de berörda kontrollmyndigheterna på lokal, regional och central nivå, det vill säga Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Generalläkaren samt länsstyrelserna och kommunerna. Samrådsgruppen ska ge stöd och råd till de kontrollmyndigheter som utför eller låter utföra revision av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan. Gruppen ska kunna diskutera kompetensutvecklingsåtgärder och metodutveckling, samt vara en plats för informations- och erfarenhetsutbyte och där möjlighet ges att lyfta fram goda exempel.

1.3.2 Förslag, ansvarsfördelning mellan stat och näring i ny djursmittlag

En bred översyn av lagstiftningen om djursjukdomar och zoonoser i syfte att modernisera, förtydliga och förenkla lagstiftningen samt säkerställa ett korrekt genomförande av EG:s lagstiftning har slutförts under 2011. Utredningens förslag syftar till att undanröja oacceptabla risker för människors hälsa, djurskyddet, miljön, berörda näringar och samhället i övrigt. Utredaren föreslår att dagens lagstiftning ersätts av en ny djursmittlag som föreslås träda i kraft 1 januari 2013.

Utredaren föreslår att bestämmelserna om karantän och provtagning m.m. vid införsel av djur upphävs. Utredaren menar att bestämmelserna strider mot EU-lagstiftningen. För att stärka förebyggande smittskyddsåtgärder på gårdsnivå förelås att varje djurhållare ska ha en biosäkerhetsplan. Vidare föreslår utredaren att ökade resurser tillförs den offentliga kontrollen för att stärka kontrollen av biosäkerhet på gårdsnivå samt för utveckling av näringens branschriktlinjer. För att effektivisera sanktionssystemet föreslås också att sanktionsavgifter införs. Utredaren överlämnade sitt betänkande, Folkhälsa - Djurhälsa, Ny ansvarsfördelning mellan stat och näring (SOU 2011:106), den 19 januari 2011. Betänkandet har därefter skickats på remiss. För nuvarande bereds frågan inom regeringskansliet.

1.3.3 Förslag om ny djurskyddslag

På uppdrag av regeringen har bred översyn av den samlade djurskyddslagstiftningen genomförts i syfte att dels undersöka hur lagstiftningen kan moderniseras och förenklas, dels att finna lösningar på ett antal särskilda djurskyddsproblem. Utredaren överlämnade sitt betänkande, Ny djurskyddslag (SOU 2011:75), den 28 november 2011.

I betänkandet presenteras förslag till ny djurskyddslag och en ny djurskyddsförordning. Förslaget innebär bl.a. att detaljeringsgraden sänks och mer målinriktade bestämmelser införs i lag och förordning. Utredaren föreslår att detaljerade bestämmelser flyttas till Jordbruksverkets djurskyddsföreskrifter där de kan uppdateras och justeras i takt med forskning och utveckling. Utredaren föreslår dessutom att regeringen ska ge Jordbruksverket i uppdrag att se över föreskrifter och allmänna råd i syfte att sänka detaljeringsgraden och öka målstyrning och flexibilitet, där det är möjligt utan att sänka djurskyddsnivån. Utredaren föreslår att den nya djurskyddslagen träder i kraft den 1 januari 2014.

För ökad flexibilitet föreslås bl.a. att det tydliggörs i lagen att djurägare kan delta i kontrollprogram där lagstiftningens mål kan uppfyllas på ett annat sätt än det som

minimilagstiftningen föreskriver. Utredaren anser vidare att system med djurbaserade välfärdparametrar och välfärdsindikatorer kan vara ett viktigt komplement till lagstiftningen, som kan höja djurvälståndet över miniminivån och samtidigt vara ett värdefullt verktyg för t.ex. djurhållarens egenkontroll och myndigheternas kontroll och riskvärdering. Utredaren föreslår dessutom att Jordbruksverket ska styra länsstyrelsernas kontroll till mer systemkontroll än hittills. Förslaget har därefter skickats på remiss med svar i juni 2012.

1.3.4 Uppdrag om villkorad läkemedelsanvändning – ViLa MJÖLK

År 2009 fick Jordbruksverket i uppdrag av regeringen att se över regelverket avseende veterinärens rätt att förskriva läkemedel och vidta åtgärder för att möjliggöra viss villkorad läkemedelsanvändning till djurhållare inom mjölkproduktionen. Syftet med projektet är att utveckla och förenkla lantbruksföretagarens arbete. Det innebär bl.a. att upptäcka, behandla och sköta sjuka djur samt att med förebyggande åtgärder säkerställa ett gott djurskydd och en god djurhälsa för att kunna hålla en kvantitets- och kvalitetsmässigt optimal produktion med låg sjuklighet och god ekonomi.

Arbetet bedrivs i ett projekt, ViLA MJÖLK. Projektgruppen består av medlemmar från Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Veterinärer i Sverige, Sveriges Veterinärförbund, Svensk Mjolk, länsstyrelserna och Distriktsveterinärerna. Ett pilotprojekt genomförs under 2011-2012 där ett system för villkorad läkemedelsbehandling till mjölkbesättningar testas i praktiken och utvärderas. Systemet som testas syftar bl.a. till att ge länsstyrelserna bättre underlag för riskbedömningar av gårdar och veterinärer. Pilotprojektet kommer att utvärderas och förslag till föreskriftsändringar för att möjliggöra villkorad läkemedelsanvändning i mjölkproducerande besättningar ska arbetas fram. Enligt plan ska föreskrifterna träda i kraft i slutet av 2012.

1.3.5 Översyn av kontrollansvaret för vissa typer av livsmedelsverksamheter

Regeringen gav i december 2010 Livsmedelsverket i uppdrag att göra en översyn av den fördelning av kontrollansvar för vissa delar av Sveriges livsmedelskontroll. I första hand gäller det små tillverkare av animaliska livsmedel, som idag faller under kommunalt kontrollansvar. Uppdraget redovisades i slutet av oktober 2011. Livsmedelsverket föreslår att verket tar över kontrollansvaret för dessa livsmedelsföretag. Det föreslås vidare att de kommuner som har tillräckligt många företag av denna typ, för att kontrollpersonalen ska kunna upprätthålla kompetensen, ska kunna behålla kontrollansvaret. Detta ska ske i samråd med verket. Livsmedelsverket föreslår också att kontrollen av livsmedelslagstiftningen på fiskefartyg samordnas med fiskeirkontrollen som Havs- och Vattenmyndigheten ansvarar för. Förslaget är på remiss med svar till i maj 2012.

1.3.6 Regelförenklingsarbete

Många centrala myndigheter, däribland Livsmedelsverket och Jordbruksverket, har av regeringen haft i uppdrag att ta fram förslag för att minska företagens administrativa kostnader med minst 25 % fram till hösten 2010. Det har handlat om att förbättra de regler som finns och tillämpningen av reglerna, utveckla myndigheternas service till företagen samt att öka samarbetet mellan olika myndigheter. Översynen innebar förändringar i reglerna för kontroll och hur de tillämpas. Arbetet med att förenkla för företagen fortsätter under perioden 2011-2014. Resultatet av regelförenklingsarbetet redovisas inte separat i denna rapport utan ingår i det kontrollområde som berörs.

1.3.7 Kontrollråd för djurskydd

Regeringen gav den 8 mars 2012 Jordbruksverket och länsstyrelserna i uppdrag att bilda ett råd för samordning av djurskyddskontrollfrågor. Den 24 maj 2012 beslutade Jordbruksverket, på regeringens uppdrag, att inrätta ett kontrollråd för djurskydd. Rådet består av företrädare från Jordbruksverket och länsstyrelserna och har till uppgift att samordna löpande strategiska frågor som rör djurskyddskontrollen genom att förbättra samverkan och samsyn samt verka för en mer effektiv, likvärdig och rättssäker djurskyddskontroll.

2. Sammanfattning

2.1 Generell bedömning av kontrollen

Resultat med hänvisning till indikatorer för effektivitet, ändamålsenlighet och genomförande

Resultat med hänvisning till strategiska mål

Kontroll av livsmedel

Livsmedelsverket bedömer att målet ”säker mat” delvis har uppnåtts. En undersökning visar att det stora flertalet konsumenter upplever att maten i Sverige är säker. Antalet personer som blivit matförgiftade under 2011 har dock ökat något. Magsjuka orsakad av *Cryptosporidium* i dricksvatten drabbade tusentals personer. I ett riksprojekt som påbörjades 2010 kartlades förekomsten av *Listeria monocytogenes*. Förekomsten i kallrökt fisk har jämförts med en studie 2001 ökat från 7 till 14 %. Indikatorn för kontroll av mikrobiologiskt säker mat visar inte på någon minskning.

Målet att ”livsmedelshanteringen är redlig” bedöms inte ha uppnåtts. De kontrollinsatser som gjordes under 2011 visar att det finns behov av utökad kontroll inom olika områden, t.ex. hälsokost och tillsatser. Odeklarerat allergen har påvisats i nio prover under året. I den förtroendemätning som Livsmedelsverket lät göra 2011 visades att var femte konsument upplever stor risk för att informationen på livsmedelsförpackningen är felaktig eller ofullständig. Indikatorn för redlighetskontroll visar inte på någon minskning.

I en förtroendemätning framkom att personer vid kontrollmyndigheter i livsmedelskedjan har olika stort förtroende för Livsmedelsverket. Störst förtroende för Livsmedelsverket har övriga statliga verk i livsmedelskedjan (67 %), följt av kommunerna (63 %) och länsstyrelserna (55 %). Företagens förtroende för Livsmedelsverket varierar i undersökningen bl. a. beroende på företagets storlek, där de större har ett högre förtroende än de mindre.

Kontrollen inom många delar av livsmedelskontrollen har uppnått de mål som planerats. Emellertid saknas sådana uppgifter från myndighetsrapporteringen av kontroll av livsmedelshygien i leden efter primärproduktionen. Kontrollen i primärproduktionen når inte målet på 1 %.

Kontroll av foder

Vid länsstyrelsens foderkontroll hos primärproducenter 2011 genomfördes 605 kontroller. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen (1 %, d.v.s. minst 710 kontrollbesök) uppnåddes inte.

2011 utförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag även kontroll på 205 gårdar där 205 prover samlades in på foder för analys av förekomst av bearbetat

animaliskt protein i foder avsett att användas till livsmedelsproducerande djur. Målet att ta minst 200 foderprov, tillsammans med att en stor spridning vid val av foder har skett vid provtagningen, uppnåddes därmed.

Vid kontroll hos foderleverantörer 2011 genomfördes 130 kontrollbesök, vilket är 95 % av planerat antal kontrollbesök. Målet på 100 % uppfyllande av kontrollplanen uppnåddes inte.

Under 2011 kontrollerades 13 % (45 anläggningar) i kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer. Målet på 22 % (75 anläggningar) uppnåddes inte.

Kontroll av animaliska biprodukter

Jordbruksverkets kontrollenhet utförde 84 % av de planerade kontrollerna 2011. Måluppfyllelsen (kontroll enligt plan) är således lägre än föregående år (98 %). Antalet utförda kontroller är också något lägre än tidigare år.

Antalet kontroller inriktade på ABP som Livsmedelsverket utförde var fler under 2011 än 2010, medräknat de specialinriktade kontroller av handelsdokument rörande ABP. Även antalet kontroller utslaget per anläggning var högre.

Länsstyrelsens kontroll har nästan halverats jämfört med 2010. Länsstyrelsen rapporterar att kontrollen är nedprioriterad pga. resursbrist.

Kommunernas kontroll har nästan fördubblats jämfört med 2010. Detta kan bero på att Jordbruksverket under 2011 har erbjudit utbildningstillfällen inom kontrollområdet och därmed har en större medvetenhet för kontrollområdet skett. Antal kommuner som rapporterar till Jordbruksverket har ökat jämfört med 2010, men är inte hundra procentig. Rapporteringen är föreskriftsreglerad så samtliga kommuner ska skicka in sin rapportering.

Kontroll av djurhälsa

Kontrollens omfattning varierar mellan länen. I några fall saknas rapport från länsstyrelsen om genomförda kontroller. Det bedöms som viktigt att utvärdera nuvarande kontroll av djurhälsa, dra lärdomar därav och sedan eventuellt besluta om hur kontrollen bör utföras framgent.

Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

Under 2011 har 19 av 21 länsstyrelser utfört kontroll av läkemedel på gård. Totalt kontrollerades 233 objekt där 36 avvikelser återfanns.

Kontroll av djurskydd

Andelen normala planerade djurskyddskontroller ökade under 2011 och utgör nu cirka 40 % på nationell nivå. Det är dock fortfarande en stor del, cirka 50 %, av kontrollerna som görs efter anmälan från allmänhet eller annat, varav cirka hälften gäller sällskapsdjur. Detta har medfört att vissa länsstyrelser har prioriterat ned den planerade riskbaserade kontrollen av framförallt livsmedelsproducerande djur.

Indikatorer

Antalet föreläggande enligt 26 § och djurförbud har ökat. Detta indikerar att kontrollen är riktad mot de objekt där risken är som störst och att djurskyddslagen tillämpas på ett korrekt sätt.

Antalet omhändertaganden har däremot minskat och cirka 85 % av dessa rör sällskapsdjur. Då antalet planerade kontroller ökat och antalet kontroller som utförts på grund av anmälningar inte minskat i numerär från föregående år så kan detta tyda på att djurskyddsläget i landet i stort förbättrats.

Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)

Det fyto sanitära kontrollområdet omfattas idag inte av kontrollförordningen 882/2004/EG, vilket gör att syftet med kontrollerna och kraven på kontroll idag ser något annorlunda ut gentemot övriga kontrollområden. För närvarande pågår en översyn av den gemensamma växtskyddslagstiftningen. Målsättningen är bl.a. att även inkludera det fyto sanitära området i kontrollförordningen 882/2004/EG. Ett förslag ska vara färdigt under 2012 och efter beredning i Rådet och EU-parlamentet kunna antas 2015. Detta kommer troligtvis att innebära stora förändringar jämfört med dagens kontrollarbete. I mycket större utsträckning kommer kontrollarbetet troligen att behöva ställas om till ett mer riskbaserat system än vad som tillämpas idag.

På sakenheten vid Jordbruksverket har en större omorganisation genomförts, och ett mål har varit att på ett tydligare sätt integrera de fyto sanitära frågorna med övriga sakområden på enheten, t.ex. GMO-området och utsäde/förökningsmaterial. Genom att på ett tydligare sätt integrera det fyto sanitära området med sakenhetens övriga ansvarsområden skapas större möjligheter att utveckla kontrollområdet och på längre sikt arbeta för ett mer effektivt, riskbaserat och harmoniserat kontrollsystem.

Ett mål för att kunna förbättra kvalitén och effektiviteten på kontrollarbetet har varit att tydligöra ansvarsområdena mellan sak- och kontrollenhet. Som ett led i detta arbete har tillämpningen av Jordbruksverkets centrala riktlinjer setts över. Fler gemensamma planeringsmöten har införts, samt arbete pågår för att ta fram interna rutiner och uppdatera olika former av styrdokument avseende kontrollarbetet. Ett arbete har även startats för att se över behovet av att kunna dela dokument på ett smidigt sätt mellan sak- och kontrollenhet.

En sammanfattande bedömning av kontrollen är att den har utvecklats och bedöms vara tillfredsställande men att det finns utvecklingspotential inom flera områden.

2.2 Trender i kontrollen

Utveckling i förhållande till

- i) huvudsakliga prioriteringar
- ii) riskbedömningskriterier (de större förändringarna i riskbedömnings-processerna)

Huvudsakliga trender i intensitet och typ av kontroller (huvudsaklig anledning)

Kontroll av livsmedel

Samtliga kontrollmyndigheter har rapporterat för 2011. Tidigare tekniska brister i myndighetsrapporteringen har i stor utsträckning åtgärdats. Det utfördes ca 63 000 kontroller på ca 47 000 anläggningar (efter primärproduktionen), varav 16 000 fick mer än ett kontrollbesök. Antalet anläggningar var knappt 90 000, vilket är en ökning jfr med tidigare. Ökningen kan ev. bero på en betydligt bättre rapportering. Länsstyrelserna gjorde totalt 708 livsmedelskontroller i primärproduktionen. I likhet med de senaste åren har störst andel av besöken hos primärproducenterna skett i prioritetssklass 2, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen.

När det gäller anläggningar som ej är primärproducenter kan resultaten inte presenteras per riskklass då kontrollmyndigheterna i ganska hög grad redan under 2011 arbetat med att klassa om anläggningarna enligt Livsmedelsverkets nya vägledning om riskklassning. Ytterligare en stor andel av myndigheterna har klassat anläggningarna efter tidigare version av vägledningen. Kontroll av märkning har lyfts fram i den uppdaterade versionen av vägledningen. Dessutom har justeringar skett i riskpoäng, storleksindelning, riskklasser och erfarenhetsklasser. Den är ämnad att tas i bruk fr.o. m. 2012.

Under vintern 2010-2011 drabbades Östersund och Skellefteå av var sitt stort utbrott av dricksvattenburen smitta. I båda fallen var orsaken parasiten *Cryptosporidium hominis* och totalt smittades över 30 000 personer. Utbrotten krävde stora insatser för utredning och stöd. Extra insatser har under året också krävts för ett stort utbrott av *E.coli* O104 i Tyskland. I Sverige drabbades över 50 personer. Den troliga orsaken var bockhornsklöverfrö från Egypten. Livsmedelsverket vidtog åtgärder för att frön från identifierade partier drogs bort från marknaden.

Under året har kontroll av köksredskap från Kina enligt förordning (EU) nr 284/2011 påbörjats. Fyrtiosju sändningar kontrollerades. Med anledning av jordbävningsskatastrofen i Japan kontrollerades 381 sändningar därifrån.

Riskbaserade kontrollplaner för bekämpningsmedel har tagits fram. Riskpoäng beräknas för prioritering av produkter i kontrollen. Exempel på faktorer som ger poäng är produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn, har ätbart skal, eller tidigare överskridande.

Ett riksprojekt om märkning under 2011 syftade till att öka kontrollmyndigheternas fokus på märkningskontroll framförallt med avseende på ingrediensförteckningar. Genom projektet har det också framkommit att kunskapsuppbyggnad behövs inom särskilda områden, t.ex. livsmedelstillsatser samt aromer och rökaromer.

Under 2011 reviderade FVO Sveriges kontroll av material i kontakt med livsmedel. FVO konstaterade brister i kontrollen. Livsmedelsverket har därför startat ett projekt för att utarbeta en strategi för denna kontroll.

Kontroll av foder

Foderkontrollens fokus har under flera år legat på s.k. säkerhetskontroller. Ett antal händelser har inträffat internationellt som visar att det finns ett behov av att ha en bred

bas av säkerhetskontroller samtidigt som man har utrymme för att reagera på händelser i omvärlden.

Kontrollfrekvensen för melamin i råvaror som på förekommen anledning utökades efter 2008 minskades inför 2010 och 2011 eftersom inga anmärkningsvärda fynd av melamin gjorts.

Ambitionen med kontrollsystemet har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll.

Kontroll av animaliska biprodukter

Kontrollenhetens mål på Jordbruksverket är att utföra alla planerade kontroller under året. Antalet besök är per anläggning fastlagd i kontrollplanen genom riskklassning av objekten. Prioritering sker i första hand genom att utföra kontrollen så kostnadseffektivt som möjligt, dvs. att samordna kontroller i samma område. Vid tidsbrist prioriteras också att alla företag blir kontrollerade, så att anläggningar med flera besök i sådana fall får något färre besök än planerat.

Kontrollen för Länsstyrelserna och kommunerna ska vara riskbaserad. Av rapporteringen framgår inte hur respektive kontrollmyndighet gör sin riskbaserad.

Ingen större förändring av riskbedömningen har skett på Jordbruksverket inför kontrollen 2011. Det framgår inte av länsstyrelsernas och kommunernas återrapportering hur riskbedömningen skett.

Jordbruksverkets planerade antal kontroller och antal anläggningar har varit något fler 2011 än föregående år, vilket beror på att det hela tiden registreras nya anläggningar. Antal kontroller per anläggningstyp har dock inte ändrats.

För kommunerna innebär det att fler kommuner har utfört fler kontroller. De har då även upptäckt flera brister som behövt åtgärdats eller åtalsanmälts. Länsstyrelsen har upptäckt brister som behövts åtgärdats men uppföljning har inte skett innan rapporteringen skulle var inlämnad, vilket innebär att Jordbruksverket inte kan dra någon slutsats om detta.

Kontroll av djurhälsa

När det gäller t.ex. hälsoövervakning av tuberkulos hos hägnad hjort har omfattningen av kontrollen kunnat minskas tack vare att en ökande andel av hägnen är klassade som fria från sjukdomen. Kontrollen av semiverksamheten har ökat, trots att länsstyrelsen i vissa fall upplever svårigheter att identifiera kontrollobjekten. Jordbruksverkets arbete med att sammanställa en lista över kontrollobjekt har lett till ökat antal kontroller.

Kontroll av djurskydd

Huvudsakliga prioriteringar och riskbedömningskriterier

Kontrollen är riskbaserad. Cirka hälften av kontrollerna har utförts efter anmälan från allmänhet eller veterinär. Den planerade kontrollen har riskbaserats framför allt utifrån senaste kontrolltillfälle och tidigare erfarenhet av kontrollobjektet.

Under 2011 saknades nationella riktlinjer för hur riskbaserad kontroll ska göras. En enkel modell för hur riskbaserad kontroll kan göras har tagits fram i Jordbruksverkets rapport 2008:24. Denna har presenterats på Jordbruksverkets kontroldagar som hölls för länsstyrelserna i februari 2011.

Trender i intensitet och typ av kontroll

Den huvudsakliga förändringen av kontrollen är att det blir fler planerade kontroller samtidigt som anmälningsärendena ligger kvar på en hög nivå. Detta tyder på att länsstyrelserna har effektiviserat sitt arbete.

Kontroll av växtskydd (fyto-sanitära området)

Inga större förändringar har gjorts när det gäller antal utförda kontroller eller vilken typ av kontroller som har utförts jämfört med föregående år, förutom att antalet importsändningar av reglerade växter och växtprodukter var högre än föregående år.

2.3 Trendanalyser av avvikelser/bristande efterlevnad

Generella trender i efterlevnad

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

Identifierade orsaker

Kontroll av livsmedel

Tidigare tekniska brister i kontrollmyndigheternas rapportering till Livsmedelsverket har i stort åtgärdats. På grund av problem tidigare så går det i flertalet fall inte att ta fram trender jämfört med tidigare år.

Ca 63 000 kontroller gjordes av livsmedelshygien i ledet efter primärproduktionen. Av dessa kontroller var det ca 23 000 utan avvikelse. Det mest kontrollerade området är infrastruktur, lokaler och utrustning och det är också här som störst andel avvikelser rapporterats. Lägst andel avvikelser har rapporterats för kontroll av avfallshantering och spårbarhet. I 83% av de kontrollerade punkterna konstaterades ingen avvikelse.

I primärproduktionen kontrollerades knappt 700 producenter. Det noterades 176 avvikelser på 94 gårdar. Det handlade till en relativt stor andel om dokumentation om användning av läkemedel eller annan behandling av djuren. Resultaten skiljer inte nämnvärt från tidigare år.

Prevalensen av Salmonella i livsmedel är fortsatt i ett internationellt perspektiv mycket låg. Endast 14 prov att över 30 000 tagna i slakten var positiva.

I importkontrollen avvisades två animaliesändningar p.g.a. underkänd dokument- och / eller ID- kontroll, åtta p.g.a. underkänd fysisk kontroll (i samtliga fall för hög temperatur). Fem av dessa sändningar återsändes till ursprungslandet och fem destruerades. En animaliesändning avvisades då den kommit in i landet utan föregående gränskontroll. Denna återsändes. Flera (18 st.) vegetabiliesändningar underkändes f.f.a.

p.g.a. att gränsvärden för aflatoxin, aluminium respektive pesticider överskreds. Tio återsändes till ursprungslandet och åtta destruerades. En sändning med köksredskap avvisades pga dokumentkontroll. Denna destruerades.

I restsubstanskontrollen innehöll en njure från nötkreatur halter över gränsvärdet för kadmium. Ett prov från honung innehöll den förbjudna substansen kloramfenikol. Båda fallen utreds av respektive länsstyrelse. Utredning på gården har skett, uppföljande prov har tagits, resterande organ har kasserats och när det gäller honungen har ärendet lämnats till åklagare.

Alla fem prover av strömming från ICES delområde 31 hade överskridande halter av dioxin och PCB. Tre av sju prov på sik ifrån Vätern och två av fem prov på sik från Vättern hade överskridande halter av dioxin. Uppföljande prov på makrill i Skagerrak visade på låga halter av dioxin och PCB. Ärendet med överskridande halter av dioxin och PCB i sik från Vätern hanteras av berörda Länsstyrelser.

Enstaka överskridanden har konstaterats för BaP (ledde till förbud av utsläppande på marknaden), nitrat i spenat, mykotoxin, kadmium i krabbkött. Tolv prover hade halter av akrylamid där rekommenderade nivån överskreds.

Under 2011 analyserades sammanlagt 1 692 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av ca 400 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 79 (4,7 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2010 var att 1 627 prov analyserades varav 70 (4,3 %) överskred gränsvärdena.

Under 2011 utfärdades 35 villkor för saluhållande. Fyra partier om sammanlagt 25 ton stoppades.

Från mitten av maj till årets slut beslutades om stängning för 12 områden på grund av halter av YTX eller DST i musslorna som överskred gränsvärdet. Områden stängdes även för spår av PST i musslorna. YTX drabbade 4 områden under några veckor medan de svårast drabbade var stängda upp till 19 veckor under hösten-vintern. 5 områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle och B-klassades tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet och 2 områden hade lite fler överskridanden.

Kontroll av foder

De flesta avvikelserna i foderkontroll hos primärproducenterna som noterades under 2011 gällde kontrollpunkter som omfattade bristande rutiner och avsaknad av dokumentation. Brister gällande rutiner för användningen av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel samt hur avfall ska förvaras och hanteras så att kontaminering av foder förhindras dominerade. Avvikelser noterades även gällande bristande dokumentation av avyttrat foder samt avsaknad av registrering.

Under 2011 års kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder inom primärproduktionen, noterades totalt fyra avvikelser.

Totalt noterades 18 avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer medan 258 noterades hos foderleverantörer.

En sammanställning av analysresultaten för kontrollåret 2011 visar att för de s.k. säkerhetsanalyserna, där man undersöker smittämnen och främmande ämnen som t.ex. tungmetaller och mögelgifter, är avvikelserna 0,4 % vilket ligger i samma storleksordning som andelen avvikelser 2008 och 2009 (3 % 2007, 0,4 % 2008, 0,4 % 2009, 1,2 % 2010). Andelen avvikelser av säkerhetskontrollerna kan anses ligga på en låg nivå.

I den offentliga kontrollen togs under året 2011 totalt 414 prov ut för analys av salmonella varav 369 prov togs i miljöerna i och i kring foderanläggningen samt 45 prov som togs på färdigt foder. I den offentliga kontrollen som utfördes av Jordbruksverkets foderinspektörer påvisades salmonella i två miljöprov uttagna på foderanläggningar för tillverkning av foder till sällskapsdjur (0,5 %).

Ett effektivt verktyg i övervakning av Salmonella i foder är de prover som fodertillverkarna själva tar ut från miljö och foder i anläggningarna (föreskriftsreglerad egenkontroll). Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover som tas varje vecka vid anläggningar som tillverkar foderblandningar till livsmedelsproducerande djur påvisades salmonella i 53 av 8735 miljöprover, d.v.s. i 0,6 % av proverna. Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover vid anläggningar som tillverkar vegetabiliska riskråvaror togs 789 prover. Fem av dessa, d.v.s. 0,6 % var positiva.

Provtagning av animaliskt foder i gränskontrollen skedde vid 6 tillfällen och med det totala antalet av 29 prover. Salmonella påvisades inte i något av dessa prover.

Jordbruksverket lägger också stor vikt vid kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder eftersom denna provtagning är viktig i arbetet för att bryta smittspridning av BSE hos idisslare. Under 2011 påvisades inga avvikelser i kontrollen av foder utanför primärproduktionen.

Den förhållandevis höga andelen avvikelser avseende angivet näringsinnehåll tenderar att hålla i sig. Under 2011 analyserades 189 foderprov för näringsinnehåll som resulterade i 503 resultat för olika näringsämnen. 26 % av proverna hade högre eller lägre än angivna halter av ett eller flera näringsämnen. Jordbruksverket avser att skärpa åtgärderna mot de företag som har många och upprepade avvikelser i analyserade näringsämnen jämfört med uppgivna halter.

Jordbruksverkets kontroll av foderråvaror 2011 visade på förekomst av låga halter godkända GMO under tröskelvärde på 0,9 % (spår) i ca 55 % av proverna på foderråvarorna. Detta är något färre än vad som påvisats i kontrollen under närmast föregående år, 2009 (72 %) och 2010 (73 %). Någon förekomst av otillåtna GMO i foder har inte påvisats. Utifrån Jordbruksverkets kontroll kan man konstatera att spår av tillåtna GMO fortsatt hittas i relativt stor utsträckning i foder. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det en risk att oavsiktlig inblandning av GMO kan ske i råvaran.

Kontroll av animaliska biprodukter

Antalet avvikelser som Jordbruksverket har konstaterat utifrån sin kontroll är att dessa har ökat från föregående år, men det är svårt att avgöra vad ökningen beror på. En möjlig orsak kan vara att inspektörerna blivit bättre på att kontrollera t.ex. handelsdokument. En generell bedömning är att den vanligaste avvikelsen är brister i spårbarhet och användning av handelsdokument, och att detta i första hand beror på okunskap hos företagen.

Med anledning av de senaste årens iakttagelser av att hanteringen av handelsdokument generellt har varit orsak till många avvikelser inom området, genomförde Livsmedelsverket under 2011 kontroller inriktade enbart på handelsdokument för ABP. Resultat av kontrollen vid de olika anläggningstyperna under 2011 visar att handelsdokumenthanteringen ger upphov till flest avvikelser, både för att handelsdokument saknas och för att befintliga handelsdokument inte är korrekt ifyllda.

Av Länsstyrelsen och kommunens rapportering går det inte att dra någon slutsats.

Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

Under 2011 har 19 av 21 länsstyrelser utfört kontroll av läkemedel på gård. Totalt kontrollerades 233 objekt där 36 avvikelser återfanns.

Kontroll av djurskydd

Antalet verkställighetsåtgärder från kontrollmyndigheterna ökar jämfört med tidigare år. Det dominerande djurslaget som dessa åtgärder riktar sig mot är sällskapsdjursägare. Detta trots att andelen planerade kontroller hos primärproducenter ökat.

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad och identifierade orsaker till dessa redovisas till kommissionen enligt kommissionens beslut 778/2006/EG.

Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)

Generella trender i efterlevnad

Inga större skillnader i efterlevnad har konstaterats jämfört med föregående år.

Huvudsakliga typer av bristande efterlevnad

I importkontrollen har fortsatt påträffats importförbjudna insekter i bladgrönsaker, men från Vietnam istället för från Thailand. En mycket större andel sändningar (41) har avvisats pga brister eller avsaknad av sundhetscertifikat jämför med föregående år (11). Genom kontrollen av efterlevnaden av växtpassreglerna har fortsatta brister konstaterats hos återförsäljare av plantskoleväxter. Vid kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage var den vanligast förekommande anledningen till anmärkning att företaget inte skötte dokumentationen.

Identifierade orsaker

Högre krav från EU på exportörer av reglerade växter från Thailand har antagligen påverkat handeln med bladgrönsaker i regionen och medfört att en större andel bladgrönsaker importeras från Vietnam jämfört med föregående år, samtidigt som bladgrönsakerna från Thailand i högre grad följer rådets direktiv 2000/29/EG.

Orsaker som ligger bakom bristerna i efterlevnad av växtpassreglerna och bristerna i dokumentation hos företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage kan vara att tydligare information om vilka krav som ställs på företaget behöver tas fram och kommuniceras samtidigt i kombination med att det i många fall saknas åtgärder att ta till vid upprepade avvikelser.

2.4 Åtgärder vidtagna vid bristande efterlevnad

Statistisk data (stängda anläggningar, saluförbud etc.)

Trender för åtgärder

Kontroll av livsmedel

När det gäller kontroll av livsmedelshygien var det vanligaste beslutet om åtgärd vid bristande efterlevnad föreläggande, 1006 stycken och därefter förbud att släppa ut på marknaden 335 stycken. Totalt togs beslut om åtgärder i 1555 fall. Bland storhushåll som utgjorde knappt hälften av antalet anläggningar som kontrollerats är andelen av de kontrollerade anläggningarna som fått beslut om åtgärd, 3 %. Detta är samma andel som för alla kontrollerade anläggningar.

Beslut om åtgärd på grund av bristande efterlevnad i primärproduktionen togs i 38 fall, vilket är sju fler än 2010. Den vanligaste var föreläggande och orsaken var bristande efterlevnad inom kontrollområdet spårbarhet.

I importkontrollen togs beslut om avvisning, destruktion och återsändning. Endast få fall av överskridanden behövde behandlas i restsubstanskontrollen. Halter av bekämpningsmedel ledde till åtgärder i ett flertal fall. Det utfärdades 35 beslut om villkor för saluhållande och några partier belades med saluförbud. Under året har i flera fall musselvatten stängts och i några fall nerklassats. För ytterligare information se avsnitt 2.3 för dessa kontrollområden.

Kontroll av foder

Avvikelser i kontrollen i primärproduktionen har i 15 % av fallen lett till avdrag på tvärvillkorsstöden. 7 % av de noterade avvikelserna resulterade i förelägganden. Vid mindre avvikelser har även åtgärder som riktad information och uppföljande kontroll tillämpats.

Inga förelägganden eller åtalsanmälningar efter kontroll i foderkedjan förutom primärproduktionen har skett under 2011.

Kontroll av animaliska biprodukter

Kontrollenheten vid Jordbruksverket lämnade inga skriftliga beslut om åtgärd under året. När avvikelser har hittats har kontrollenheten lämnat begäran om åtgärdsplan från företagen, och denna följs sedan upp genom en uppföljande kontroll eller vid nästa ordinarie kontroll.

Länsstyrelserna har under året riktat föreläggande mot företag vilket inte skedde 2010. Kommunerna har börjat rikta föreläggande och föreläggande med vite vilket inte skedde under 2010.

Kontroll av djurskydd

Under året tog länsstyrelserna 1 531 beslut enligt § 26 i djurskyddslagen. Detta kan omfatta både förelägganden och förbud.

Länsstyrelsen har tagit 220 beslut om djurförbud.

Livsmedelsverket har tagit beslut enligt 32 a § i djurskyddsförordningen vid 1 tillfällen.

Länsstyrelserna beslutade att omhändertaga djur i 1 022 ärenden.

Länsstyrelserna har gjort 228 åtalsanmälningar under 2011.

Livsmedelsverket har gjort 8 åtalsanmälningar under året.

Alla åtgärderna har ökat utom omhändertagandena som minskat från 1 115 till 1 022 stycken.

Kontroll av växtskydd (fyto-sanitära området)

De åtgärder som har vidtagits vid avvikelser vid import av reglerade växtskadegörare är avvísning och destruktion. De företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage som underkändes i kontrollen följdes i de flesta fall upp genom att företaget gavs en ny möjlighet att komma in med den saknade kompletterande informationen. Vid frånvaro av växtpass vid kontroll gavs företaget möjlighet att i efterhand visa upp det efterfrågade växtpasset. Vid påvisad förekomst av reglerade skadegörare vid kontrollbesök i företag som producerar eller saluför växter har Jordbruksverket beslutat om bekämpning eller destruktion. T.ex. vid förekomst av bomullsmjöllus (*Bemisa tabaci*) tas beslut om bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterial sker till annan odlare och bekämpningsbeslutet följs upp av ett extra kontrollbesök.

2.5 Nationellt revisionssystem

Implementering av revisionsplan (antal revisioner och sektorer)

Summering av resultat

Huvudsakliga åtgärder som vidtagits

Livsmedelskontrollen

Internrevisioner

Två av tio planerade internrevisioner vid Livsmedelsverket genomfördes under 2011.

Revisionerna utförs enligt Livsmedelsverkets instruktion, Intern revision av Livsmedelsverkets verksamhet. Ett frågeformulär för de olika delrevisionerna (revisionssteg) togs fram. Vid Livsmedelsverkets kontrollavdelning granskades vid en enhet, styckning, och gränskontroll vid en annan enhet.

För gränskontrollen fanns smärre brister vad gäller t.ex. provtagning och vad gäller enheten där styckning reviderades hade man historiskt inte utfört kontroll i tillräcklig omfattning pga. resursbrist. De granskade verksamheterna bedömdes utföra tillräckligt effektiv kontroll och bedömdes i stort uppfylla målen i förordningarna (EG) 882/2004 och 854/2004. Åtgärdsplaner begärdes in och relevanta åtgärder har i stor utsträckning vidtagits och kommer att vidtas under 2012.

Länsstyrelsernas revision av lokal livsmedelskontroll

Under 2011 anger länsstyrelserna att de sammantaget utfört 47 revisioner av lokala kontrollmyndigheter. Detta motsvarar en knapp femtedel av det totala antalet nämnder i landet. Hitintills har 30 revisionsrapporter inkommit till Livsmedelsverket, vilket utgör 64 % av antalet utförda revisioner.

De vanligaste avvikelserna är på områdena finansiering, personella resurser och uppföljning. Ibland vänder sig länsstyrelser till Livsmedelsverket med en begäran om vidare åtgärd då de bedömer att en nämnd inte vidtagit tillräckliga åtgärder. Under 2011 har en uppföljande revision genomförts av Livsmedelsverket med anledning en sådan begäran och ett flertal är planerade under 2012.

Normerande kontroller

Under 2011 genomförde Livsmedelsverket 21 revisioner av kommunernas livsmedelskontroll (köttprodukter, fiskeriprodukter, restauranger) och fem revisioner av deras dricksvattenkontroll. Resultatet av revisionerna av livsmedelskontrollen visar att kontroll inte utförs i tillräcklig omfattning och att det finns brister i planering och rapportering av kontrollen. Åtgärdsplaner har begärts och relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade kommunerna. Vad gäller en av kommunerna överväger Livsmedelsverket ett föreläggande. Brister i dricksvattenkontrollen gäller beredningsplaner, kontrollrapporter, verksamhetsplaner och skriftliga rutiner. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts.

Livsmedelsverkets revision av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen

Under 2011 genomfördes fem revisioner av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen. Ett särskilt frågeformulär (revisionsstig) togs också fram. Brister fanns främst vad gäller register. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade länsstyrelserna.

Livsmedelsverkets revision av länsstyrelsernas revision av kommunernas livsmedelskontroll

Under 2011 genomförde Livsmedelsverket revision av fem länsstyrelser i detta avseende. En av de fem länsstyrelserna hade ingen flerårig plan som visade hur länsstyrelsen skulle täcka länets kommunala myndigheter inom en femårsperiod. Länsstyrelsens resurstilldelning var också oklar.

Jordbruksverket

Jordbruksverket har under året genomfört planerat arbete i enlighet med revisionsprogrammet. Såväl genomförda revisioner som uppföljning av tidigare genomförd revision visar på att det finns områden som behöver ses över. Bland annat genomför behörig myndighet en utredning kring omfattning och innehåll i den fleråriga

nationella kontrollplanen. I denna utredning ingår också att ta fram ett klagande kring vad som är offentlig kontroll.

2.6 Resurser

Huvudsaklig utveckling i fördelning av:

- i) Anslag för kontroller och kontrollprogram
- ii) Kontrollpersonal (ange skillnader jfr med tidigare år)

Viktiga förändringar i laboratorie-nätverk/NRL

Kontroll av livsmedel

Kontrollen är avgiftsfinansierad bortsett från kontroll i primärproduktionen, där avgift endast tas för extra kontroll. Livsmedelsverkets föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll, prövning och registrering (LIVSFS 2006:21) har ändrats på några punkter. En ändring föranleds av att verket har reviderat sin vägledning för riskklassificering av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid. Dessa båda faktorer ligger till grund för verkets beslut om årlig kontrollavgift. Vidare har avgifterna för bland annat för importkontroll av kött, rests substanskontroll och provtagning ändrats och en ny avgift för provtagning och undersökning på slakteri- och vilthanteringsanläggningar införts.

Totalt arbetade 613 årsarbetskrafter med livsmedelskontroll (exkl. primärproduktionen) vilket är en ökning med 17 stycken. Behovet bedöms till ytterligare 55 årsarbetskrafter mot 82² året innan. När det gäller dricksvattenkontrollen arbetade totalt 40 årsarbetskrafter lokalt, vilket är på samma nivå som tidigare.

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt 6 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är en minskning med 5 årsarbetskrafter sedan förra året. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare ca 6 årsarbetskrafter inom kontrollen. Förklaring till den stora minskningen mellan årets och fjolårets siffror beror troligen på förändringar i anvisningen för rapportering.

Utbrottet av *Cryptosporium* i dricksvatten visar att Sverige för närvarande har så begränsade resurser för provtagning och analys av sjukdomsframkallande mikroorganismer i vatten att det kan fördröja utrednings- och åtgärdsarbetet vid ett stort utbrott.

Under FVO-revisionen, 2010 om kontroll av rests substanser fick Sverige kritik för att kontrollen av antibiotika i honung omfattade för få substanser. De befintliga metoderna utökades därför med tolv substanser 2011. Inom musselkontrollen har den s. k. Lawrencemetoden för screening av marina biotoxiner i musslor satts upp och validerats. Under året satt Livsmedelsverket upp och validerade två metoder för detektion av modifierad soja resp. majs.

² Det visade sig vid en genomgång av de inrapporterade siffrorna för 2010 att det blivit fel för en inrapporterande myndighet, så siffran har justerats. Sedan har även behovssiffrorna för 2010 delats upp mellan livsmedelskontroll och dricksvattenkontroll.

Kontroll av foder

Den operativa kontrollen av foder är avgiftsfinansierad, bortsett från kontroll av foder inom primärproduktionen som är anslagsfinansierad. Den årliga avgiften som ska täcka kostnaderna för kontrollen är uppdelad i en timavgift och en reseavgift. Inför 2011 höjdes timavgiften och reseavgiften då avgifterna tidigare år inte har täckt kostnaderna för kontrollen. Antalet årspersoner som utför kontroll var dock konstant.

Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att totalt 2,32 årsarbetskrafter arbetade med kontroll av foderföretagare i primärproduktionen under 2011.

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgick de personella resurserna till ungefär 1,8 årsarbetskrafter 2011.

Kontroll av animaliska biprodukter

Jordbruksverkets operativa kontroll är helt avgiftsfinansierad. De anläggningar som kontrolleras får betala en årlig kontrollavgift till Jordbruksverket. Årsavgiften baseras på antalet besök, antal timmar besöken beräknas ta samt resekostnader. Av rapporteringen framkommer inte hur Länsstyrelserna samt kommunerna tar ut sin avgift för sin kontrollverksamhet.

Totalt arbetade 1,5 årspersoner på Jordbruksverket med kontroll under 2011. Inga förändringar har skett sedan föregående år.

Kontroll av djurskydd

Den offentliga kontrollen finansieras till största delen av anslag. Anslaget ökade med 30 miljoner kronor 2011 jämfört med tidigare år.

Livsmedelsverkets kontroll av djurskydd på slakteri finansieras av avgifter. Länsstyrelserna tar ut avgift för extra offentlig kontroll enligt förordning (EG) nr 882/2004.

På länsstyrelserna arbetar 168,6 årsarbetskrafter med offentlig kontroll av djurskydd. Det är en liten ökning jämfört med 2010 då 162 årsarbetskrafter arbetade med offentlig kontroll av djurskydd.

Kontroll av växtskydd (fyto sanitära området)

Genomförandet av de fyto sanitära kontrollerna är i huvudsak finansierade av avgifter. De totala kostnaderna för kontrollerna har stadigt ökat under perioden 2008-2011 och totalt under perioden ökat med 20 %.

Totalt finns drygt 20 inspektörer som arbetar med fyto sanitära kontroller. Totalt motsvarar det cirka 15 årsarbetskrafter vilket är en ökning med cirka 1 årsarbetskraft jämfört med 2010.

2.7 Åtgärder vidtagna för att förbättra behöriga myndigheters kontrollarbete

Lagstiftning

Organisation

Förfaranden

Informationssystem

Utbildning

Förändringar i NKP

Kontroll av livsmedel

Förändringar har under året gjorts i lagstiftningen om avgifter, dioxiner i fisk, material i kontakt med livsmedel, kontroll av dricksvatten och om kontroll av snus och tuggtobak.

Livsmedelsverket arbetar sedan den 1 januari 2011 i en ny organisation. Den bygger på riskanalysens principer och vid verket finns numera sju avdelningar. Den offentliga kontroll som Livsmedelsverket gör finns samlad vid Kontrollavdelningen. Rådgivning, samordning, ledning, stöd, utvärdering och revision av kontrollen finns samlad vid Rådgivningsavdelningen.

Kontrollavdelningen har infört processgrupper för kvalitetsutveckling och för kontroll av företag. E-lvis som är ett systemstöd för kontrollen fortsätter att utvecklas. Flera checklistor för kontroll har tagits fram. Personalen har utbildats i ett flertal områden.

Under året har en ny vägledning om planering av offentlig kontroll publicerats och märkningsvägledningen uppdaterats. Vägledningen om riskklassning av livsmedelsanläggningar och om offentlig kontroll har justerats. Under året togs den första kontrollhandboken, den om butik, fram och den publicerades i februari 2012.

Livsmedelsverkets webbplats, livsteck.net är fortsatt mycket använd. Där finns arbetsrum, diskussionsforum och även en krisportal som stöd för kontrollmyndigheterna.

Livsmedelsverket har under 2011-2014 ett särskilt uppdrag att utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen. Den dominerande insatsen under 2011 har varit den nationella kontrollkonferensen, med nästan 1000 deltagare. Den syftar till att öka samsynen i kontrollen och vänder sig både till inspektörer, politiker och chefer. Tillsammans med SKL har Livsmedelsverket gett kurser i planering av kontrollen. Mer än 300 personer har gått denna kurs under året. Därutöver har kurser i sanktioner genomförts, och likaså kurs för assistenter vid fjäderfäslakterier, kurs för personal vid gränskontrollstationerna, lagstiftningen om aromer och rökaromer samt kontroll av kosttillskott. Kompetenskrav har diskuterats vid SKL:s presidiedagar. Livsmedelsverkets personal har också deltagit i ett flertal kurser, bl. a. inom BTSF.

En större översyn och omarbetning av kontrollplanen genomfördes under 2011. Anledningen var främst resultat från FVO:s revisioner, behov av att göra planen mer lättanvänd och att Livsmedelsverket arbetar i en ny organisation. Planen består nu av fyra delar för att bli mer lättanvänd. Information om hur kontrollen ska utvecklas finns numera med i planen.

Kontroll av foder

Jordbruksverket har under 2011 uppdaterat och kompletterat vägledning för kontroll av foderföretagare andra än i primärproduktionen.

Två inspektörer har deltagit på kommissionens utbildning Better Training for Safer Food, då gällande HACCP. Dessutom har samkontroller tillsammans med samordnaren på kontrollenheten har också anordnats där syftet var att åstadkomma mer likriktade kontroller.

Kontroll av animaliska biprodukter

Kontrollvägledningar för Livsmedelsverket samt Länsstyrelserna har uppdaterats och reviderats.

Under 2011 har utbildning inom området hållits på 6 platser i landet. Totalt har 19 Länsstyrelser deltagit samt de kommunerna inom respektive län. Utbildning har inte skett hos Länsstyrelserna i Skåne och Halland med berörda kommuner på grund av svårigheter att hitta ett bra tillfälle för kommunerna att delta. Utbildning av Länsstyrelsen har skett på de, av Jordbruksverket, anordnade kontroldagarna. En genomgång skedde då av den reviderade förordningen samt genomgång av Länsstyrelsens kontrollansvar.

Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta erbjuda utbildning till länsstyrelserna, parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de register som Jordbruksverket tillhandahåller t.ex. DAWA djursjukdata och Vet@bas.

Kontroll av djurskydd

Ett projekt (OSKAR) har löpt under 2011 som syftar till att öka effektiviteten, rättsäkerheten och samsynen inom djurskyddskontrollen. En gemensam målbild för djurskyddskontrollen har tagits fram liksom nyckeltal för att kunna mäta effektiviteten. Vidare har gemensamma strategier för att hantera anmälningsärenden mer effektivt i syfte att kunna lägga mer tid på planerade och riskvärderade kontroller tagits fram.

I projektet har också förbättringar av administrativa stödet för djurskyddsinspektörerna genomförts så att kontrollrapporten genereras automatiskt i rätt system. Arbetet har också inletts med att skapa ett gemensamt handläggarstöd för att ytterligare förbättra kommunikationen och samordningen mellan kontrollmyndigheterna samt att ta fram mjukvara för att använda en handdator för djurskyddskontrollen i fält.

Vidare har det i projektet gjorts en inventering av kompetensbehovet hos inspektörerna och en utbildningsplan på kort och lång sikt.

Kalibreringskurserna för nötkreatur hölls vid 7 tillfällen vid olika platser i landet. Flertalet av deltagarna var från länsstyrelserna och arbetar med djurskyddskontrollen. Övriga deltagare var praktiserande veterinärer både statliga och privata. Kalibreringen gällde alla delar rörande djurskyddet, men främst de som är svårare att bedöma; tillräcklig tillsyn, smutsiga djur, skydd mot väder och vind etc. Utbildningarna mynnar sedan ut i en mer detaljerad vägledning för landets inspektörer, men som också är tillgänglig för praktiserande veterinärer och djurhållare.

Under 2011 har fortbildning för länsstyrelsernas handläggare genomförts gällande besiktning av djurtransportfordon och kontroll av djurtransporter. Två kurser med teori och praktiska moment har hittills genomförts och 52 handläggare från 16 länsstyrelser har deltagit. En tredje kurs äger rum under början av år 2012.

Länsstyrelserna har också genomfört interna utbildningsinsatser under året.

Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)

Specifika delar av Växtskyddslagen (1972:318) håller på att ses över bl.a. i syfte att stärka lagstödet för att kunna vidta åtgärder vid konstaterade avvikelser.

Under våren 2011 gjordes en mindre omorganisation på jordbruksverkets kontrollavdelning. Ett av skälen var att öka fokuset på de olika växtkontrollerna. Efter omorganisationen utförs nu samtliga fyto-sanitära kontroller, kvalitetskontroller av frukt och grönsaker samt tillsyn av utsäde och GMO (i växter) av samma enhet (växtkontrollenheten).

För att enklare kunna genomföra samtliga importkontroller har under 2011 ett importkontrollsystem börjat utvecklas. Systemet kommer att tas i drift under våren 2012.

Efter driftsättning kommer bland annat de personella resurserna bättre kunna allokeras samt att statistiken kommer bli mer omfattande samt kvalitetssäkrad.

Under 2011 har det genomförts utbildning i exportkontroll för samtliga inspektörer. Likaså har samtliga inspektörer genomgått en två dagars excel-utbildning under året.

2.8 Åtgärder vidtagna för att förbättra företagens efterlevnad

Utbildningar

Informationskampanjer

Branschriktlinjer

Kontroll av livsmedel

Enligt Livsmedelsverkets regleringsbrev för 2011 ska en särskild satsning göras för rådgivning till livsmedelsföretag om tillämpningen av livsmedelslagstiftningen. Under året har underlag till nio nya eller revidering av befintliga nationella branschriktlinjer inkommit för granskning av Livsmedelsverket. Livsmedelsverket har ordnat Samverkansgrupper resp. s.k. vintermöte. Livsmedelsverket har också deltagit i ett flertal möten med företag, branscher, organisationer och universitet. Livsmedelsverkets upplysningstjänst har vidareutvecklats under 2011 och bemanningen där har ökat.

Kontroll av animaliska biprodukter

En revidering av (EG) 1774/2002 trädde i kraft den 4 mars 2011 (EG) 1069/2009 och därmed bjöd Jordbruksverket i början av året in de branschorganisationer som ansågs vara berörda av revideringen till en heldag med information.

Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

Flera länsstyrelser har informerat djurhälsopersonal, företrädesvis veterinärer, om deras skyldigheter. Ytterligare har länsstyrelserna haft lunchseminarium, informationsträffar och utbildningar. De länsstyrelser som har haft riktade informationsinsatser av olika slag har också noterat positiv återkoppling.

Kontroll av djurskydd

Flera länsstyrelser har prioriterat informations och utbildningsinsatser för företagen.

Kontroll av växtskydd (fyto sanitära området)

Nytt informationsmaterial om nya allvarliga växtskadegörare som utgör ett potentiellt fyto sanitärt hot mot den svenska näringen har tagits fram och distribuerats.

Jordbruksverket deltog som utställare på Elmia Garden 2011 för att informera om den fyto sanitära verksamheten.

3. Den fleråriga nationella kontrollplanen

3.1 Mål

I Sveriges nationella kontrollplan för livsmedelskedjan finns dels gemensamma mål (del 2 avsnitt 4) och dels specifika mål (del 2 avsnitt 9.2). Kontrollen i livsmedelskedjan bedrivs med inriktning mot dessa mål.

De gemensamma målen är att:

- *Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.
- *Intressenterna* har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull. (Intressenter är de livsmedelsföretagare och foderföretagare som kan bli föremål för offentlig kontroll).
- *De samverkande kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

3.2 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen

Särskilda aktiviteter pågår för att specifikt bidra till de gemensamma målen. Dessa aktiviteter presenteras i planens del 3 avsnitt 2.2.2. En samordningsfunktion finns för att samordna genomförandet av de gemensamma aktiviteterna i kontrollplanen. Funktionen har under 2011 haft fyra ordinarie möten och två extra möten, där gemensamma frågor för kontrollen diskuterats. Funktionen har ansvaret för att uppdatera kontrollplanen, att förankra gemensamma aktiviteter, samt följa de aktiviteter som pågått. Funktionen förvaltar också vissa av produkterna från avslutade gemensamma aktiviteter. Samordningsfunktionen tar del av den samlade årliga rapporten, som en del i underlaget för förändringar i den nationella kontrollplanen. Samordningsfunktionen har under 2011 genomfört en större översyn och omarbetning av planen. För att göra planen tydligare och mera lättanvänd för kontrollmyndigheterna i deras arbete med bl.a. planering, genomförande, uppföljning och utvärdering av kontrollen, inklusive utveckling och förbättringar. Synpunkter på planen som framfördes vid Genedal Audit 2010 har också omhändertagits. Arbetet kommer att fortsätta under 2012. Under 2011 beslutades även att gemensamma aktiviteter inom områdena kontroll av animaliska biprodukter, internethandel och gemensamma definitioner och begrepp ska genomföras under 2012.

Aktiviteten med att samordna synen på lagstiftningen och dess tillämpning avslutades under 2008. En för Livsmedelsverket och Jordbruksverket gemensam mall för vägledningar togs fram. Mallen har därefter använts av Livsmedelsverket och Jordbruksverket. Under 2010 inleddes arbete med att se över mallen vilket resulterat i att olika behov av väglednade dokument identifierades. Livsmedelsverket har beslutat att från 2012 utveckla vägledningar till lagstiftningen och kontrollhandböcker till stöd för kontrollmyndigheterna. Ett samrådsförfarande med Jordbruksverket ska tas fram när det gäller vägledningar som berör för båda myndigheterna gemensam lagstiftning.

Arbetet med att gemensamt utveckla offentliga kontrollen av intressenter (företag) har efter att påbörjats 2008, fortsatt en del in på 2010. En mall för att göra en kontrollplan för ett kontrollområde eller en kontrollmyndighet har tagits fram. Mallen har använts av myndigheterna för att beskriva vissa kontrollområden bl. a. inför FVO:s revisioner.

Projektet har förutom mall för kontrollplan presenterat en lista över samtliga kontrollområden och en lista över områden med bristande eller ingen kontroll. Internethandel har bland andra områden identifierats som ett område med brister i kontrollen. Därför bjöd Livsmedelsverket och Jordbruksverket gemensamt in till en inspirationsdag med internethandel som tema, i januari 2010. Arbetet med utveckling av kontrollen av internethandel kommer att fortsätta som en gemensam aktivitet under 2012.

Ett arbete för utveckling av en gemensam syn på revisionssystem av kontrollverksamheten (enl. art. 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004) slutfördes under året och förslag sammanställdes i en rapport. Rapporten innehåller förslag till gemensamma åtgärder och gemensamma mallar. Den offentliga utredningen om revision (avsnitt 1.3.1) har tagit del av rapporten. I mars 2011 lämnade den offentliga utredningen sitt betänkande, vilket sedan remissbehandlades. Förslagen om utveckling av en gemensam syn på revisionssystemet bordlades under året i avvaktan på beslut från Regeringen.

Förutom de ovan beskrivna gemensamma aktiviteterna har FVO:s General Audit under 2010 aktualiserat gemensamma arbeten på flera områden. Det gäller särskilt animaliska biprodukter, kontroll av veterinärmedicinska preparat och gränskontroll.

3.3 Förändringar av den nationella planen för kontrollen i livsmedelskedjan

Detta avsnitt behandlar de ändringar som införts vid senaste uppdateringen av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen med hänsyn till bl.a. följande: ny lagstiftning, förekomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, omfattande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, förändringar inom branscher, resultat från den offentliga kontrollen och från revision, samt resultat från FVO:s revisioner, inspektioner och uppföljningar.

En större översyn och omarbetande av kontrollplanen genomfördes under 2011. Anledningen var främst resultat från FVO:s revisioner, behov av att göra planen mer lättanvänd och att Livsmedelsverket arbetar i en ny organisation från första januari 2011. Beslut om den uppdaterade planen togs i januari 2012. Uppdateringen gjordes i samarbete mellan berörda organisationer; Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Generalläkaren länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Information från Tullverket ingår också i planen. Planen har genom översynen anpassats enligt artikel 42.3 i förordning (EG) nr 882/2004. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen ska rapporteras enligt artikel 44.1.a) i förordningen. Nedan ges en sammanfattning av förändringarna.

Arbetet med omarbetningen pågick under hela året och omfattade genomgång av FVO:s synpunkter från General Audit 2010, djupintervju med representanter på olika organisatorisk nivå hos kontrollmyndigheterna, en större och två mindre workshops med samtliga kontrollmyndigheter samt en hearing med kontrollmyndigheter och branschföreträdare.

Den nationella kontrollplanen har delas upp i fyra delar. Uppdelningen ska göra det lättare för konsumenter och företag att hitta information om kontrollen och hur den ska utvecklas under perioden 2012-2015 samtidigt som kontrollmyndigheterna får tydligare vägledning för sitt arbete.

Del ett är en övergripande beskrivning av hela kontrollplanen med sammanfattning över aktuella händelser och kriser under det senaste året.

Del två ska användas av kontrollmyndigheterna vid planering, genomförande och utvärdering av kontrollen. Den innehåller mål och strategier för olika kontrollområden.

Del tre beskriver hur myndigheterna samarbetar, i och utanför Sverige, t.ex. gemensamma projekt, samarbete i kris, kompetensförsörjning, större utredningar som berör kontrollen/ kontrollansvaret i livsmedelskedjan och förändringar i lagstiftningen.

Del fyra är i första hand tänkt att användas av den som vill ha en mer detaljerad beskrivning av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan och en fördjupad information av det svenska kontrollsystemet.

Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell.

4. Kontroll i livsmedelskedjan

4.1 Inledning

I detta kapitel presenteras resultat från kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa, hantering av veterinärmedicinska preparat, djurskydd respektive växtskydd (fytosanitära området) var för sig. Inom vart och ett av dessa kontrollområden finns ytterligare uppdelning i områden för kontroll.

För de kontrollområden som är av större omfattning presenteras kontrollens omfattning och resurser, måluppfyllelse, efterlevnaden hos företag, beslut om åtgärder mot företag, och åtgärder hos kontrollmyndigheterna. I kapitlet ges på så sätt underlag för att uppfylla kraven framförallt i artikel 44.1. b), c) och d) i förordningen.

4.2 Kontroll av livsmedel

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll av livsmedel och livsmedelshygien, 4.2.1; kontroll av dricksvatten, 4.2.2; importkontroll från tredje land, 4.2.3; kontrollprogrammen 4.2.4; övriga områden för kontroll 4.2.5; samt 4.2.6 projekt och särskilda aktiviteter.

4.2.1 Livsmedel och livsmedelshygien

4.2.1.1 Beskrivning av kontrollområdet

Här rapporteras resultat från kontroll av både animaliska och icke-animaliska livsmedel. Det gäller både primärproduktionen och leden efter primärproduktionen. Förra årets tekniska problem med Livsmedelsverkets nya rapporteringssystem för kontrollmyndigheter har till största delen rättats till och därför är underlaget från 2011 års kontroll betydligt mer fullständigt. Möten har hållits med de myndigheter som ska rapportera, SKL och de företag som levererar IT-systemen till de lokala och regionala kontrollmyndigheterna. Livsmedelsverket har också förtydligat anvisningarna för rapporteringen. En tids- och arbetsplan har upprättats för förändringar i rapporteringssystemet de kommande åren. Förbättringsarbetet med systemet kommer att fortsätta under 2012.

Länsstyrelserna har från och med 2009 kontrollansvar i primärproduktionen. Kommunerna har kontrollansvar för flertalet livsmedelsanläggningar efter primärproduktionen och Livsmedelsverket för ett fåtal. Ansvarsfördelning och system för kontrollen framgår av kontrollplanen.

4.2.1.2 Kontrollens omfattning och resurser

Primärproduktion

Någon exakt siffra på antalet primärproducenter med livsmedelsproduktion finns för närvarande inte. Länsstyrelserna arbetar fortfarande med att registrera anläggningar och bygga upp ett register. Baserat på tillgänglig statistik finns det ca 80 000 primärproducenter. 2010 var 8 942 anläggningar registrerade hos länsstyrelserna. Under 2011 nyregistrerades 5 188 anläggningar.

Samtliga länsstyrelser har rapporterat in resultat från livsmedelskontrollen.

Under 2011 genomfördes totalt 708 livsmedelskontroller, varav 525 var planerade tvärvillkorskontroller³. Merparten av de utförda kontrollerna omfattade därmed i första hand endast de krav i livsmedelslagstiftningen som utgör tvärvillkor. Andelen anmälda kontroller och oanmälda kontroller var i stort sett lika stora med 53 % anmälda kontroller och 47 % oanmälda kontroller.

Totalt besöktes 690 primärproduktionsanläggningar. Av de anläggningar som rapporterats in är det 597 stycken som är riskklassificerade. Störst andel kontroller fick, i likhet med både 2009 och 2010, anläggningar i prioritetssklass 2, vilket inte är i enlighet med riskklassificeringsmodellen. Inom prioritetssklass 2 var kontroll av anläggningar med livsmedelsproducerande djur, vanligast. Enligt modellen bör 40 % av de besökta anläggningarna ligga i kategori röd, men majoriteten av de besökta anläggningarna ligger i likhet med föregående år i kategori orange och gul.

Besökta anläggningar i primärproduktionen per prioritetssklass, där 1 är högst och 4 lägst.

År	Prioritetssklass 1		Prioritetssklass 2		Prioritetssklass 3		Prioritetssklass 4	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2011	156	26	301	50	119	20	21	4
2010	156	24	370	58	93	15	20	3
2009	91	18	306	61	82	16	24	5

³ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

Besökta anläggningar i primärproduktionen per kategori i prioritets- och erfarenhetsmatrisen, där röd har högst prioritet.

År	Kategori röd		Kategori orange		Kategori gul		Kategori blå		Kategori grön	
	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta	Antal besökta	% av totalt besökta
2011	113	19	243	41	194	32	43	7	4	1
2010	123	19	314	49	173	27	25	4	4	1
2009	67	13	298	59	117	23	19	4	0	0

Enligt länsstyrelsernas rapportering arbetar knappt 6 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontrollen inom primärproduktionen. Det är en minskning med 5 årsarbetskrafter sedan förra året. Länsstyrelserna uppskattar att det behövs ytterligare ca 6 årsarbetskrafter inom kontrollen dvs. totalt ca 12 årsarbetskrafter. Förklaring till den stora minskningen mellan årets och fjolårets siffror är troligen att Livsmedelsverket ändrat i sin anvisning för rapportering så att siffran för 2011 inte inkluderar länsstyrelsernas arbete med revision och samordning utan enbart offentlig livsmedelskontroll. Inspektörernas utbildningsnivå och erfarenheter inom livsmedelsområdet varierar från djurskyddsinspektörer och miljöskyddsinspektörer till livsmedelsinspektörer, agronomer och veterinärer.

Kontrollen av djurskydd, foder och livsmedel i primärproduktionen är anslagsfinansierad. Extra offentliga kontroller som utförs på grund av bristande efterlevnad finansieras med avgifter. Livsmedelsverkets bedömning är att befintliga resurser för livsmedelskontrollen i primärproduktionen är otillräckliga för att bygga upp register och för att utföra en riskbaserad kontroll som omfattar samtliga kontrollområden i livsmedelslagstiftningen.

Leden efter primärproduktionen

Antalet kommuner är 290 men eftersom ett antal kommuner har gått ihop och har en gemensam myndighet, så är antalet inrapporterande myndigheter lägre. Under 2011 rapporterade 256 lokala myndigheter in uppgifter.

Under 2010 infördes det en ny rapporteringsmodell, som skiljer sig mycket från tidigare rapportering. Det var stora problem vid den första inrapporteringen, vilket gjorde att det saknades mycket information från kontrollmyndigheterna i rapporten för 2010. För kontrollen 2011 rapporterade samtliga kontrollmyndigheter. Fem kommuner förelades av Livsmedelsverket m. a. a. ofullständig rapporteringen.

Årsarbetskrafterna delas upp på inspektörer som arbetar med livsmedelskontroll och inspektörer som arbetar med dricksvattenkontroll. Totalt arbetade 613 inspektörsårsarbetskrafter med livsmedelskontroll, vilket är en ökning med 17 st. Bedömningen är att det behövs ytterligare 55 årsarbetskrafter, vilket är en minskning av

behovet jämfört med tidigare. För 2010 saknades det 82 årsarbetskrafter⁴ inom livsmedelskontrollen.

Under 2011 rapporterades det in 89 056 livsmedelsanläggningar. Det är en ökning med 20 600 anläggningar från 2010. I år har samtliga kontrollmyndigheter rapporterat in anläggningar, vilket inte var fallet föregående år. Detta kan vara en förklaring till den stora ökningen. Av de inrapporterade anläggningarna är 2 892 dricksvattenanläggningar, 62 526 anläggningar med livsmedelshantering och 2 590 anläggningar med livsmedelstillverkning. För 21 048 anläggningar saknas uppgift om anläggningstyp. Anläggningarna typas i fyra olika nivåer, hur typningen är indelad kan man se i Livsmedelsverkets anvisningar till rapportering av livsmedelskontrollen 2011.

I årets rapport kan inte anläggningarna presenteras i olika riskklasser. Detta beror på att kontrollmyndigheterna redan under 2011 arbetat med att klassa om livsmedelsanläggningarna enligt Livsmedelsverkets nya vägledning om riskklassning. Myndigheterna hade vid inrapporteringsstillfället kommit olika långt med omklassningen. Det innebär att de har rapporterat in anläggningar som är riskklassade enligt den gamla vägledningen för riskklassning, anläggningar riskklassade enligt den nya vägledningen för riskklassning eller en kombination av de båda.

Under 2011 utfördes 63 037 kontroller på totalt 47 101 anläggningar. Det var 15 964 anläggningar som fick fler än ett kontrollbesök. Av kontrollerna var det 22 845 stycken där det inte fanns någon avvikelse.

Den mest kontrollerade rapporteringspunkten är ”Infrastruktur, lokaler och utrustning”, som kontrollerats vid 73 % av alla kontrollbesök. Den rapporteringspunkt som har kontrollerats minst är ”Mikrobiologiska kriterier”, som endast kontrollerats vid 7 % av kontrollbesöken.

Rapporteringspunkt (RP)	Andel kontroller där RP kontrollerats
1.1 Infrastruktur, lokaler och utrustning	73 %
6.1 Rengöring och desinfektion - ändamålsenlig rutin för redskap och ytor i kontakt med livsmedel	72 %
6.2 Rengöring och desinfektion - övrigt	68 %
9. Personlig hygien- fullt utrustat och funktionellt handtvättställ finns i produktionslokaler	63 %
14. Mikrobiologiska kriterier	7 %

De utförda kontrollerna kan delas upp i orsak till kontrollen samt om den var föranmäld/oanmäld. Cirka 70 % var oanmälda.

⁴ Det visade sig vid en genomgång av de inrapporterade siffrorna för 2010 att det blivit fel för en inrapporterande myndighet, så siffran har justerats. Sedan har även behovssiffrorna för 2010 delats upp mellan livsmedelskontroll och dricksvattenkontroll.

	Planerad kontroll	Extra offentlig kontroll	Händelsestyrd kontroll
Föranmäld	15 596	3 348	660
Oanmäld	38 706	3 487	1 213

Provtagning för mikrobiologisk analys

Kontrollmyndigheterna har (exkl. salmonellakontrollprogrammet), tagit ut 3639 prov och på dessa har 21 117 mikrobiologiska analyser genomförts. Detta är en liten minskning jämfört med 2010. Analyserna har fördelats enligt följande:

Koagulaspositiva stafylokocker	3 210
Aeroba mikroorganismer	2 912
Presumtiv Bacillus cereus	2 721
Enterobacteriaceae	2 481
E.coli	1 881
Clostridium perfringens	1 829
Enterokocker	1 527
Jästsvamp	1 348
Mögel	1 301
Salmonella	1 212
Listeria monocytogenes	499
Campylobacter	101
Stafylokockenterotoxin	51
E. coli O157:H7	19
Verotoxingen (eae)	17
Verotoxingen (vtx1)	17
Verotoxingen (vtx2)	17
Shigella spp	17
Vibrio spp	10
Yersinia enterocolitica	3
Summa	21 177

4.2.1.3 Måluppfyllelse

Primärproduktionen

Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen är att minst 1 % av alla anläggningar ska kontrolleras årligen med avseende på samtliga delar av livsmedelslagstiftningens krav. Samtliga branscher i primärproduktionen ska också omfattas av kontrollen. Det innebär att ca 800 livsmedelsanläggningar ska kontrolleras per år. Vid planering av kontrollen bör hänsyn tas till lokala och regionala förhållanden, kontrollmyndighetens erfarenhet t.ex. från tidigare genomföra kontroller, livsmedelsburna utbrott, anmälningar, tips etc. som motiverar högre kontrollfrekvens. Urvalet av vilka anläggningar som ska kontrolleras bör ske i enlighet med Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag inom primärproduktionen.

Under 2011 genomfördes kontroller på 690 stycken livsmedelsanläggningar i primärproduktionen. Av dessa var det endast 158 anläggningar som valdes ut för

livsmedelskontroll i enlighet med vägledningen för riskklassificering, vilket är klart under 1 % -målet. Att det endast är så få anläggningar har uppdagats genom en förbättrad analys av de inrapporterade resultaten.

Leden efter primärproduktionen

I det rapporteringssystem som använts för inhämtande av information från kommunerna och Livsmedelsverket finns inte frågor om måluppfyllelse.

Olika mått har utvecklats av Livsmedelsverket för att mäta måluppfyllelsen för livsmedelskontrollen. Däribland finns en indikator för mikrobiologisk säker mat och en för redlighet. Kontrollmyndigheternas rapportering om matförgiftningar sammanställs. En förtroendemätning gjordes under 2011.

Indikator för mikrobiologiskt säker mat

Sedan 2005 har en indikator för säker mat följts upp årligen som ett mått på livsmedelssäkerheten i landet. Indikatorn har för kontroller utförda mellan 2005 och 2009 utgjorts av andelen allvarliga avvikelser av det totala antalet av de viktigaste rapporteringspunkterna från kommunernas datorbaserade kontroller i detaljhandeln (restauranger och andra storhushåll och butiker).

Kontroller utförda under 2010 och senare har rapporterats till Livsmedelsverket i ett nytt rapporteringssystem. Denna förändring i rapporteringssystemet innebar bland annat att rapporteringsformuläret för kontrollresultat ändrades, så att begreppet allvarlig avvikelse togs bort. I det nya rapporteringssystemet rapporteras kontrollresultat för olika rapporteringspunkter endast som "avvikelse" eller "utan avvikelse". En ny indikator för säker mat togs därför fram. Den nya indikatorn, som utgår från rapporteringspunkterna i Livsmedelsverkets vägledning om offentlig kontroll⁵, utgörs av andelen avvikelser för ett urval av de viktigaste rapporteringspunkterna. Dessa motsvarar ungefär de punkter som tidigare kunde resultera i allvarlig avvikelse. Den nya indikatorn gäller inte enbart detaljhandeln utan samtliga anläggningstyper.

Tekniska problem att rapportera kontrollresultat från 2010 medförde att kontrollresultat saknades från ett antal myndigheter för nämnda år. Av resultaten för 2010, baserat på information från 158 myndigheter, framgår att andelen avvikelser för de aktuella kontrollerade rapporteringspunkterna var 13 %.

Tidigare resultat från kontroller är 2006 (10%), 2007 (14%), 2008 (11%), 2009 (9%) och som nämnt 2010 (13%). Av resultat för 2011, baserat på information från 253 kontrollmyndigheter och 311 354 stycken kontrollresultat, framgår att andelen avvikelser var 14 % för de rapporteringspunkter som ingår i indikatorn.

Rapporteringspunkterna är 3.1, 3.2, 6.1, 8.1, 8.2, 9.1, 9.2, 10.1, 11.1-11.6, 12.3. Andelen avvikelser för de ingående punkterna varierar från 27 % för kritisk styrepunkt HACCP om nerkyllning (punkt 11.5) till 4 % för ändamålsenlig rutin för personalens hälsotillstånd (punkt 9.2). Som nämnts tidigare finns dessa punkter i Livsmedelsverkets vägledning om Offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar.

⁵ http://www.slv.se/upload/dokument/livsmedelsforetag/vagledningar/Offentligt_kontroll_livsmanl.pdf

Indikator för redlighetskontroll

Sedan 2007 följs en indikator för redlig hantering av livsmedel. Innan 2010 utgjordes indikatorn av vissa rapporteringspunkter rörande redlighet för detaljhandeln.

Vid rapportering av kontrollresultat utförda 2010 eller senare har indikatorn ändrats på ett sådant sätt att andelen avvikelser inte är jämförbara med resultat från kontroller utförda mellan 2007 och 2009.

Indikatorn utgår sedan 2010 från Livsmedelsverkets vägledning om offentlig kontroll, utgörs av andelen avvikelser för fem rapporteringspunkter för samtliga anläggningstyper. En avvikelse inom dessa punkter kan till exempel avse kan t.ex. innebära utebliven allergimärkning, att produkterna felaktigt anges som laktos- eller glutenfria eller avse märkning som kan vilseleda konsumenten.

För 2010 rapporterades totalt 9 784 (13 %) avvikelser på 75 641 rapporterade resultat för nämnda rapporteringspunkter. Detta är en uppdaterad siffra jämfört med vad som angavs i 2010 års rapport⁶. Under perioden 2007-2009 varierade indikatorn mellan 3 % och 8 %.

För 2011 rapporterades totalt 10 898 (15 %) avvikelser på 70 524 rapporterade resultat för nämnda rapporteringspunkter. Fördelningen för 2011 av andelen avvikelser för punkter som utgör en del av indikatorn varierade från Information-redlighet föreskrivna märkningsuppgifter 23 % (punkt 12.1), till Information-dokumentation 10 % (punkt 12.4). Rapporteringspunkterna är 12.1-12.5 i Livsmedelsverkets vägledning om Offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar.

Undersökning om livsmedelsburna utbrott

Kommunala kontrollmyndigheter och Smittskyddsinstitutet rapporterar årligen resultaten av epidemiologiska utredningar av livsmedelsburna utbrott till Livsmedelsverket. Sammanställningen av de nationella utbrotten för 2011 domineras av det stora dricksvattenutbrottet i Skellefteå, där cirka 6 000 människor drabbades av magsjuka orsakad av parasiten *Cryptosporidium hominis*. Bland de övriga utbrotten var norovirus, liksom flertalet tidigare år, det smittämne som orsakade flest antal fall.

Konsumenternas bedömning om maten är säker och informationen är rätt

Livsmedelsverket lät göra en förtroendeundersökning under senare delen av hösten 2011. Intervju gjordes med 1000 konsumenter.

Större delen av konsumenterna, 88 procent, anser att risken att bli matförgiftad på grund av vad man äter och dricker i Sverige är liten eller obefintlig. Ännu större andel, 94 procent, anser att risken att det man äter och dricker ska innehålla främmande föremål, till exempel glasbitar, är liten eller obefintlig. Något färre, 77 procent, anser att risken är liten eller obefintlig att bli sjuk av skadliga ämnen i maten. Dessa svar tyder på att de flesta konsumenter anser att maten i

⁶ Det har visat sig vid en senare genomgång att all relevant data inte ingick i indikatorn.

Sverige är säker. Livsmedelsverket har tidigare år frågat konsumenterna mer direkt om de anser att maten i Sverige är säker. Då har drygt 80 procent svarat att de anser att maten i Sverige är säker.

Var femte konsument (19 %) bedömer att risken är stor eller mycket stor att informationen på livsmedelsförpackningar är felaktig eller ofullständig. Ungefär lika många anser att risken är stor eller mycket stor att informationen om oförpackade livsmedel (21 %) vid servering av livsmedel på t.ex. restaurang (24 %) är felaktig eller ofullständig.

Kontrollmyndigheternas förtroende för Livsmedelsverket

I förtroendemätningen gjordes också ca 1000 webb-baserade intervjuer med medarbetare hos kontrollmyndigheter i livsmedelskedjan. Störst förtroende för Livsmedelsverket har övriga statliga verk i livsmedelskedjan (67 %), följt av den lokala kontrollen (63 %) och den regionala kontrollen (55 %).

Förtroendet för Livsmedelsverkets insatser i kontrollen varierar mellan kontrollmyndigheter. Detta framgår tydligt i andelen som instämmer helt eller delvis i följande påståenden:

- Livsmedelsverket bidrar till att höja kompetensen inom livsmedelskontrollen i Sverige (regional kontroll 60 %, lokal kontroll 56 %, central kontroll 72 %),
- Livsmedelsverket samordnar och leder livsmedelskontrollen i Sverige mot gemensamma mål (regional kontroll 42 %, lokal kontroll 44 %, central kontroll 62 %),
- Livsmedelsverket ger livsmedelskontrollen bra stöd i det dagliga arbetet (regional kontroll 50 %, lokal kontroll 38 %, central kontroll 60 %) och
- Livsmedelsverket för en konstruktiv dialog med kontrollmyndigheterna (regional kontroll 30 %, lokal kontroll 36 %, central kontroll 55 %).

Företagens förtroende för Livsmedelsverket

I förtroendeundersökningen 2011 genomfördes drygt 2 100 intervjuer med företagare. Livsmedelsföretagens förtroende för Livsmedelsverket varierar med företagets verksamhet och storlek. Stort förtroende för Livsmedelsverket har till exempel stora vattenverk (90 %), stora tillverkningsföretag (80 %), stora företag inom storhushåll och handel (75 %) samt huvudkontor (71 %). Lägre förtroende för verket har till exempel mindre företag (drygt 50 %) och hälsokostbutiker (23 %).

4.2.1.4 Ej planerad kontroll

Leden efter primärproduktionen

Extra offentlig kontroll utgjordes av ca 11 % av totala kontrollen och händelsestörd kontroll av 3 % .

I maj 2011 inträffade ett stort utbrott av *E.coli* O104 i Tyskland. I Sverige drabbades över 50 personer. Den troliga orsaken var bockhornsklöverfrö från Egypten.

Livsmedelsverket vidtog åtgärder för att frön från identifierade partier drogs bort från marknaden.

4.2.1.5 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktion

Av de 690 primärproducenter som kontrollerades med avseende på livsmedel, noterades 176 avvikelser från bestämmelserna i lagstiftningen på totalt 94 gårdar. De mest frekventa avvikelserna avsåg:

- Dokumentation om användning av läkemedel eller annan behandling som djuren fått (38 st).
- Användning av läkemedel på korrekt sätt (13 st).
- Dokumentation över användning av växtskyddsmedel och biocider (14 st).

Resultaten skiljer sig inte nämnvärt från tidigare års kontroller.

Leden efter primärproduktionen

Inom varje kontrollområde finns en eller flera rapporteringspunkter. De områden där det finns flest avvikelser är de som handlar om rengöring (nr 6) och lokalernas utformning (nr 1). Dessa var kontrollområden som också kontrollerats vid flertalet kontroller. Störst andel avvikelser av de kontrollerade rapporteringspunkterna fanns också i dessa båda kontrollområden. Lägst andel avvikelser fanns i hantering av avfall (nr 4) och i spårbarhet (nr 13). I 83 % av de kontrollerade punkterna konstaterades ingen avvikelse.

Kontrollerade kontrollområden inkl. ingående rapporteringspunkter (RP) och andel RP med avvikelser.

Kontrollområde	Antal RP med avvikelse	Totalt antal kontrollerade RP	Procent RP med avvikelse
1. Infrastruktur, lokaler, utrustning	16322	45007	36
2. Råvaror, förpackningsmaterial	4111	31515	13
3. Hantering, lagring, transport	13182	88422	15
4. Avfall	1597	22712	7
5. Skadedjur	4607	28992	16
6. Rengöring	20739	85608	24
7. Vattenkvalitet	2253	14647	15
8. Temperatur	15457	88997	17
9. Personlig hygien	11119	100143	11
10. Utbildning	4636	28260	16
11. HACCP	16161	71766	23
12. Information	10898	70524	15
13. Spårbarhet	2539	30177	8
14. Mikrobiol. kriterier	539	4043	13
15. Övrigt	1231	12479	10
Totalt	125391	723292	17

Andel avvikelser i kontrollerade rapporteringspunkter kan skilja mellan olika typer av anläggningar. Som exempel är andelen avvikelser i olika HACCP-punkter större vid kött- och fiskanläggningar än för butiker. Vid kontroll av huvudkontor är det naturligt att andelen avvikelser är större för kontrollområdet ”Information”.

4.2.1.6 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktion

Information om åtgärd vid bristande efterlevnad efterfrågas i länsstyrelsernas rapportering, dvs. när myndigheten gör ett myndighetsbeslut med stöd av t.ex. livsmedelslagen. Antalet rapporterade beslut som kontrollmyndigheterna fattat på grund av bristande efterlevnad var 38 stycken under 2011, vilket är sju fler än 2010. Av dessa ledde åtta till beslut om föreläggande, tre till begränsning eller förbud och en till åtalsanmälan För övriga 26 stycken fattade myndigheten beslut om annan åtgärd enligt art. 54 i EG-förordning 882/2004. Vilken eller vilka åtgärder dessa gällde framgår inte av rapporteringen.

Av tabellen nedan framgår vad orsakerna till besluten var. Ett beslut kan ha flera orsaker. Den vanligaste orsaken var bristande efterlevnad inom kontrollområdena 1 och

18; Rengöring och desinfektion resp. spårbarhet. Den åtalsanmälan som gjordes orsakades av bristande efterlevnad inom kontrollområde 14 Växtskyddsmedel och biocider.

Orsaker till beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Ett beslut kan ha flera orsaker.

Kontrollområde	Föreläggande	Begränsning el. förbud	Åtalsanmälan
1. Rengöring och desinfektion	3		
2. Infrastruktur, lokaler och utrustning	2		
3. Lagring och transport	2		
4. Hygienisk produktion	1		
5. Personalhygien	1		
9. Utbildning	1		
10. Skadedjursbekämpning	1		
14. Växtskyddsmedel och biocider		1	1
15. Läkemedel	1		
18. Spårbarhet	3	2	

Leden efter primärproduktionen

Om avvikelserna efter en kontroll är av den art att det krävs en åtgärd, så finns det olika beslut som myndigheten kan fatta. Den absolut vanligaste åtgärden vid bristande efterlevnad är beslut om föreläggande och därefter att förbjuda utsläppande på marknaden.

Antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad:

- Föreläggande 1006
- Förbjuda utsläppande på marknaden 335
- Stänga del av företag viss tidsperiod 86
- Anmälan för åtal 62
- Begränsa utsläppande på marknaden 44
- Destruktion 8
- Tillfälligt avbryta driften viss tidsperiod 7
- Begränsa import/export 3
- Återkallande 2
- Tillstånd till annan användning 2
- **Summa 1555**

I tabellen nedan kan man se vilken typ av åtgärd som är vanligast för några olika anläggningstyper. För storhushåll som utgör nästan hälften av de kontrollerade

anläggningarna har 3 % fått beslut om åtgärd vid bristande efterlevnad. Andelen varierar något beroende på anläggningstyp, men totalt är andelen 3 %.

Exempel på antal och typ av beslut om åtgärder vid bristande efterlevnad för olika typer av företag, samt hur stor andel av de kontrollerade anläggningarna som fått sådana beslut.

Typ av anläggning	Antal förelägganden	Antal förbud mot utsläppande på marknaden	Antal stängningar	Totalt antal beslut	Andel (%)
Storhushåll	530	116	48	722	3
Handel	131	116	8	288	5
Fiskanläggningar	6	2	-	8	4
Köttanläggningar	11	6	-	18	4
Samtliga	1006	335	86	1555	3

4.2.1.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har ansvar att leda och samordna livsmedelskontrollen, verka för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. Livsmedelsverket ska lämna, stöd, råd och vägledning i kontrollen, informera konsumenter, företag och andra om gällande regelverk. Livsmedelsverket får vidare meddela föreskrifter. Detta är flera olika typer av åtgärder som Livsmedelsverket har arbetat med under året för att förbättra kontrollen.

Livsmedelsverkets organisation

En ny organisation för Livsmedelsverket infördes 1 januari 2011. Den bygger på riskanalysens principer och består av sju avdelningar. Organisationen är presenterad i Nationell plan för kontrollen i livsmedelskedjan, 2012-2015. All offentlig kontroll av företag som Livsmedelsverket bedriver är samlad vid Kontrollavdelningen.

Rådgivningsavdelningen ansvarar för att leda, samordna, utvärdera och revidera kontrollen, lämna råd och stöd och vägledning till kontrollen, informera konsumenter och företag samt ansvara för de särskilda nationella kontrollprogrammen.

Livsmedelsverkets kontrollavdelning

Omorganisation som trädde i kraft 1 januari 2011 innebar att samtliga sakområden som Livsmedelsverket har kontrollansvar för finns samlade på en och samma avdelning. Avdelningen heter Kontrollavdelningen och har därmed ansvar för kontroll på slakterier, styckningsanläggningar, äggpackerier och äggproduktsanläggningar, större köttprodukt- och köttberedningsanläggningar, större fiskanläggningar, större mjölk- och mjölkproduktsanläggningar, tillverkningsanläggningar för spritdrycker och vin, vissa kyl- och frysanläggningar och vissa huvudkontor. Omorganisationen har även inneburit att all kontrollverksamhet förts ut på enheterna ute i landet, tidigare utfördes endast kontrollen inom köttområdet av de regionala enheterna. Kompetensöverföring från tidigare ansvariga inspektörer har skett i form av teoretiska utbildningar och

saminspektioner. De teoretiska utbildningarna, som var två dagars utbildningar, utfördes i januari 2011. Vid utbildningen gällande mjölk- och mjölkprodukter deltog 21 personer, gällande ägg 27 personer och fisk 13 personer. Saminspektioner har pågått under hela 2011.

Inom Kontrollavdelning har det skapats team inom samtliga enheter i syfte att förbättra kontrollen genom att ha en mer funktionell arbetsfördelning och minska sårbarheten. Teamen ansvarar för ett visst antal anläggningar och kan därmed vara tillgängliga på ett annat sätt än tidigare.

Implementering av ett verktyg för ständiga förbättringar, LEAN, har påbörjats. Verktöget erbjuder ett standardiserat arbetssätt som leder till effektiv problemlösning samt en överblick över pågående aktiviteter. Utbildningsinsatser gällande LEAN har getts till enheten för administrativt stöd, enheten för gränskontroll och stöd, processgruppen kontroller vid slakt, processgruppen kontroll av livsmedelsföretagare, processgruppen gränskontroll, processgruppen kvalitetsutveckling samt till alla samordnare för teamen.

Systemstödet e-Lvis har fortsatt att utvecklas för att ge Livsmedelsverket effektivare offentliga kontroller och för att underlätta det administrativa arbetet. Flertalet utbildningsinsatser har skett för att implementera systemet bland medarbetarna. E-Lvis har under året använts för godkännande och registreringsärenden samt även för beräkning av kontrollavgifter inför 2012. Systemet kommer att utvecklas ytterligare under 2012. Livsmedelsverkets servicepotential och effektivitet kommer att öka efterhand då fler och fler delar sätts in i systemet. För alla medarbetare som arbetar med kontroller i en eller annan form ger systemstödet ett förenklat sätt att arbeta med mindre administration och mer tid för kontrollarbete. För verksamhetens chefer förbättras möjligheterna att planera och följa upp både kontroller och bemanning i kärnverksamheterna. Uppgifter från verksamheten kan enkelt sammanställas och rapporteras vidare. För livsmedelsföretagens del kommer systemstödet innebära en bättre dialog med Livsmedelsverket. Via verktyget ”Mina sidor” kommer företagarna snabbt och effektivt kunna sköta sina ärenden med Livsmedelsverket efter företagarens egna förutsättningar.

Speciella kontrollinsatser har utförts inom handelsdokument rörande ABP, mikrobiologiska kriterier samt HACCP.

Ett arbete med att ta fram checklistor som hjälpmedel vid besiktning av anläggningar i samband med godkännandeprovning har slutförts. Checklistorna tar upp relevanta delar av lagstiftningen som ska kontrolleras vid besiktning av en specifik typ av anläggning. Processgruppen för kvalitetsutveckling har bildats och ansvarar för att ta fram en metod, supervision, som kvalitetssäkrar kontrollen. Processgruppen har under året haft en workshop tillsammans med ledningen inom Kontrollavdelningen för att skapa en likriktad målbild med detta arbete. Gruppen har även inlett ett benchmarking arbete för att se hur andra nordiska länder arbetar med dessa frågor.

Processgruppen för kontroll av livsmedelsföretagare har slutfört projektet PIMKO, prioritering inom och mellan kontrollområden. Det har resulterat i en instruktion om hur

prioritering ska ske mellan och inom kontrollområden. Instruktionen säkerställer att alla kontrollområden kontrolleras inom en 5 års period för alla anläggningstyper på Kontrollavdelningen.

Processgruppen epizooti har genomfört 5 epizootiövningar. Övningarna har skett på enheterna för Västra Götaland, östra Götaland, norra Sverige, södra Skåne och norra Skåne. Syfte med dessa övningar är att berörd personal och företagen ska stå bättre rustade inför ett eventuellt epizootiutbrott. Processgruppen har haft två möten på Jordbruksverket för att öka samverkan mellan myndigheterna. Under dessa möten har bland annat Jordbruksverket presenterat sin krisorganisation och deras olika system för att hantera kriser.

Andra utbildningsinsatser som skett inom Kontrollavdelningen under året är revisionsteknik, utbildning för kontaktpersoner för kontroll vid slakt av tama hov- och klövdjur och likriktningsinsatser för kontroll vid slakt av ren samt slakt av vilt. Fyra dagars utbildning inom revisionsteknik där 34 personer har deltagit. Totalt har nu 109 personer utbildats mellan 2009-2011.

En dagars utbildning för de som blivit utsedda som kontaktpersoner för kontroll vid slakt av tama hov- och klövdjur. Kontaktpersonerna ska stötta övrig personal i samband med svårbedömda fall gällande köttbesiktningen. 24 personer deltog.

En dagars utbildning för likriktning av offentlig kontroll vid slakt av ren där 26 personer deltagit.

En dagars utbildning för likriktning av offentlig kontroll vid slakt av vilt där 54 personer deltagit.

12 nyanställda tillsynstekniker påbörjade sin utbildning i Roskilde. Utbildningen pågår från september 2011 till och med juni 2012.

Personal från Kontrollavdelningen har deltagit vid flertalet BTSF kurser, bland annat kött och köttprodukter, mjölk och mjölkprodukter, ABP, HACCP del 2, förebyggande kontroll och utrotning av TSE, skyddade beteckningar, TRACES, BIP-gränskontrollkurs animaliska livsmedel, gränskontroll vegetabiliska livsmedel.

Kompetensutveckling och utbildningar

Under 2011-2014 har Livsmedelsverket ett särskilt uppdrag att utveckla kompetensen i den offentliga livsmedelskontrollen. Den dominerande insatsen under 2011 har varit den nationella kontrollkonferens som genomförts (elva konferenser om två dagar med totalt 951 deltagare). Konferensen syftade till ökad samsyn på myndigheternas kontrolluppdrag, och den riktade sig därför brett till samtliga inom livsmedelskontrollen, inklusive ansvariga politiker och chefer. Sammantaget har alltså närmare 1000 personer deltagit, från såväl lokala och regionala myndigheter som från den centrala.

Därutöver har insatser gjorts för att utveckla den kommunikativa kompetensen i kontrollen. Livsmedelsverket arbetade tillsammans med en kommunikationskonsult fram dokumentet ”Professionella samtal - verktyg för effektiv kontroll”. Utbildningar i detta kommer att ges för att ge kunskap och färdigheter som kontrollpersonalen behöver för att kunna vara samtalsledare i kontrollen och i de olika situationer som kan uppkomma.

Livsmedelsverket gav i samverkan med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) kurser i planering av offentlig livsmedelskontroll (en grundkurs på två dagar med totalt 61 deltagare) och fortsättningskurser planering av offentlig av livsmedelskontroll (fyra endagskurser med totalt 279 deltagare). Kurserna har behandlat planeringen av den offentliga livsmedelskontrollen och hur kontrollmyndigheten kan utreda resursbehov och finansiering av kontrollen. Kurserna är riktade till regionala och lokala chefer.

Under året gav Livsmedelsverket kurser i förvaltningsrätt och sanktioner på livsmedelsområdet (en endagskurs med totalt 48 deltagare), Grundläggande om dricksvattenföreskrifterna (en endagskurs med totalt 39 deltagare) deltagare från lokal och regionala kontrollmyndigheter. I samarbete med Jordbruksverket gavs (endagskurs interaktivt med totalt 30 deltagare) i vattenbruk - primärproduktionen. Under våren och hösten 2011 medverkade Livsmedelsverkets generaldirektör vid fyra olika tillfällen vid SKL:s presidiedagar, för att tala om bland annat vilka krav som ställs på framtidens livsmedelskontroll, vilken kompetens som behövs och vilka initiativ som nu tas för att nå målen för livsmedelskontrollen i Sverige. På presidiedagarna närvarade nämndordförande, vice nämndordförande och förvaltningschefer i flertalet kommuner.

Från och med 2003 kräver Livsmedelsverket en längre utbildning för godkännande av företagsanställda assistenter vid fjäderfåkontrollslakterier (en 8 dagarskurs plus praktik, som genomförs inom 12 veckor. Totalt 18 deltagare)

Livsmedelsverket är nationell kontaktpunkt för Better Training for Safer Food (BTSF) och ansvarig för registrering av utbildning av kontrollpersonal från samtliga berörda kontrollmyndigheter i Sverige.

Kontrollpersonal från Sverige har deltagit i kurser som erbjuds inom EUs program (BTSF) inom ett flertal områden bl.a. ; djurskydd, djurhälsa hos bin och exotiska djur, djurhälsa vid transport, djurhälsa vid slakt, animaliska biprodukter, gränskontroll animaliska resp. vegetabiliska livsmedel, foderlagstiftning, livsmedel av icke animaliskt ursprung, HACCP, hygien och kontroll av fisk, internrevision, kött och köttprodukter, mjölk och mjölkprodukter, pesticider och kontaminanter, kvalitetsscheman, ekologisk produktion och skyddade beteckningar, TRACES och TSE.

Vägledning och kontrollhandböcker

Under 2011 har Livsmedelsverket färdigställt eller uppdaterat några vägledningar:

- Vägledningen om offentlig kontroll av livsmedelsanläggningar.
- Vägledning om riskklassning av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid. Justeringar har gjorts och modellen kompletterats med en informationsmodul, och justeringar har skett i riskpoäng, storleksindelning, riskklasser och erfarenhetsklasser. Den ska tas i bruk 2012.
- Vägledning om planering av offentlig kontroll.
- Vägledning om märkning.

Vidare har arbete med att ta fram den första s.k. kontrollhandboken bedrivits. Den tar upp kontroll av butiker och blev klar i februari 2012.

Information och rådgivning

Webbplatsen Livsteck.net är den primära kanalen för information till kontrollmyndigheterna. Där publiceras vägledningar och annan information. Livsteck.net används även som arbetsrum och diskussionsforum. Antalet aktiva, registrerade användare uppgick 2011 till cirka 1 500 stycken (1 194 under 2010) och antalet besök var 1 700 per vecka. Sedan 2009 har Livsmedelsverket med bidragsmedel från myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) på livsteck.net byggt upp en webbsida med stöd vid utbrott av matförgiftning. Krisportalen stödjer lokala och regionala kontrollmyndigheter vid kriser kopplade till livsmedel och dricksvatten.

Livsmedelsverket är kontaktpunkt för **Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF)**, vad det gäller livsmedel. Livsmedelsverket bistår med stöd till övriga kontrollmyndigheter i hanteringen av RASFF-ärenden. Under året har Livsmedelsverket notifierat kommissionen vid 50 tillfällen om hälsofarliga varor i Sverige. Verket har under året handlagt 134 ärenden, vilket är något fler än under 2010.

De flesta av dessa ärenden handlar om kosttillskott, odeklarerade tillsatser eller allergener, eller om bekämpningsmedelsrester i ekologiska livsmedel. 11 av de 50 notifieringar Sverige gjorde under 2011 klassades som så kallade alerta notifieringar. Förekomst av Salmonella och odeklarerade allergener eller tillsatser var orsakerna till dessa alerta notifieringar.

Under 2011 började en ny RASFF förordningen (16/2011) att gälla. De lokala kontrollmyndigheterna fick information om den nya förordningen i samband med de länsmöten som nämns ovan. De lokala kontrollmyndigheterna informerades också om den nya webbplattform som kommissionen kommer att använda för rapportering av RASFF. Vissa länder har redan börjat använda den nya plattformen. På hösten 2011 deltog 2 personer från Sverige (den ena personen från Livsmedelsverket och den andra från Jordbruksverket) i en kurs som kommissionen gav kring den nya webbplattformen. Sverige har dock inte börjat använda det nya systemet ännu.

Livsmedelsverket ger också stöd till kommunala och regionala kontrollmyndigheter via **telefon och ett webbforum**. Totalt inkom 1 344 frågor till dessa stödfunktioner under året, vilket är en stor minskning jämfört med 2010 (2 076). Detta beror på att stödinsatsen för e-postfrågor har effektiviserats. I januari byttes e-poststödet ut mot ett webbforum på livsteck.net. Till det kommer det telefonstöd som ges i import- och exportfrågor och som ännu inte har införlivats i detta webbforum.

Länsstyrelserna anordnar **länsmöten** i sina regioner och Livsmedelsverket medverkar i dessa sammankomster. Under 2011 har Livsmedelsverket deltagit i 37 länsmöten och då presenterat ett standardiserat informationsmaterial. Då några län har slagit samman sina möten blir det endast 36 länsmöten, dock har samtliga 21 län besökts och alla län har fått ta del av informationsmaterialet. Under våren fokuserades informationen och

diskussionerna på information om General Audit 2010, nyckelhålsprojektet, nyheter inom RASFF, riksprojekt 2010 och kompetensförsörjningsprojektet. Till hösten låg fokus på information om branschriktlinjer, nyheter i rapporteringssystemet för myndigheterna, presentation av informationsförordningen, information om nya vägledningar, information om riskklassning av livsmedelsanläggningar samt information om utbrottsstöd.

Rådgivning till företag. Under 2011 har Livsmedelsverkets struktur för formella och regelbundna möten på olika nivåer med bransch- och konsumentorganisationer setts över. Två typer av möten för information och dialog med företagen kommer att regelbundet hållas. Där kommer bland annat information att ges om pågående regeringsuppdrag, förhandlingsområden, diskussion om hanteringsåtgärder till följd av risk- och nyttovärderingar, resultat från kontrollen, pågående projekt med mera. Den ena typen avser Samverkansgrupp för intressenter i livsmedelskedjan och det andra är Livsmedelsverkets vintermöte med livsmedelsföretagen.

Under 2010 genomförde Livsmedelsverket en intervjuundersökning, där det framgick att behovet av stöd i form av information och rådgivning varierar med företagets storlek. En- och tvåmansföretag är sällan med i någon branschorganisation och 2011 - 2012 ligger fokus därför på att möta deras behov. Verket arbetar med följande verktyg: *Nationella branschriktlinjer och möten med företagen*

På verkets webbplats finns nytt stödmaterial till företagen som beskriver myndighetens förväntningar på nationella branschriktlinjer. Livsmedelsverket har deltagit i ett antal möten under 2011 för att uppmuntra till att etablera nya branschorganisationer och visa värdet av nationella branschriktlinjer.

Under 2011 har underlag till nio nya eller revidering av befintliga nationella branschriktlinjer inkommit för granskning (Eldrimner fäbodrar, Svenska vendingbranschen vendingmaskiner, Svensk egenvård viktminskningspreparat, Riksidrottsförbundet evenemang, LRF med flera Fusarium toxin, LRF ekologiska livsmedel, LRF primärproduktion gris, SHR restauranger, Bageriförbundet bageri).

Möten med företag och branschorganisationer

Livsmedelsverket har deltagit i flera möten arrangerade av företag, organisationer och universitet. Här har verket informerat om lagstiftningskrav, flexibilitet och möjligheter. Under året deltog Livsmedelsverket bland annat i möten inom områdena vilthantering, hantverksmässig producerad mat, certifiering, frukt och grönt, utomhusmatlagning, gårdsslakt, närproducerad mat och lokal mat.

Utveckling av upplysningstjänsten

Livsmedelsverkets upplysningstjänst vidareutvecklades under 2011. Bemanningen av upplysningen har utökats med personal som är specialiserad på frågor om lagstiftning och kontroll. Många är nöjda med den hjälp de får, men det finns även företagare som vill ha mycket mer hjälp än verket kan ge. Dessa hänvisas till branschorganisationerna och möjligheten för företagen att arbeta fram gemensamma hanteringsåtgärder i form av nationella branschriktlinjer.

Stöd via Livsmedelsverkets webbplats ”Starta och driva företag”

Strukturen för informationen på webbplatsen omarbetades under 2011.

Livsmedelsverket har även tagit fram en del nya texter, till exempel inom områdena tillsatser och utomhusmatlagning vid turistevenemang.

En av insatserna är att utveckla målgruppsanpassat, lättillgängligt material riktat till en- och tvåmansföretag. Materialet ska också kunna användas av exempelvis branschorganisationer och konsulter som vill stödja målgruppen. Tre publikationer har tagits fram, som handlar om försäljning av små mängder primärprodukter, att öppna kafé och att importera förpackade livsmedel. Dessa kommer att publiceras våren 2012 och även tillhandahållas som broschyrer.

Lagstiftning

Avgifter

Livsmedelsverkets föreskrifter om avgifter för offentlig kontroll, prövning och registrering (LIVSFS 2006:21) har ändrats på några punkter. En ändring föranleds av att verket har reviderat sin vägledning för riskklassificering av livsmedelsanläggningar och beräkning av kontrolltid. Dessa båda faktorer ligger till grund för verkets beslut om årlig kontrollavgift. Vidare har avgifterna för bland annat för importkontroll av kött, restsbstanskontroll och provtagning ändrats och en ny avgift för provtagning och undersökning på slakteri- och vilthanteringsanläggningar införts.

Dioxiner

I december 2011 beslutade EU om reviderade gränsvärden för dioxiner, dioxinlika och icke dioxinlika PCB:er i livsmedel. Sverige har tidigare haft ett tidsbegränsat undantag, men får nu ett icke tidsbegränsat undantag från gränsvärdena för dessa ämnen i viss vildfångad fisk och i produkter från sådan fisk från Östersjöområdet. Detta innebär bland annat att vildfångad fisk från Östersjöområdet av arterna lax, strömming och sill över 17 cm, röding, öring och flodnejonöga får säljas på den svenska marknaden även om de har högre halt av dioxin än de satta gränsvärdena. En förutsättning för detta är att Sverige fortsätter att informera om riskerna med fisk på ett sådant sätt att informationen verkligen når riskgrupperna – främst kvinnor i barnafödande ålder och barn.

Material och produkter i kontakt med livsmedel

Särskilda regler har införts för import av köksredskap av plast med ursprung i Kina eller Hongkong. Reglerna innebär att sådana produkter endast får införas på särskilda införselställen, där dokumentkontroll och fysisk kontroll ska ske. Anledningen till den särskilda regleringen är att köksredskap av polyamid och melamin har konstaterats avge vissa ämnen (primära aromatiska aminer och formaldehyd) i mängder som är högre än de tillåtna. För att finansiera denna importkontroll har särskilda avgifter införts, som ska täcka kostnader för löner, utrustning, analyser m.m.

Kontroll av snus och tuggtobak

Snus och tuggtobak ingår inte i EU:s definition av livsmedel och omfattas därmed inte heller av EU:s livsmedelslagstiftning. Ändringar har gjorts i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:21), som tydliggör att offentlig kontroll ska bedrivas på samma sätt, oavsett om det gäller livsmedel enligt den vanliga livsmedelsdefinitionen eller dessa andra produkter.

4.2.2 Kontroll av dricksvatten

4.2.2.1 Beskrivning av kontrollområdet

Definitionen av dricksvatten enligt artikel 2 i förordning 178/2002 säger att livsmedel inbegriper vatten från och med den punkt där värdena skall iakttagas enligt artikel 6 i direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, dvs. vid tappkranen hos användarna. Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten. Enligt 3 § livsmedelslagen, jämföras dricksvatten med livsmedel, från och med den punkt där det tas in i vattenverket till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet, dvs. från vattenverk till tappkran hos användare. Vissa resultat av myndighetskontrollen av dricksvattenanläggningar rapporteras under kontroll av livsmedel i denna rapport (avsnitt 4.2.1).

Livsmedelsverket samordnar kontrollen av dricksvatten på nationell nivå, vilket bland annat innebär att vägleda och informera. Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten, ändrad LIVSFS 2011:3, gäller hanteringen av och kvaliteten på dricksvatten och omfattar vattenverk som försörjer 50 personer och fler eller som i genomsnitt producerar eller tillhandahåller 10 m³ eller mer dricksvatten per dygn. All offentlig och kommersiell verksamhet omfattas av föreskrifterna, oberoende av storlek.

4.2.2.2 Kontrollens omfattning och resurser

Myndighetskontroll av dricksvatten utförs av den lokala kontrollmyndigheten i kommunerna. Den årliga rapporteringen av dricksvattenkontrollen i Sverige görs för att man ska få en samlad bild av hur kontrollen bedrivs. Sammanställningen bygger på uppgifter från kontrollmyndigheterna om föregående års kontroll.

Kontrollmyndigheternas rapportering av dricksvattenkontrollen 2011, omfattar 2892 allmänna och övriga dricksvattenanläggningar från 256 kommunala kontrollmyndigheter.

När det gäller dricksvattenkontrollen arbetade totalt 40 inspektörsårsarbetskrafter under året. Det är en minskning med 1 årsarbetskraft sedan 2010. Behovet av ytterligare årsarbetskrafter inom dricksvattenskontrollen uppges till 44 stycken, vilket innebär att det saknas 4 årsarbetskrafter inom dricksvattenkontrollen.

Förändringar

Nationell databas för dricksvatten.

Livsmedelsverkets stora treåriga samverkansprojekt med Sveriges geologiska undersökning (SGU) för att bygga ut Vattentäcksarkivet avslutades vid årsskiftet. Syftet med projektet var att bygga upp ett långsiktigt system för att samla in och tillhandahålla

information om dricksvatten från de vattenverk som omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter (SLVFS 2001:30) om dricksvatten, ändrad LIVSFS 2011:3. Projektet som har pågått under år 2009 – 2011 och övergår efter 2011 till en förvaltningsfas där SGU fortlöpande samlar in och förvaltar dricksvatteninformation till Livsmedelsverket. Arbetet med att kvalitetsgranska och kvalitetssäkra dricksvattenanalysdata kommer även fortsättningsvis att vara prioriterat.

Den insamlade dricksvatteninformationen är främst ett viktigt underlag till Livsmedelsverket för att kunna ge en sammanlagd bedömning av Sveriges dricksvattenkvalitet och arbetet med kontroll av dricksvatten, sammanställning av årliga nationella rapporter om Sveriges dricksvattenkvalitet samt rapportering av dricksvattnets kvalitet till EU.

Informationen kommer också att vara ett underlag för Livsmedelsverkets nationella samordningsansvar för dricksvattenfrågor, särskilt när det gäller anpassningar till klimatförändringar samt kris- och beredskapsplanering avseende dricksvattenförsörjning.

Cryptosporidium i dricksvatten

Under vintern 2010-2011 drabbades Östersund och Skellefteå av var sitt stort utbrott av dricksvattenburen smitta. I båda fallen var orsaken parasiten *Cryptosporidium hominis* och totalt smittades över 30 000 personer. Utbrotten krävde stora insatser för utredning och stöd.

4.2.2.3 Efterlevnad hos företag

Enligt artikel 13 i Rådets direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten, ska medlemsstaterna vart tredje år rapportera till EU-kommissionen (DG Environment) om dricksvattnets kvalitet. Rapporten ska omfatta vattentäkter som i genomsnitt producerar eller tillhandahåller minst 1 000 m³ per dygn eller försörjer minst 5 000 personer. Det innebär att vattenkvaliteten från ca 220 vattenverk ska rapporteras till EU.

Enligt vägledningen om rapportering enligt dricksvattendirektivet ska mycket omfattande och detaljerad information om dricksvattnets kvalitet rapporteras. Varje överskridande av gränsvärdet för ca 50 mikrobiologiska och kemiska parametrar, min-, median- och maxvärden för parametern som överskred gränsvärdet, orsak till kvalitetsförsämringen samt vidtagna åtgärder och tid för korrigerande kvalitetsförsämringen ska rapporteras.

Rapporteringen från medlemsstaterna ska ske till WISE (Water Information System for Europe) via European Environment Agency. I WISE samlas också rapportering och övervakning enligt ramdirektivet för vatten, grundvattendirektivet, badvattendirektivet, nitratdirektivet, översvämningdirektivet och avloppsdirektivet.

Dricksvattnet från allmänna anläggningar i Sverige är oftast av god kvalitet, men det finns undantag, främst vid mindre anläggningar. Det finns anledning för många dricksvattenproducenter att se över hur effektiva de befintliga säkerhetsbarriärerna är.

4.2.2.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

För att höja kompetensen hos kontrollmyndigheter och vattenproducenter med ansvar för dricksvatten har Livsmedelsverket:

- Deltagit i övningen "Beredskapsplaner Sörmland" som hölls i mars för ca 40 personer från kontrollmyndigheter och dricksvattenproducenter.
- Deltagit vid länsveterinärdagarna i maj med 42 deltagare. Temat för de regionala myndigheterna var "Hur säkert är det svenska dricksvattnet?"
- Deltagit i FAH's höstmöte under temat "Dricksvatten med hög kvalitet hur säkrar vi detta?". Totalt deltog 88 personer, främst politiker från kommunala miljönämnder.
- Genomfört en grundläggande utbildning om dricksvattenföreskrifterna och kontroll av vattenverk i oktober för ca 35 kommunala inspektörer.
- Genomfört 22 regionmöten i hela landet för information och diskussion om Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2008:13) om åtgärder mot sabotage och annan skadegörelse riktad mot dricksvattenanläggningar. Regionmötena riktade sig främst till kommunala producenter och tillhandahållare av dricksvatten men kommunala kontrollmyndigheter deltog också. Totalt deltog 454 personer från 202 kommuner.
- I samarbete med Svenskt Vatten AB medverkat i seminariet om Cryptosporidium som hölls i maj för dricksvattenproducenter och kontrollmyndigheter. Totalt deltog 173 personer.
- I samarbete med Svenskt Vatten AB medverkat vid två temadagar om Water Safety Plans och vattenskyddsområden riktade till dricksvattenproducenter och kontrollmyndigheter. Totalt deltog 88 personer.
- I samarbete med Svenskt Vatten AB föreläst om hygien vid skötsel och underhåll av ledningsnät. 18 personer deltog vid "Diplomkurs rörnätspersonal" och 23 personer deltog vid "Rörnätskurs för arbetsledare".

Med anledning av det stora dricksvattenburna sjukdomsutbrottet orsakat av parasiten Cryptosporidium i Östersund december 2010 gav Livsmedelsverket, i samarbete med Smittskyddsinstitutet och Svenskt Vatten AB, i februari 2011 ut de uppdaterade rekommendationerna "Cryptosporidium och Giardia - rekommendationer om åtgärder för att minska risken för vattenburen smitta". Vid det stora dricksvattenburna sjukdomsutbrottet orsakat av Cryptosporidium i Skellefteå april 2011 bistod Livsmedelsverket med råd, stöd och mikrobiologiska expertkunskaper.

Händelserna i Östersund och Skellefteå visar hur viktigt det är att ha beredskapsplaner på lokal, regional och central nivå. Livsmedelsverket leder för närvarande ett projekt som syftar till att ta fram verktyg som ska underlätta för de lokala kontrollmyndigheterna att ta fram sådana planer.

Utbrottet visar att Sverige för närvarande har så begränsade resurser för provtagning och analys av sjukdomsframkallande mikroorganismer i vatten att det kan fördröja utrednings- och åtgärdsarbetet vid ett stort utbrott.

Under verksamhetsåret 2011 har ett nationellt nätverk för dricksvatten vidareutvecklats och konsoliderats. Ambitionen är att nätverket, genom att samla viktiga aktörer och resurser, på ett strategiskt sätt ska aktualisera

dricksvattenfrågorna för hela Sverige. I mars initierades två nya arbetsgrupper inom nätverket, med fokus på forskning och utveckling respektive planering av kontrollen, för att ge ytterligare stöd på området. Mer än hälften av anslagsmedlen under 2009-2011 för den nationella samordningen av dricksvattenfrågor har finansierat ett samarbetsprojekt för att samla in analysdata om dricksvatten, nationell databas för dricksvatten.

Genom en ändring i de nationella dricksvattenreglerna (SLVFS 2001:30) har det klargjorts att samma regler som gäller för alla andra livsmedel även ska gälla för verksamhet i dricksvattenanläggningar. Ändringen innebär att grundläggande allmänna hygienregler och regler om faroanalys och kritiska stympunkter har införts. Vidare har krav införts på att vissa större verksamheter löpande ska sammanställa och utvärdera hur kvaliteten på dricksvattnet hos användaren förändras.

4.2.3 Importkontroll från tredje land

4.2.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

Nedan beskrivs resultatet av kontroller enligt direktiv 97/78/EG. Införlivande i svensk lagstiftning har skett genom LIVSFS 2004:3. Kontrollerna regleras närmare i kommissionens förordning (EG) nr 136/2004. Dessutom rapporteras resultatet av kontroller enligt kommissionens skyddsbeslut och –förordningar för livsmedel av vegetabiliskt ursprung, resultatet av kontroller enligt förordning (EG) 669/2009, samt kontroller av köksredskap från Kina enligt förordning (EU) 284/2011.

Organisation, kontrollmetoder, olika beslut och förordningar m.m. beskrivs i Sveriges kontrollplan för livsmedelskedjan.

Underlag har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll.

4.2.3.2 Definitioner och begrepp

Sändning: (artikel 2.2.f i direktiv 97/78/EG).

En kvantitet produkter av samma slag som omfattas av samma veterinärintyg eller veterinärdokument eller andra dokument föreskrivna i veterinärlagstiftningen och som befordras med samma transportmedel och kommer från samma tredje land eller samma del av tredje land.

Sändning: (artikel 3c i förordning (EG) 669/2009

En kvantitet av något av de foder eller livsmedel av icke-animaliskt ursprung som förtecknas i bilaga I till denna förordning och som är av samma kategori eller varuslag, omfattas av samma handling eller handlingar, fraktas med samma transportmedel och kommer från samma tredjeland eller del av tredjeland

4.2.3.3 Kontrollens omfattning och resurser

Under 2011 kontrollerades ca 4000 animaliesändningar enligt direktiv 97/78/EG i gränskontrollen. Ca 2250 vegetabiliesändningar kontrollerades. För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas gällande animaliesändningar till datasystemet Traces (se beslut 94/360/EG beträffande indelning i kategorier).

Vid kontrollavdelningens centrala stöd fanns under 2011 ca 2,0 tjänster som arbetade med gränskontrollfrågor. Vid kontrollavdelningens administrativa stöd fanns under 2011 ca 0,25 tjänst som arbetade med gränskontrollfrågor. På gränskontrollstationerna tjänstgjorde under 2011 ca 7 årsarbetskrafter.

Förändringar

Den 15 augusti 2011 påbörjades kontroll av köksredskap från Kina enligt förordning (EU) 284/2011. Eftersom detta är ett helt nytt kontrollområde har nya rutiner behövt utvecklas, vilket tagit mycket tid i anspråk. 47 sändningar kontrollerades under året. Ett högre antal var förväntat. Det förhållandevis låga antalet kan delvis förklaras av att sändningar som importerats under andra halvåret 2011 funnits i Sverige (på tullager) innan förordningen började tillämpas. Dessa sändningar har inte kontrollerats i Livsmedelsverkets gränskontroll.

Till följd av jordbävningkatastrofen i Japan under mars 2011 införde EU-kommissionen skyddsåtgärder avseende alla livsmedel från Japan. Under 2011 kontrollerades 381 sändningar från Japan, i stort sett alla av icke-animaliskt ursprung. 28 sändningar har analyserats avseende radioaktiv kontamination. Ingen sändning har avvisats från Sverige pga radioaktiv kontamination.

4.2.3.4 Beslut om åtgärder mot företag

Två animaliesändningar avvisades pga underkänd dokument- och / eller ID- kontroll. Åtta animaliesändningar avvisades pga underkänd fysisk kontroll (i samtliga fall för hög temperatur). Fem av dessa sändningar återsändes till ursprungslandet och fem destruerades.

En animaliesändning avvisades då den kommit in i landet utan föregående gränskontroll. Denna återsändes.

18 vegetabiliesändningar underkändes f.f.a. p.g.a. att gränsvärden för aflatoxin, aluminium respektive pesticider överskreds. Tio återsändes till ursprungslandet och åtta destruerades.

En sändning med köksredskap avvisades pga dokumentkontroll. Denna destruerades.

4.2.3.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Ett utbildningstillfälle har hållits med personalen vid gränskontrollstationerna. Vid utbildningstillfällena tas nyheter och aktuella frågor upp. Under året har exempelvis följande berörts:

- Kontroller enligt förordning (EU) 284/2011, köksredskap från Kina
- Eurolex
- Traces
- Övning / diskussion om dokumentkontroller

En person från centrala stödet har deltagit i SANCO:s kurs ”Better training for safer food” avseende importkontroll av livsmedel / produkter av animaliskt ursprung.

Fem personer från gränskontrollen samt en person från centrala stödet har deltagit i SANCO:s kurs ”Better training for safer food” avseende importkontroll av icke-animaliska livsmedel.

En person från gränskontrollen har deltagit i SANCO’s kurs ”Better training for safer food” avseende Traces.

Det genomfördes en revision av Helsingborgs gränskontrollstation av centrala Livsmedelsverket i enlighet med art. 4.6 i Rådets förordning (EG) 882/2004.

4.2.4 Kontrollprogram för livsmedel

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll inom särskilt reglerade kontrollprogram.

Systemstöd för data från de nationella kontrollprogrammen har fortsatt utvecklas vid Livsmedelsverket under 2011 i projekten Pest 2 och LinCon. Datasystemen ska ge stöd för arbetet med riskbaserade och effektiva kontroller av pesticider och kontaminanter.

4.2.4.1 Restsubstanser

Beskrivning av kontrollområdet

Denna del gäller kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG. Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser rapporteras till kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2011 totalt 5 450 prov. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inkl. hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen är riktad mot djur som kan vara behandlade med t.ex. veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bl.a. injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning.

Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av anställda vid Livsmedelverket på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelverket och prov skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Kontrollprogrammet 2011 innehöll 5 450 prov. Av planerade prov inkom till laboratorierna 5 450 prov som analyserades med kemisk metodik. Provtagningen på gårdsnivå genomfördes i stort sett enligt plan.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet rests substanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas. Analysresultaten från hela rests substanskontrollen redovisas till kommissionen i den gemensamma EU-databasen för rests substanser.

Beslut om åtgärder mot företagen

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde eller att slaktkroppen innehåller en förbjuden substans.

År 2011 innehöll en njure från nötkreatur halter över gränsvärdet för kadmium. Ett prov från honung innehöll den förbjudna substansen kloramfenikol.

Båda fallen utreds av respektive länsstyrelse. Utredningen av kadmium i njure från nötkreatur har följts upp med utredning på gården och uppföljande provtagningar. Djur som kommit in till slakt från ifrågavarande gård har provtagits och resterande organ har kasserats. Utredningen pågår fortfarande. Fallet med kloramfenikol i honung har utretts på gård och har lett till att honung som fanns på uppsamlingsställe (256 kg) kasserades efter att analyser visade att även de innehöll kloramfenikol. Fallet är lämnat till åklagare.

4.2.4.2 Dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer

Beskrivning av kontrollområdet

Analysresultaten från kontrollprogrammet för dioxiner och dioxinlika PCBer rapporteras årligen till EFSA enligt fastställt rapporteringsformat. Därutöver rapporteras resultaten från föregående års kontroll av fisk från Östersjöområdet årligen till kommissionen. I denna rapportering skall även de åtgärder som vidtagits för att minska svenska folkets exponering för dioxiner och dioxinlika PCBer från fisk från Östersjöområdet redovisas, allt enligt kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxin och dioxinlika PCBer i livsmedel består av cirka 70-90 prover årligen. Under 2011 innefattade kontrollprogrammet sammanlagt 81 prover på vildfångad fisk, odlad fisk, importerat kött och fisk, häst, mjölkprodukter, ägg, kosttillskott, kryddor och barnmat.

Merparten av proverna som tas är slumpmässigt uttagna. I programmet för 2011 ingick dock uppföljande prov på makrill från Skagerrak, som skjutits fram från 2010 års provtagning. Uppföljningen gjordes på grund av att ett tidigare prov visat på hög halt av dioxinlika PCBer.

Provtagningen utfördes av anställda vid Livsmedelverket och på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer och anställda vid Fiskeriverket, Havs- och vattenmyndigheten, SLU och länsstyrelsen i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1883/2006. Provtagningen skedde i butik, på slakteri, vid gränskontroller, på mejeri, på äggpackeri, ute till havs samt vid landning av vildfångad fisk. Provpreparering utfördes på Livsmedelsverket och homogenatet skickades sedan till upphandlat externt laboratorium som utförde analyserna. I analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, 12 kongener dioxinlika PCBer samt 7 kongener av de icke dioxinlika PCBerna.

Måluppfyllelse

Provtagning 2011

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Fisk	37	34
Kött	10	9
Mjölksprodukter	10	8
Ägg	10	10
Kosttillskott	2	2
Kryddor	2	2
Barnmat	10	10
Summa	81	75

Provantal kunde inte uppnås i vissa fall på grund av dålig tillgång av den fiskarten i aktuellt område, mindre import än beräknat etc.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner/furaner och för summan av dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer (kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdet.

För dioxiner/furaner och för dioxinlika PCBer finns även åtgärdsgränser (kommissionens rekommendation 2006/88/EG). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Beslut om åtgärd

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde eller åtgärdsgräns.

Alla fem prover av strömming från ICES delområde 31 hade överskridande halter av dioxin och PCB.

Tre av sju prov på sik ifrån Vänern och två av fem prov på sik från Vättern hade överskridande halter av dioxin.

Uppföljande prov på makrill i Skagerrak visade på låga halter av dioxin och PCB.

Ärendet med överskridande halter av dioxin och PCB i sik från Vänern lämnades över till berörda Länsstyrelser.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En bevakning av de områden som kan vara så kallade hotspots när det gäller höga halter av dioxin och PCB finns sedan tidigare. Det är viktigt att fånga upp dessa områden och inleda kontroll inkl provtagning om det i området finns primärproduktion/fångstplatser.

Problematiken med höga halter av dioxin och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 10-20 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollprogrammet. Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Dessa råd om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se.

4.2.4.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Beskrivning av kontrollområdet

Denna del gäller kontroll av PAH, efter de gränsvärden som finns fastställda i kommissionens förordning EG nr 1881/2006. Rapportering sker årligen till EFSA i enlighet med EFSA:s standard.

Förkortningar och begrepp

PAH - polycykliska aromatiska kolväten

BaP - bens(a)pyren

Direkt rökningsslag - rökning av livsmedel som placerats direkt ovanför rökjärden, alternativt leds den varma röken från en flammande vedbrasa direkt in i rökkammaren

Indirekt rökningsslag - röken genereras utanför själva rökkammaren i en speciell rökgenerator och leds in i rökkammaren genom en rörledning.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammen för PAH i livsmedel är årliga och består av några av följande livsmedel; rökt kött, rökt fisk, oprocessad fisk, vegetabiliska matoljor, fiskolja (kosttillskott), bröd, grillat kött, stekt kött, margarin samt barnvälling. I kontrollen 2011 ingick 65 prover på rökt kött, rökt fisk, grillat kött, barnmat, kosttillskott och mjölkprodukter.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelsverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer, i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provprenparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemiska enheten 2. I analysen för respektive prov ingår resultat för 24 olika PAH-föreningar.

Måluppfyllelse

Provtagning 2011

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Rökt fisk	26	25
Rökt kött	18	17
Grillat kött	5	5
Barnmat	3	3
Kosttillskott	3	3
Müsliprodukter	10	10
Summa	65	63

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden är satta för en av PAHerna, bens(a)pyren (BaP). Gränsvärden finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal olika livsmedelskategorier. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med frändragen mätosäkerhet. Under 2011 överskred ett av proverna på rökt kött fastställt gränsvärde. Köttet var rökt med direkt rökningssmetod.

Beslut om åtgärd mot företag

Överskridande av gränsvärdet för BaP i ett prov av rökt kött har rapporterats till den kommun som är kontrollmyndighet. Kommunen har beslutat om förbud av utsläppande av livsmedel som överstiger gällande gränsvärde av BaP på marknaden från den aktuella anläggningen.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Höga halter i produkter rökta med direkt rökmetod har påträffats i kontrollprogrammen sedan 2006. Problemet har vidare utretts, uppföljande prover tagits och informationstexter till kommun och företag har tagits fram. Under 2011 har arbetet med att provta produkter från samtliga rökerier som använder direkt rökmetod inletts.

4.2.4.4 Bekämpningsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier samt några animalier mot EU-harmoniserade gränsvärden. Programmet riktas delvis mot varor och produktionsländer som tidigare visat sig innehålla rester över gränsvärdet. Den införda förstärkta kontrollen enligt art. 15.5 i Förordning (EG) nr 882/2004 har medfört en förhöjd kostnad för importen av grönsaker från ett flertal länder. P.g.a. detta så har provtagningsplanen detta år tagit höjd för att antalet sändningar med grönsaker från asiatiska grannländer till Thailand kommer att markant öka. Kontrollplanen är riskbaserad och en poängmodell för prioritering av produkter i kontrollen har utarbetats. Exempel på faktorer som ger ”poäng” är t.ex produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn, har ätbart skal, överskridande av gränsvärden från tidigare års kontroll.

Begrepp

Bekämpningsmedel inkluderar aktiv substans och eventuella isomerer och nedbrytningsprodukter i enlighet med resthaltdefinitionen för gränsvärdet.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i livsmedel omfattade år 2011 analys av ca 1 635 prov. Programmet fördelades på 530 st prov på inhemska varor, 465 st prov på varor från övriga EU samt 640 st prov på varor från 3:e land. I det EU koordinerade programmet ingår analys av bönor mrd skida, morötter, gurkor, apelsiner/mandariner, päron, potatis, spenat (färskt eller fryst), ris, vetemjöl, kycklingkött och lever av nöt, svin och kyckling. Sverige skall analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet vilket ger ett minimum av totalt 150 prov.

Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet.

Konserver, spannmålsprodukter, oljor, och barnmat tas i detaljhandeln.

Spannmålsproven tas hos kvarnföretagen. Prov av kycklingkött och leverproven tas på slakterierna. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av planerade 1 635 prov har 1 692 uttagits. Dessa fördelades på 560 prov på inhemskt, 465 prov på övriga EU samt 667 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 336 prov. Antalet uttagna prov per produkt inom det koordinerade programmet uppfyllde minimikravet på femton stycken.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Under 2011 analyserades sammanlagt 1 692 slumpmässiga prov av vegetabiliska- och animaliska produkter på rester av ca 400 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 79 (4,7 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2010 var att 1 627 prov analyserades varav 70 (4,34 %) överskred gränsvärdena.

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde - 79 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel -
Misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel har rapporterats till den lokala kontrollmyndigheten för uppföljning i fyra fall under 2011. Det rörde sig om linuron i fänkål, cyazofamid i dill, pyrimetamil i slanggurka samt dimetoat/ometoat i grönkål. I det sistnämnda fallet var halten över gränsvärdet.
- 3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter -
I ett prov av russin från Turkietsamt i prov av ris från Italien respektive Thailand påträffades halter av bekämpningsmedel över kvantifieringsgränsen.

Beslut om åtgärd mot företag

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mäotosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2011 utfärdades 35 villkor för saluhållande. Fyra partier om sammanlagt 25 ton stoppades.

4.2.4.5 Nitrat i vissa vegetabilier

Beskrivning av kontrollområdet

Analysresultaten från föregående års kontrollprogram för nitrat enligt artikel 9 i förordning (EG) nr 1881/2006, rapporteras till kommissionen senast den 30 juni nästkommande år.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för nitrat i livsmedel består av ett 35-tal prov per år. Under 2011 innefattade kontrollprogrammet provtagning och analys av 12 prov växthusodlad sallat, 5 prov frilandsodlad sallat, 3 prov frilandsodlad spenat, 5 prov fryst spenat samt 10 prov barnmat.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av den planerade 35 prov har 32 prov uttagits.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för nitrat finns fastställda i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mäotosäkerheten och korrigerering för utbytet.

Analysresultat - Nitrat

Analysresultaten från nitratkontrollen 2011 redovisas enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006, till kommissionen senast den 30 juni 2011 .

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Ett prov på inhemsk färsk spenat innehöll halt över gränsvärdet övriga prover visade på resultat under det fastställda EU-gränsvärdet med hänsyn taget till mäotosäkerheten.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet. I fallet med spenat till länstyrelsen som ansvarar för kontrollen av primärprodukten.

4.2.4.6 Mykotoxiner i livsmedel

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram av mykotoxiner avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för mykotoxiner planerades under 2011 till totalt 64 prov. Programmet omfattade 50 prov av vete och 10 prov av havre. Veteproven analyserades efter Ochratoxin A, Dioxinylvalenol och Zearalenon. Havre analyserades efter Dioxinylvalenol, T-2 och HT-2. Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 401/2006. Proven har samlats in hos svenska kvarnar. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade 60 proven har 64 prov samlats in.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för mykotoxiner i spannmål finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigeringsfaktor för utbytet. Inget av proverna innehöll halter över gränsvärdet.

Beslut om åtgärder mot företag

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Ett av proven innehöll halter över gränsvärdet med hänsyn taget till mätosäkerheten och korrigeringsfaktor för utbytet.

Om överskridanden påträffas och provtagna partier finns kvar i handeln, kan beslut om saluförbud utfärdas av behörig myndighet. Vid överskridanden av gränsvärdet, kontaktar Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet som följer upp fallet hos företaget.

4.2.4.7 Tungmetaller

Kontrollens omfattning

Kontrollen för tungmetaller 2011 planerades till 30 prov på krabbor med analys av kadmium (Cd) i det vita respektive bruna köttet (hepatopankreas). För det bruna köttet finns inget gränsvärde men analysdata är värdefullt eftersom det bruna köttet innehåller väsentligt högre halter Cd än det vita köttet. Många konsumenter äter det bruna köttet och dessa analysdata ger ett större underlag för de kostråd som Livsmedelsverket har för krabba. Analysresultaten från föregående års kontrollprogram för tungmetaller rapporteras till EFSA enligt ett fastställt rapporteringsformat

Måluppfyllelse

Av de planerade 10 prov på svenska krabbor har 6 prov samlats in och av planerade 20 prov icke inhemska krabbor samlades samtliga 20 in.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärden för Cd i vitt krabbkött finns fastställt i kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet

Ett prov av vitt krabbkött från Irland innehöll Cd över gränsvärdet som är 0,5 mg/kg. Halten i hepatopankreas var betydligt högre. Halterna låg mellan 2,8-66,5 mg/kg.

Beslut om åtgärd mot företag

Om överskridanden påträffas så överlämnas ärendet till behörig kontrollmyndighet. I detta fall kommunen där företaget som tagit in krabban finns.

4.2.4.8 Salmonella

Sveriges salmonellakontroll för 2011, inklusive kontrollen av Salmonella i livsmedel, rapporteras samlat i den svenska zoonosrapporten som tas fram av SVA i samarbete med Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Smittskyddsinstitutet. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2012 och sänds till kommissionen. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av Salmonella 2011 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2011.

Slakterier

		Antal prov				Antal positiva prov och (%)			
Nöt, Svin		Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov	Nöt	Vuxna svin	Slakt svin	S.a prov
Kategori	Svabb	3432	2336	3429	9197	1 (0,03)	0	0	1 (0,01)
	Lymfknuta	3372	2313	3379	9064	5 (0,15)	5 (0,22)	3 (0,09)	13 (0,14)
Totalt		6804	4649	6808	18261	6 (0,09)	5 (0,11)	3 (0,04)	14 (0,08)

Fjäderfä	Status	Antal prov	S:a prov	Antal pos. prov
	A	5924	5924	0
	B inkl. struts	44	44	0
Totalt			5968	0

Styckningsanläggningar

Nöt och Svin			Fjäderfä		
Kapacitet	Antal prov slv	Antal positiva prov (%)	Kapacitet	Antal prov	Antal positiva prov
< 5 ton	195	0	< 5 ton	31	0
5-19 ton	442	0	5-19 ton	11	0
20-99 ton	1034	0	20-99 ton	220	0
>100 ton	4316	0	>100 ton	836	0
Totalt	5987	0	Totalt	1098	0

	Antal prov	Positiva prov och (%)
Summa total nöt och svin (slakterier och styckningsanläggningar)	24248	14 (0,06)
Summa total fjäderfä (slakterier och styckningsanläggningar)	7066	0
Summa total (slakterier och styckningsanläggningar)	31314	14 (0,04)

Totala antalet prov under året var 31 314. Av dessa var 14 positiva på Salmonella. I samband med slakt påvisades 6 positiva prov från nötkreatur, 3 positiva prov från slaktsvin, 5 positiva prov från vuxna svin och inga positiva prov på nackskinn från kycklingar. I samband med styckning påvisades inga positiva prov från styckning av tamboskap och inga positiva prov från styckning av fjäderfä. Fortfarande gäller att prevalensen i ett internationellt perspektiv är mycket låg.

4.2.4.9 Cesium

Beskrivning av kontrollområdet

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), HUV, Avd. för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2010 – 30 juni 2011 har sammanställts av Sveriges Lantbruksuniversitet.

Definitioner och begrepp

Extern mätning: Mätning av gammastrålning med en särskild gammadetektor.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobykatakastrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 52 338 renar under säsongen 2010/2011. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning ”stickprovstagning”). En del slaktkroppar

godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 5 659 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Av dessa kontrollerades dessutom 1 779 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Totalt överskred 30 prov gränsvärdet för cesium-137. Samtliga slaktkroppar över gränsvärdet kasserades.

Efterlevnaden hos företag

Gränsvärdet för cesium-137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift SLVFS 1993:36 (ersätts i mars 2012 av LIVSFS 2012:3, där gränsvärdet för cesium-137 är oförändrat).

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 % kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 %, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1500 Bq/kg. Därefter har kassationen sjunkit och har under de senaste fem åren varierat mellan 0,03 och 0,18% av totala antalet slaktade djur.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samarbete med Sametinget alltsedan Tjernobykatakastrofen 1986 utfodring av ren, och anpassning av slakttidpunkt med hänsyn till cesiumnivåerna, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.2.4.10 Kontroll av tvåskaliga blötdjur

Beskrivning av kontrollområdet

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Livsmedelsverket som ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) nr 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger. De som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspiazider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2011 analys av 1192 prov. Proven fördelades på 553 kemiska analyser av lipofila toxiner (inkl DST, AZA och YTX) och 34 biologiska analyser av DST, 130 biologiska analyser av PST, 142 kemiska analyser av PST, 243 *E. coli*-analyser, 72 planktonanalyser och 18 av AST.

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt.

Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, dvs upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuret.

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Inga av de biologiska proverna visade positivt för DST (biologiska tester upphörde 1 juli 2011) men 98 st av de kemiska testerna av DST hade halter över gränsvärdet. 8 prover överskred gränsvärdet för YTX. Det var 8 prover som hade spår av PST vid kemiska tester men inga av de biologiska analyserna på PST visade positivt (biologiska tester upphörde 1 juli 2011). Gränsvärdet för *E. coli* överskreds i 18 prover.

Beslut om åtgärder

Från mitten av maj till årets slut beslutades om stängning för 12 områden på grund av halter av YTX eller DST i musslorna som överskred gränsvärdet. Områden stängdes även för spår av PST i musslorna. YTX drabbade 4 områden under några veckor medan de svårast drabbade var stängda upp till 19 veckor under hösten-vintern. Områdena öppnades när halterna var under gränsvärdena för DST och YTX i de kemiska testerna och inga halter av PST kunde påvisas. 5 områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet vid något enstaka tillfälle och B-klassades tills värdena minskat igen och två provtagningar i följd visade på halter under gränsvärdet och 2 områden hade lite fler överskridanden.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

1 juli 2011 övergick Livsmedelsverket från biologiska till kemiska metoder för att analysera prov med avseende på PST och DST.

Livsmedelsverket påbörjade 2011 ett arbete för att ge produktionsområden en permanent klassificering.

4.2.4.11 Akrylamid

Beskrivning av kontrollområdet

Akrylamid kontrolleras i enlighet med kommissionens rekommendation (2010/307/EU) om övervakning av akrylamidhalterna i livsmedel. Rapportering för 2011 års data kommer att ske under 2012 till EFSA i enlighet med EFSA:s standard.

Kontrollens omfattning

Övervakningsprogrammet för akrylamid i livsmedel bestod 2011 av 100 prover fördelade på kategorierna chips, pommes frites, barnmat, mjukt bröd, knäckebröd, kex, flingor och kaffe.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelsverket i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket, Kemiska enheten 1.

Måluppfyllelse

Provtagning 2011

Matris	Provantal som mål	Uppnått provantal
Chips	25	25
Pommes frites	5	5
Barnmat	6	6
Mjukt bröd	19	19
Knäckebröd	8	8
Kex	15	15
Flingor	15	15
Kaffe	7	7
Summa	100	100

Efterlevnaden hos företag och produkter

För akrylamid finns inga gränsvärden, halterna jämförs istället med indikatornivåer i Commission Recommendation on Investigations into the Levels of Acrylamide in Food. Indikatornivåer finns för ett antal olika livsmedelskategorier och tillämpas på varje enskilt provs analysresultat.

Tolv prover från 2011 års kontroll hade halter av akrylamid som överskred de rekommenderade indikatornivåerna.

Beslut om åtgärd mot företag

Anställda på Livsmedelsverket gör uppföljande kontroller i form av besök hos de företag som har produkter där rekommenderade nivån för akrylamid har överskridits.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Utökad provtagning av produkter som kan innehålla höga halter av akrylamid genomförs även under 2012.

4.2.5 Övriga områden för kontroll

4.2.5.1 Aromer och rökaromer

Kontrollen av aromer och rökaromer har tidigare varit eftersatt. Riksprojektet 2011 hade inriktning mot märkning av livsmedel. Projektet syftade till att öka kontrollmyndigheternas fokus på märkningskontroll framförallt med avseende på ingrediensförteckningar. I detta projekt där landets samtliga kontrollmyndigheter erbjöds att delta ingick även viss märkningskontroll av aromer och rökaromer. Utvärdering av resultaten från 2011 –års riksprojekt pågår ännu, men det framgår att kontroll av t ex märkning av aromer och rökaromer är ett område där det behövs kunskapsuppbyggnad. Kontrollen av märkningen av aromer görs mot Livsmedelsverkets föreskrifter om märkning, LIVSFS 2004:27. En utbildning i lagstiftningen om aromer och rökaromer genomfördes under våren 2011 för ett 40-tal inspektörer i Gävleborg, Hälsingland och Dalarna.

I september 2011 genomfördes en kompetenshöjande aktivitet med utvalda inspektörer med ansvar för kontroll av anläggningar där aromer tillverkas eller blandas. En utbildning i aromförordningen som genomfördes av Livsmedelsverkets sakkunniga i området åtföljdes av ett studiebesök vid en aromberedande anläggning.

4.2.5.2 Bestrålning

Enligt art. 7.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/2/EG ska medlemsstaterna informera kommissionen om anläggningar för joniserande strålning samt resultat av kontroller av produkter. I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. För att upprätthålla kompetensen av analysmetoden, SLV K2-67, har Livsmedelsverket utfört kontroll för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning. Under 2011 har totalt fem prover analyserats; raphöna, järpe, skogsduva, anka och vaktel.. Resultatet visar att proverna inte har behandlats med joniserande strålning.

4.2.5.3 Ekologiska livsmedel

Se avsnitt 4.9.4.

4.2.5.4 GMO

Livsmedelsverket genomförde 2011 i samarbete med sex kommuner ett GMO-projekt, där tio företags produkter kontrollerades med avseende på om de innehöll godkända respektive icke godkända genetiskt modifierade organismer. Provtagningen genomfördes hos livsmedelsföretag som hade sport- och bantningsprodukter innehållande soja eller risprodukter från Kina. Totalt togs 13 soja- och tre risprover ut för analys. Sex produkter innehöll spår av den genetiskt modifierade sojan GTS 40-3-2,

medan en produkt innehöll 38 procent av samma soja i förhållande till det totala sojainnehållet. Sojan GTS 40-3-2 är godkänd i EU för användning i livsmedel och foder. I fyra av fallen hade företagen angett att sojans ursprungsland var USA. Inget genetiskt modifierat ris påträffades i de risprodukter från Kina som togs ut för analys. Fyra företag hade rutiner för spårbarhet och märkning, dvs. för hur de undviker GMO i sina produkter. Två av företagen, som hade produkter där genetiskt modifierad soja påträffades, hade inte någon sådan rutin. Resultatet visar att små inblandningar av genetiskt modifierad soja i sojabaserade sport- och bantningsprodukter förekommer, särskilt om produkterna eller sojan kommer från USA. Den GMO-soja som påträffades i analyserna är riskbedömd och godkänd, vilket betyder att det inte finns någon risk för människors hälsa.

Under året satte Livsmedelsverket upp och validerade två metoder för detektion av genmodifierad soja respektive majs. I samarbete med kommissionens gemensamma forskningscenter i Geel, Belgien, har verket deltagit i tre certifieringsstudier av referensmaterial för GMO-analys.

Inom det nordisk/baltiska nätverket hölls ett möte där det bl.a. diskuterades fri från GMO-märkning och resultatet av FVO-inspektionen i Sverige.

4.2.5.5 Livsmedel för särskilda näringsändamål

Livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) är livsmedel som ska tillgodose de särskilda näringsbehoven hos vissa känsliga konsumentgrupper, det kan t.ex. vara barnmat, glutenfria livsmedel eller livsmedel för speciella medicinska ändamål.

Vissa sär-när ska anmälas till behörig myndighet enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG som motsvaras av § 12 i SLVFS 2000:14. Livsmedelsverkets tolkning är att dessa påståenden (om ”fri från” allergener) endast får göras på sär-när eftersom dessa produkter riktar sig särskilt till personer med intoleranser eller allergier mot vissa ingredienser. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen i fråga. Livsmedelsverket är mottagare av dessa anmälningar. Dessa produkter ingår i den rapportering som Sverige ska sända till kommissionen vart tredje år.

Anmälan till Livsmedelsverket ska också göras för produktgruppen livsmedel för speciella medicinska ändamål (SLVFS 2000:15) samt för modersmjölksersättning (LIVSFS 2008:2).

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, s.k. VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av samtliga ovan nämnda produktgrupper sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälningar enligt artikel 11 i direktiv 2009/39/EG var under 2011 ca 153 stycken. Antal anmälningar av livsmedel för speciella medicinska ändamål uppgick till 95, antal VLCD-tillstånd till 15 samt 7 anmälningar om modersmjölksersättning.

Nordiskt nätverk för särskilda näringsfrågor

Det finns sedan många år ett nätverk mellan de nordiska centrala livsmedelsmyndigheterna. Nätverket arbetar med lagstiftningsfrågor, inom EU och Codex, samt med kontrollfrågor rörande livsmedel för särskilda näringsändamål, s.k. sär-när, t.ex. barnmat, glutenfria produkter, bantningsprodukter, sportprodukter och livsmedel för speciella medicinska ändamål.

4.2.5.6 Livsmedelstillsatser

Kontroll av livsmedelstillsatser ingår i den ordinarie kontrollen. Under 2011 genomfördes ett riksprojekt om märkning (se 4.2.7). Det ingick inte bara kontroll av märkning, utan även kontroll av användningen av livsmedelstillsatser och renhetskriterier. Vid FVO:s revision i juni 2011 framkom att det brister i kontrollen av livsmedelstillsatser, bland annat behöver kontrollmyndigheternas kompetens höjas för att kontrollen ska vara effektiv. Riksprojekt 2011 är ett steg på vägen för att öka kontrollmyndigheternas kompetens om livsmedelstillsatser. Vid FVO:s inspektion i juni 2011 framkom att det brister i kontrollen av livsmedelstillsatser, bland annat behöver kontrollmyndigheternas kompetens höjas för att kontrollen ska vara effektiv. Riksprojekt 2011 är ett steg på vägen för att öka kontrollmyndigheternas kompetens om livsmedelstillsatser.

4.2.5.7 Material avsedda att komma i kontakt med livsmedel

Livsmedelsverket utfärdar exportcertifikat för material avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Från och med 1 juli 2011 kontrolleras införseln av köksredskap av plast med ursprung i Kina eller Hongkong vid Livsmedelsverkets gränskontroll.

Under 2011 reviderade FVO Sveriges kontroll av material i kontakt med livsmedel. FVO konstaterade att denna kontroll var bristfällig. Med anledning av detta har Livsmedelsverket startat ett projekt för att utarbeta en strategi för kontroll av material i kontakt med livsmedel. Den kommer att bygga på den toxikologiska riskprofil som Livsmedelsverket tog fram 2011. Riskområden som särskilt bör prioriteras i kontrollen:

- Husgeråd av plast importerat från tredje land (t.ex. melaminplast och polyamid)
- Husgeråd och förpackningar som utsätts för högre temperatur (t.ex. i mikrovågsugn)
- Tryckfärgsrester i returpapper (returfiber) i papper, kartong eller wellpapp och tryckfärger som ev. kan migrera in i livsmedel
- Mineraloljor i returpapper (returfiber) i papper, kartong eller wellpapp

Kontrollen av material i kontakt med livsmedel (FCM) kan delas upp i två delar:

- registrering av och kontroll av tillverkare av förpackningsmaterial, lim, tryckfärger m.m. samt förpackningar, registrering och kontroll av importörer och andra marknadsförare och grossister samt kontroll av införsel från länder utanför EU och från den inre marknaden och annan marknadsföring.
- kontroll på livsmedelanläggningar såsom industriella anläggningar, storkök, restauranger, livsmedelsbutiker och gatukök.

Arbetet kommer att delas upp i ett antal delprojekt som delvis löper parallellt och som handlar om att identifiera behov av ny lagstiftning för FCM- företag som inte är livsmedelsföretag, inventera FCM företag som inte är livsmedelstillverkare, ta fram ett kontrollsystem för FCM, viss metodutveckling samt se över resursbehov.

Livsmedelsverket kommer att ta fram vägledning och instruktioner samt utbilda kontrollpersonal. Projektet avslutas i januari 2014 då kontrollen av material i kontakt med livsmedel planeras vara införlivad i den ordinarie kontrollen.

4.2.5.8 Naturligt mineralvatten

Livsmedelsverket godkänner uttag för produktion av naturligt mineralvatten. Den löpande myndighetskontrollen utförs av de lokala kontrollmyndigheterna. Resultatet av kontrollen rapporteras till Livsmedelsverket och ingår i resultaten för kontroll av livsmedel och livsmedelshygien (se avsnitt 4.2.2).

4.2.5.9 Nya livsmedel (Novel Food)

Livsmedelsverket tar fram underlag för Sveriges ställningstagande i omröstningar i ständiga kommittén för livsmedelskedjan och djurhälsa. För närvarande görs ingen kontroll på lokal nivå, utom i särskilda fall till följd av misstanke om att regelverket inte följs.

4.2.5.10 Näringspåståenden och hälsopåståenden

Under de senaste åren har större fokus än tidigare lagts på aktiviteter som syftar till förstärkt kontroll av kosttillskott. Ett viktigt kontrollområde i denna kontroll omfattar de hälsopåståenden som görs i märkningen av sådana produkter. Hälsopåståenden och näringspåståenden om livsmedel omfattas av förordning (EG) nr 1924/2006, samt de beslut och kommissionsförordningar som senare har publicerats inom detta område. Livsmedelsverket har gett tre utbildningar om kontroll av kosttillskott riktade till livsmedelskontrollen under år 2011. Inom dessa utbildningar ingick även utbildning om hälsopåståenden. Den ena av utbildningarna riktade sig till inspektörer i västra Götalands län. Utbildningen i kosttillskott och hälsopåståenden har resulterat i en varaktigt intensifierad kontroll av kosttillskott. Den andra utbildningen riktade sig till en sammanslutning av livsmedelsinspektörer i de nio större städerna frånräknat Stockholm, Göteborg och Malmö, "Livslevande-samarbetet". Ytterligare en utbildning i hälsopåståenden i märkning av kosttillskott hölls i vid länsmötet i Tällberg för livsmedelsinspektörer från flera kommuner i Dalarna, Gävleborg.

4.2.5.11 Skyddade beteckningar

Livsmedelsverket ansvarar för vissa uppgifter som avser jordbruksprodukter och livsmedel i enlighet med vad som anges i förordningen (2009:1424) om kontroll av skyddade beteckningar på jordbruksprodukter och livsmedel.

Under året har fyra medarbetare deltagit i en utbildning om skyddade beteckningar, som anordnades av EU-kommissionen. Som resultat av detta planerar Livsmedelsverket att genomföra utbildning 2012 för kommuner och verkets kontrollpersonal i ämnet. Livsmedelsverket har även i två fall gett vägledning till kommuner, där brister i märkningen av den numera skyddade produkten Kalix löjrom har utretts. Verket handlägger för närvarande två ansökningar om registrering av skyddade beteckningar, nämligen Souvas och Upplandskubb. Förra årets ansökan om ändring av produktspecifikationen för Falukorv, som har skydd i egenskap av garanterad traditionell specialitet (GTS), är nu godkänd och publicerad.

4.2.6 Projekt och särskilda aktiviteter

4.2.6.1 Nordisk tillsynskonferens

Kontrollmyndigheterna i de fem nordiska länderna genomförde tillsammans en nordisk tillsynskonferens i Danmark 2011. Drygt tvåhundrafemtio inspektörer samlades till föreläsningar och workshops på temat ”Födevarekontrollen på rette spor”. Konferensen, som arrangerades för nionde året i rad med stöd av Nordiska Ministerrådet, är ett betydelsefullt inslag i livsmedelsinspektörernas kunskapsuppbyggnad. Under 2011 påbörjades planeringen av den tionde konferensen som äger rum i Finland i början av 2012.

4.2.6.2 Allergenmärkning – kan innehålla spår av

Norge, Danmark, Finland och Sverige genomför under 2010-2012 en kontrollkampanj ”Märkning av allergener - kan innehålla spår av”. Projektet finansieras av Nordiska Ministerrådet. Kampanjen planerades under 2010 och genomfördes under 2011. Kampanjen utfördes i de deltagande nordiska länderna utifrån en gemensam handledning som tagits fram av den nordiska projektgruppen. Kontrollerna skedde på i förväg utvalda produktgrupper med gemensamma checklistor. Gemensam utbildning anordnades för deltagarna i projektet. En gemensam nordisk ”myndighetshållning” rörande ”allergenmärkning – kan innehålla spår av”, kommer att tas fram inom projektet. ”Policyn” är tänkt att bland annat användas som ett inspel till EU:s arbete med informationsförordningen, där ”kan innehålla spår av” kommer att tas in. En gemensam nordisk rapport ska publiceras samtidigt i de medverkande länderna i maj 2012. Den nordiska rapporten kommer att översättas till engelska. Länderna kommer också att skriva nationella rapporter/sammanställningar.

4.2.6.3 Hantverksmässig tillverkning av ost

Livsmedelsverket har varit ledare för ett nordiskt projekt, som fått medel från Nordiska Ministerrådet, för att stödja småskaliga ysterier och lokala kontrollmyndigheter i deras kontroll, såväl egenkontroll som myndighetskontroll. Under 2008 genomfördes ett antal

delprojekt. Bland annat har det gjorts litteraturstudier och vissa mindre fältstudier för att öka kunskapen om hur man kan styra eller eliminera faror inom produktionen av ost. I ett annat delprojekt togs det fram en handledning som visar när och hur provtagning kan användas i småskalig ostproduktion som stöd för producenter av hantverksmässigt tillverkad ost. Projektet har även syftat till att stödja kontrollpersonal i deras bedömning av egenkontrollsystem och huruvida en tillverkningsprocess uppfyller kraven för livsmedelssäkerhet. Under 2009 togs en handledning för kontroll av hantverksmässig tillverkning av ost fram. Handledningen, som publicerades 2010, användes i den utbildning som gavs till småskaliga osttillverkare och inspektörer i Sverige och Norge 2009. Den engelska översättning av handledningen publicerades i början av 2011, då projektet också avslutades.

4.2.6.4 *Listeria monocytogenes* i kyld ätferdig mat

Under 2010 genomförde Livsmedelsverket i samarbete med landets kommuner ett Riksprojekt för att kartlägga *Listeria monocytogenes* i kyld ätferdig mat i Sverige. Syftet var att få aktuella uppgifter på förekomst och halt av *L. monocytogenes*. Totalt analyserades 1 590 prov under 2010. I den svenska studien påvisades listeria i 14 procent av proven av gravad fisk, i 14 procent av den kallrökta fisken och 1,7 procent av den varmrökta. Vidare hittades listeria i 1,2 procent av köttproven och i 0,4 procent av ostproven. Listeria får förekomma i livsmedel, men inte i halter över en viss gräns. Av de totalt 74 listeriapositiva proven hade fyra för höga halter □ två prov av gravad fisk, en kallrökt fisk och en ost. Övriga positiva prov hade låga halter. Förekomsten av listeria i kallrökt fisk har, jämfört med en studie från 2001, ökat från 7 till 14 procent.

Förvaringstemperaturen i butik undersöktes och var många gånger högre än den rekommenderade, till exempel förvarades 40 procent av fiskproverna i för hög temperatur. Större produktionsanläggningar av livsmedel ingående i projektet undersöktes också. I hälften av anläggningarna påvisades listeria, dock i de flesta fall i golvbrunnar.

Livsmedelsverket tog fram ett antal förslag till åtgärder utifrån projektets resultat. Företag som producerar riskprodukter måste bli bättre på att identifiera, förebygga, eliminera och reducera faror. Förvaring av färdiga produkter vid för hög temperatur visade sig vara ett problem. Berörda branscher bör uppmuntras att arbeta med att utveckla branschriktlinjer som tar hänsyn till riskerna med *L. monocytogenes*. Livsmedelsverket behöver se över och utveckla det material som finns om mikrobiologiska kriterier i vägledning till kontrollmyndigheter och företag.

4.2.6.5 *Projekt om kosttillskott*

Farliga hälsokostprodukter är ett ökande problem, där kontrollansvaret ofta delas mellan flera olika myndigheter. Av den anledningen har Livsmedelsverket sedan 2009 bedrivit ett projekt för att dels få en uppfattning om hur stort problemet med farliga hälsokostprodukter är, dels ta fram en kontrollmodell. En kartläggning gjordes av produkter som säljs via internet, men även kan köpas på till exempel ”gym”, och en

rapport publicerades i mars 2011. Det visade sig att vissa av de undersökta företagen hade mycket dålig kunskap om, eller av någon annan anledning valde att inte följa, den lagstiftning som gäller för livsmedel inklusive kosttillskott. Ett arbetssätt för hur kontrollen kan effektiviseras har tagits fram. Livsmedelsverket, Läkemedelsverket och Konsumentverket har tydliggjort respektive myndighets mandat och ansvar att agera mot produkter på marknaden som antingen vilseleder eller riskerar att skada konsumenter. Några ändringar i livsmedelslagstiftningen har föreslagits, där en innebär reglering av koffein i livsmedel. Den bereds för närvarande av Livsmedelsverket.

4.2.6.6 *Oväntade allergiska reaktioner*

Oväntade allergiska reaktioner på mat utreds löpande av Livsmedelsverket i samarbete med läkare, dietister, personal i skolor och livsmedelsinspektörer. Livsmedel som misstänks ha framkallat en allergisk reaktion analyseras för det allergen som den reagerande personen är allergisk mot. Berörd livsmedelsinspektör kontaktas om ett allergen påvisas i ett livsmedel där allergenet inte deklarerats i märkningen. En registrering av oväntade allergiska reaktioner orsakade av livsmedel har skett sedan 1990, i samarbete med läkare sedan 1993. Information från registret, om exempelvis allergendoser som har utlöst reaktioner, reaktioners allvarlighetsgrad, samt ”nya” allergener, presenteras regelbundet för sjukvårdspersonal, personal inom livsmedelskontrollen och livsmedelsföretag. Registreringen har legat till grund för ett långsiktigt arbete med att förbättra märkningen av livsmedel både inom Codex och EU. Under 2011 inkom 17 ärenden med totalt 21 prover som misstänktes ha utlöst allergiska reaktioner på grund av odeklarerat allergen. Totalt påvisades odeklarerat allergen i nio prover och orsaken till den allergiska reaktionen kunde således fastställas bero på odeklarerat allergen i nio av 17 ärenden. Ansvarig kontrollmyndighet informerades. Konsumentverket kontaktades i de fall text på företagets webbplats var missvisande.

På World Allergy Congress i december 2011 presenterade Livsmedelsverket resultat från registreringen av oväntade allergiska reaktioner mellan åren 2004 till 2011. Odeklarerad mjölk har orsakat majoriteten av oväntade allergiska reaktioner mot livsmedel. http://www.slv.se/upload/dokument/risker/allergi/Poster-Milk_UnexpectedReactions.pdf).

4.2.6.7 *Granskning av märkning*

Under 2011 genomfördes ett riksprojekt om märkning. Det ingick inte bara kontroll av märkning, utan även kontroll av användningen av livsmedelstillsatser och renhetskriterier. Projektet har fokus på kontroll av ingrediensförteckningar och livsmedelstillsatser. Intresset från landets kontrollmyndigheter att delta i projektet var stort. Både kommuner (cirka 100 st) och Livsmedelsverkets sex regionala enheter deltog. De 407 produkter som granskades i projektet var färdigförpackade köttprodukter och färdigförpackad, färdiglagad mat. Resultaten från projektet kommer att sammanställas, utvärderas och publiceras i en rapport 2012.

4.2.6.8 Metaller i barnmat

Under 2011 undersöktes förekomsten av arsenik, kadmium och bly i livsmedel. De livsnödvändiga spårämnen koppar, järn, mangan och zink har också undersökts i närmare 100 olika produkter avsedda för spädbarn och småbarn. Bakgrunden till undersökningen var att forskare vid Karolinska Institutet hade funnit höga halter av de främmande ämnena arsenik, kadmium och bly och de livsnödvändiga mineralerna mangan och koppar i modersmjölksersättning och barngröt. Projektet syftar till att analysera halterna av de ämnena och att värdera om det kan finnas risk för barn att konsumera livsmedlen vid de funna halterna. Studien ska avrapporteras under 2012 och samtidigt offentliggörs en risk- och nyttovärdering baserad på undersökningsresultaten. Efsa och kommissionen är informerade om Livsmedelsverkets undersökning, eftersom problematiken med största sannolikhet inte är begränsad till produkter på den svenska marknaden

4.2.6.9 Zoonossamverkan

Ett projekt pågår 2011 - 2014 i samarbete mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Smittskyddsinstitutet och Socialstyrelsen. Projektet drivs i tre olika delprojekt och omfattar bland annat att skapa ett myndighetsgemensamt IT-system för datadelning och analys av zoonosdata, specifika myndighetsgemensamma handlingsplaner för en rad zoonoser som till exempel campylobacter, yersinia och salmonella samt analys av utbrottsutredningar rörande livsmedels- och vattenburna zoonoser och andra smittor.

4.2.6.10 Detaljhandels huvudkontor

Livsmedelsverket är kontrollmyndighet för fyra av de fem största detaljhandelskedjornas huvudkontor. Under år 2011 har samtliga detaljhandelskedjornas huvudkontor reviderats. Vid revisionerna har bland annat de nordiska projekten om nyckelhålet och ”kan innehålla spår av –märkning” genomförts, utöver kontroll av märkningen på Egna Märkes Varor (EMV). Förbudet mot att sälja nappflaskor med Bisphenol A (förordning 321/2011) följdes upp på alla huvudkontoren inom dagligvaruhandeln som ligger under Livsmedelsverkets kontroll. Under året har Livsmedelsverket hanterat ett antal RASFF och klagomål som berört huvudkontoren.

4.3 Kontrollområdet Foder

4.3.1 Beskrivning av kontrollområdet

Ansvaret för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2011 uppdelat mellan Jordbruksverket och länsstyrelsen. Länsstyrelserna svarade för kontrollen av primärproduktionen medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos de kommersiella foderföretagen.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom

kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Modellen finns tillgänglig i en gemensam rapport från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens veterinärmedicinska anstalt: Riskklassificering i primärproduktionen – foder- och livsmedelskedjan⁷. En vägledning har också tagits fram för att underlätta tillämpningen av riskklassificeringsmodellen.

Den kontroll som genomförs hos de kommersiella fodertillverkarna utförs av personal på Jordbruksverkets kontrollenhet och sker i enlighet med en av verket årligen upprättad kontrollplan. Kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2011:48). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån verksamhetens omfattning och inriktning och utifrån denna erläggs företagen en årlig kontrollavgift.

4.3.2 Definitioner och begrepp

Primärproduktion

Primärproduktion av foder definieras i förordning (EG) nr 183/2005 (hygienförordningen) som ”produktion av jordbruksprodukter, särskilt odling, skörd, mjölkning, uppfödning av djur (före slakt) eller fiske som enbart resulterar i produkter som inte genomgår någon hantering efter det att de har skördats, insamlats eller fångats, med undantag av enkel fysisk behandling”. I dagligt tal syftar man i princip på enskilda lantbruk som producerar foder eller som hanterar foder i och med att de håller djur.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Foderleverantör definieras i föreskrifterna SJVFS 2006:81 (med senaste ändring SJVFS 2011:48) som ”den som i första led, efter införsel eller tillverkning, släpper ut foder på marknaden. Den som utför blandartjänst är inte att anse som foderleverantör”.

Blandartjänst

Blandartjänst definieras i föreskrifterna SJVFS 2006:81 (med senaste ändring SJVFS 2011:48) som ”arbete som innebär blandning av färdigt kompletteringsfoder och råvaror, vilka tillhandahålls av djurägaren”.

Redlighetskontroll

Redlighetskontrollen består bl.a. av kontroll av näringsinnehåll i foderblandningar. Jämförelser av analyserade värden och de deklarerade värden som tillverkaren redovisar på produkten genomförs. Kontrollen omfattar även övriga krav på märkning av foder samt en kontroll av att företagen är registrerade och har registrerat samtliga produkter hos Jordbruksverket.

Säkerhetskontroll

Vid kontrollbesök kontrolleras rutiner för hygien vid anläggningen, befintliga lokaler och företagets egenkontroll. Säkerhetskontrollen består också av provtagningskontroll

⁷<http://www.slv.se/sv/grupp2/Lagstiftning/Vagledning-och-annan-information/>

av att fodret inte innehåller främmande ämnen, spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur eller rester av läkemedelssubstanser.

Se även bilaga med definitioner och begrepp.

4.3.3 Kontrollens omfattning och resurser

4.3.3.1 Omfattning

Primärproduktion

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra, t.ex. djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. Antalet primärproducenter har sedan ett antal år tillbaka minska i antalet och i grova drag uppskattas idag antalet primärproducenter i Sverige till ca 71 000 (enligt *Jordbruksstatistisk årsbok 2011*). Antalet foderanläggningar inom primärproduktionen som är registrerade i Jordbruksverkets foderföretagarregister för primärproducenter är idag (april 2012) 53 192 st.

Målet för 2011 års kontroll hos foderföretagare inom primärproduktionen var en kontroll av minst 1 % av foderföretagen, d.v.s. minst 710 kontroller. Kontrollen i primärproduktionen av foder utfördes 2011 i huvudsak som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen, dvs. länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor⁸ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler och utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista. Ingen provtagning ingick i rekommendationerna för kontroll av primärproduktionen under 2011 men däremot genomförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag kontroll på foder inom primärproduktionen för att kontrollera eventuella spår av bearbetat animaliskt protein i foder avsett för livsmedelsproducerande djur (se vidare nedan under avsnitt ”Kontroll av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter”).

För att bedriva vissa verksamheter krävs även godkännande från Jordbruksverket. Totalt 47 primärproducenter var under 2011 godkända för att blanda in läkemedel i foder. Dessa primärproducenter är företrädesvis gris- eller pälsdjursuppfödare. Kontroll av att giltiga godkännanden finns hos de foderföretagare där detta krävs, ingår också i kontrollen.

Rapportering från länsstyrelserna till Jordbruksverket visar att totalt 2,32 årsarbetskrafter arbetade med kontroll av foderföretagare i primärproduktionen under 2011. Få länsstyrelser visar sig ha en kontrollplan för kontroll av foder i

⁸ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.jordbruksverket.se.

primärproduktionen utanför tvärvillkorskontrollen. Checklistan för foder i primärproduktionen omfattade 2011 totalt 20 kontrollpunkter varav 11 var kopplade till tvärvillkoren.

Kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter

I Sverige har det varit förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benprodukter från idisslare sedan 1991 och förbud mot användning av bearbetat animaliskt protein i foder till alla livsmedelsproducerande djur infördes i hela EU den 1 januari 2001. Förbudet är ett viktigt led i försöket att bryta smittspridningen av BSE hos idisslare. Efter att förbudet infördes har det pågått en omfattande verksamhet för att kontrollera efterlevnaden av förbudet på såväl importerade foderråvaror hos kommersiella foder-tillverkare samt på foder inom primärproduktionen.

Under 2011 genomförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag provtagningskontroll på foder inom primärproduktionen för att kontrollera eventuella spår av bearbetat animaliskt protein i foder avsett för livsmedelsproducerande djur. Målet med kontrollen var att minst 200 foderprov skulle tas ut på foder inom primärproduktionen som var avsett att användas för utfodring av livsmedelsproducerande djur, vilket är i samma omfattning som tidigare år. Foder som skulle provtas var i första hand foder som blandats på gården samt på foder som var avsett till olika djurslag (livsmedelsproducerande djur inkl. häst).

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Jordbruksverket hade 2011 totalt 173 transportörer, 15 blandartjänster samt 147 butik och lager registrerade i foderföretagarregistret, vilka samtliga har anmält verksamhet som innefattar hantering av foder till livsmedelsproducerande djur. 476 foderleverantörer var registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas 2011. Antalet registrerade foderleverantörer har sedan föregående år ökat med 15 %. Detta kan dock inte anses vara en trend då antalet foderleverantörer under 2010 minskade med 13 %.

Jordbruksverkets kontrollenhet ansvarar för utförande av kontrollen hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen. Totalt uppgår de personella resurserna till ungefär 1,8 årsarbetskrafter.

Den årliga kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter (med senaste ändring SJVFS 2011:48). Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån den enskilda verksamhetens omfattning och inriktning.

Den totala omfattningen av den planerade och genomförda offentliga kontrollen av foder 2011 redovisas i avsnitt 3 om måluppfyllelse nedan.

Kontroll hos foderleverantörer

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100 % uppfyllande av kontrollplanen. Kontrollbesöken omfattar både s.k. *redlighetskontroller* och *säkerhetskontroller*. Ambitionen med kontrollsystemet har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll.

Under 2011 provtogs i r edlighetskontrollen foder för analys av råprotein, råfett, växttråd, aska och vatteninnehåll. Dessutom genomfördes analyser för innehåll av A-vitamin, selen och aminosyrorna lysin och metionin. En del av r edlighetskontrollen bestod även av kontroll av att märkning av foder sker på ett korrekt sätt.

I säkerhetskontrollen provtogs foder för analys av spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur, innehåll av dioxin, aflatoxin, mykotoxiner, otillåtna läkemedel eller restsubstanser av läkemedel och koccidiostatika, salmonella, melamin, bekämpningsmedelsrester samt tungmetallerna bly, kadmium kvicksilver och arsenik. Dessutom analyserades förekomst av antibiotikarester i drav och drank. I kontrollen av GMO-innehåll analyserades både råvaror och färdigt foder.

Jordbruksverket har under flera år haft fokus på säkerhetskontroller. Under de senaste åren har flera händelser inträffat internationellt som resulterade i behov av extra offentlig kontroll i Sverige. De senare åren visar att det finns ett behov av att ha en bred bas av säkerhetskontroller samtidigt som man har utrymme för att reagera på händelser i omvärlden.

Då problematik med melamin i råvaror under 2008 visade sig vara långt mer spritt än att omfatta sällskapsdjursfoder mångdubblades kontrollfrekvensen till 2009 och utökades till att även omfatta andra proteinrika fodermedel. Eftersom inga anmärkningsvärda fynd av melamin gjorts minskades provtagningskontrollen inför 2010 och 2011.

Transportörer, blandartjänster samt butik och lager

För foderföretagare som ingår i kategorierna butik, lager, blandartjänst och transportörer upprättas en separat kontrollplan. Målet för 2011 var att kontroll skulle ske på 22 % av anläggningarna i den kontrollplanen. Urvalet i kontrollplanen har främst skett geografiskt för att samordnas med kontroll av övriga foderleverantörer samt anläggningar som hanterar animaliska biprodukter (ABP).

Godkända anläggningar

För vissa verksamheter krävs även ett godkännande av Jordbruksverket för att verksamheten ska få bedrivas. Totalt var 11 kommersiella fodertillverkare 2011 godkända för att blanda in läkemedel i foder. Av de kommersiella foderleverantörerna hade 7 stycken godkännande enligt hygienförordningen (förordning (EG) nr 183/2005). Vid kontrollbesök ingår kontroll av att företag som bedriver verksamheter som kräver godkännande har giltiga godkännanden för sin verksamhet.

Anläggningar som kräver ett godkännande med anledning av användning av obearbetade animaliska biprodukter avsedda att användas i foder, kontrolleras också i samband med foderkontrollen. Kontrollen ska säkerställa att dessa anläggningar lever upp till de krav som ställs i förordning (EG) nr. 1069/2009 samt förordning (EU) nr. 142/2011. Under 2011 var 19 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där animaliska biprodukter användes som råvara och 10 anläggningar var godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där framställda produkter användes som råvara. 6 anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och 4 bearbetningsanläggningar var godkända för tillverkning av produkter för foderändamål. 8 anläggningar var godkända som mellanhantering för animaliska

biprodukter för foderändamål och 12 anläggningar var godkända som lagringsanläggningar för framställda produkter för foderändamål.

4.3.3.2 Förändringar

Den operativa kontrollen av foder är helt avgiftsfinansierad för samtliga kontroller hos foderföretagare förutom kontroll av foder inom primärproduktionen som finansieras via skattemedel. (Förordning (2006:1165) om avgift för offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter). Alla registrerade foderföretag (ej primärproducenter) betalar en årlig avgift som är framräknad för att täcka kostnaderna för kontrollen. Avgiften är uppdelad i en timavgift och en reseavgift, där timavgiften baseras på antalet planerade timmar för kontroll på respektive anläggning. Reseavgiften debiteras som en schablonavgift och är lika för alla oavsett lokalisering i landet. En reseavgift debiteras per kontrollbesök. Inför 2011 höjdes timavgiften och reseavgiften då avgifterna tidigare år inte har täckt kostnaderna för kontrollen. Antalet årspersoner som utför kontroll var dock konstant.

4.3.4 Måluppfyllelse

Primärproduktion

605 foderkontroller genomfördes 2011 hos primärproducenterna, främst som en del i tvärvillkorskontrollen. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen är en kontroll av minst 1 % d.v.s. minst 710 kontrollbesök. Målet är därmed inte till fullo uppnått.

Under 2011 utförde länsstyrelsens personal på Jordbruksverkets uppdrag kontroll på 205 gårdar där 205 prover samlades in på foder för analys av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder avsett att användas till livsmedelsproducerande djur. Målet med kontrollen var att minst 200 foderprov skulle tas ut på foder avsett att användas till livsmedelsproducerande djur för kontroll av innehåll av bearbetat animaliskt protein. 94 prov togs på foder avsett att utfodras till nöt och 12 prov avsett till mjölkkor. 1 prov togs ut som var avsett till sugor, 1 prov som var avsett att användas till smågrisar samt 29 prover på foder avsett till slaktsvin. 16 prov togs ut på foder avsett att utfodras till fjäderfä samt 30 prov på foder avsett till hästar. 17 prover på foder avsett till får, 2 prov på foder till get, 2 prov avsett till fiskar samt 1 foder avsett att utfodra till renar provtogs även. Målet kan anses som uppnått då antalet prover översteg antalet prov för måluppfyllelse tillsammans med att en stor spridning vid val av foder har skett vid provtagningen.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Transportörer, blandartjänster samt butik och lager

2011 fanns totalt 335 foderföretagare registrerade inom kategorierna butik och lager, blandartjänst samt transportörer registrerade. Under året kontrollerades 45 anläggningar, vilket innebär 13 % av det totala antalet anläggningar. Målet var att 75 anläggningar skulle kontrolleras, d.v.s. ca 22 % av anläggningarna. Orsaken till att inte samtliga kontroller genomfördes enligt planeringen var tidsbrist. Målet för kontrollen är därmed inte uppfyllt.

Foderleverantörer

För den offentliga kontrollen 2011 var 146 kontrollbesök på 102 anläggningar planerade Vid kontrollårets början. Under året avregistrerades 8 anläggningar och därmed utgick också 9 kontrollbesök. Under året utfördes 130 av de kvarvarande 137 kontrollbesöken, vilket innebär att 95 % av kontrollbesöken utfördes. Kontrollbesöken var fördelade på 91 av de kvarvarande 94 anläggningarna. De tre anläggningar som inte kontrollerades bedömdes inte ha någon verksamhet. Kontroll av dessa anläggningar kommer att ske under 2012. 4 av de 7 kontroller som inte utfördes var på de tre anläggningar som inte bedömdes ha någon verksamhet. Resterande tre besök utfördes inte på grund av tidsbrist.

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100 % uppfyllande av kontrollplanen avseende besöksfrekvensen. Målet är därmed inte helt uppfyllt.

Antal planerade och genomförda kontroller 2011.

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
Antal kontrollbesök i primärproduktionen avseende foder	1 % (ca 710)	605	85 %
Antal kontroller av butik & lager, transportörer och blandartjänster	22 % (ca 75)	45	60 %
Antal kontrollbesök hos foderleverantörer	137	130	95 %
Redlighetskontroll			
- Näringsinnehållet i foderprodukter med avseende på:			
Råprotein	138	135	98 %
Råfett	138	135	98 %
Växttråd	138	112	81 %
Aska	120	90	75 %
- Vatteninnehållet i våtfoder till hund och katt	30	23	77 %
- Innehåll av vitamin A	39	28*	72 %
- Innehåll av selen	19	18	95 %
- Innehållet av aminosyran lysin	27	24	89 %
- Innehållet av aminosyran metionin	27	26	96 %
Säkerhetskontroll			
Salmonella			
- foderblandningar	61	45	74 %
- i anläggningsmiljö	459	369	80 %
- importerade sändningar foderråvaror**	-	2321	-
- obligatorisk föreskriftsreglerad veckoprovtagning vid anläggningar med tillverkning av foderblandningar till	Minst 2 resp. 5 prover/vecka beroende på produktion.	8735	-

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
livsmedelsproducerande djur (ej off. kontroll)			
Bearbetat animaliskt protein			
- <u>Gårdsbesök</u> (1 prov/besök)	204	204	100 %
- <u>Fodertillverkare</u> Foderblandningar: Fisk- och benmjöl / Kött- och benmjöl	122	105	86 %
Importerade råvaror: Fisk- och benmjöl / Kött- och benmjöl	42	35	83 %
Aflatoxin			
- importerade sändningar** foderråvaror	-	1840	-
- importkontroll enligt förordning 669/2009	-	2	-
- offentlig kontroll hos foderleverantörer	48	42	88 %
Mykotoxin	55	43	78 %
GMO			
- Foderråvaror	54	44	82 %
- Foderblandningar till sällskapsdjur	5	1	20 %
Dioxiner			
- Foderblandningar	13	11	85 %
- Råvaror	31	26	84 %
Tungmetaller			
- Foderblandningar	20	15	75 %
- Råvaror	18	16	89 %
Melamin			
- Foderblandningar	13	9	69 %
- Råvaror	16	13	81 %
Läkemedel och koccidiostatika			
- Ej tillåtna preparat/restsubstanser	10	6	60 %
- Spår där det ej ska finnas	40	37	93 %
- Rätt inblandad halt	25	17	68 %
Bekämpningsmedelsrester	19	19	100 %
Antibiotikarester i drav och drank	2	2	100 %
Olösliga föroreningar i fettråvara	2	2	100 %

* Endast 21 av 28 uttagna prov för analys av A-vitamin var färdiganalyserade när statistiken sammanställdes.

** Detta är föreskriftsreglerad kontroll som företagen själva ombesörjer vid import av riskråvaror

4.3.5 Ej planerad kontroll

Ej planerad kontroll hos foderleverantörer

Jordbruksverket har under 2011 vid 6 tillfällen utfört ej planerad kontroll i form av extra offentlig kontroll hos foderföretagare andra än primärproducenter. Vid fem av tillfällena skedde den extra offentliga kontrollen som uppföljning efter sanering vid anläggningar där salmonella påvisats i tillverkningslinjen efter värmebehandlingssteget. Vid den sjätte offentliga kontrollen skedde provtagning för analys av EHEC/VTEC som ett led i smittspårningen vid ett humanfall av EHEC.

4.3.6 Efterlevnaden hos företag

Primärproduktionen

Av totalt 605 genomförda kontroller har avvikelser konstaterats hos 61 olika kontrollobjekt (10 %). De flesta avvikelserna som noterades under 2011 gällde kontrollpunkter som omfattade bristande rutiner och avsaknad av dokumentation. Brister gällande rutiner för användningen av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel samt hur avfall ska förvaras och hanteras så att kontaminering av foder förhindras dominerade. Avvikelser noterades även gällande bristande dokumentation av avyttrat foder samt avsaknad av registrering. I de flesta fall var det lantbrukaren själv som saknade registrering eller saknade korrekt registrering.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Vid kontrollbesök sammanställs en rapport där samtliga iakttagelser från inspektören dokumenteras. De flesta av de totalt 276 avvikelser som rapporterats under året 2011 gäller avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner samt märkning av foder. 62 av dessa avvikelser bedömdes vara riskavvikelse. Ingen av det totala antalet avvikelser ansågs vara en allvarlig avvikelse. Inga förelägganden eller åtalsanmälningar har skett.

Totalt noterades 18 avvikelser på verksamhetsinriktningen butik och lager, blandartjänst och transportörer medan 258 noterades hos foderleverantörer.

Provtagningskontroll av foder

Nedan beskrivs mer i detalj de analyser som utförts under 2011 års provtagningskontroll av foder.

Mykotoxiner

Vid den föreskriftsreglerande importkontrollen provtogs 1840 partier för kontroll av förekomst av aflatoxin. 42 prover togs i den offentliga kontrollen för analys avseende aflatoxin. Provtagning för analys av jordnötter för aflatoxinanalys enligt kraven i förordning 669/2009 utfördes vid två tillfällen vid gränskontrollen (s.k. kontroll vid gränsen). Inget analysvärde översteg gränsvärdet för aflatoxin.

I den offentliga kontrollen på foderanläggningar har totalt 43 prov tagits för analys av innehåll av eventuella mykotoxiner förutom aflatoxiner (ochratoxin, deoxynivalenol, fumonisiner, zearalenone, HT2 och T2). Totalt provtogs 5 foderblandningar, 4 majsråvaror, 16 sojaråvaror samt 18 prov på spannmål. Några avvikelser påvisades inte vid denna kontroll. Inte heller har förhöjda halter över gränsvärde eller över rekommendationer påvisats under de närmst föregående åren, trots svåra skördeförhållanden har rått vissa år. Mykotoxiner kan ha en negativ inverkan på animalieproduktionen i många avseenden vilket gör att provtagningsfrekvensen planeras bibehållas under kommande år trots att avvikelser inte påvisats, allt för att kontrollera att ökade problem inte uppstår.

Dioxin

Inga spår av dioxin har kunnat påvisas i den offentliga kontrollen under kontrollåret 2011 (37 prov). Ett nära konstant antal prov har tagits under de senaste åren för att säkerställa att förhöjda halter av dioxin eller dioxinlika PCB inte finns i foder. Dessa miljögifter är oerhört skadliga vilket gör att kontrollfrekvensen kommer att kvarstå trots att inga förhöjda halter har kunnat påvisas.

Tungmetaller

Tungmetaller utgör viktiga komponenter för att djur och växter ska kunna leva och fungera normalt. Ofta behövs endast små mängder. Tungmetaller kan samtidigt vara mycket skadliga, det beror helt på mängd och koncentration. För att skapa oss en bild av hur det ser ut med föroreningar av tungmetaller i foder analyseras detta i mineralfoder och spårelement. Under 2011 har kontroll av arsenik, kvicksilver och kadmium skett. Totalt togs 31 prov ut för kontroll. Inga spår av tungmetaller kunde påvisas i de uttagna proverna.

Bekämpningsmedelsrester

I direktiv 2002/32/EG om främmande ämnen finns vissa ”äldre” bekämpningsmedel upptagna med fastställda gränsvärden. Gränsvärden för bekämpningsmedelsrester i livsmedel och foder av vegetabiliskt och animaliskt ursprung finns reglerat i förordning (EG) nr 396/2005. För närvarande finns inga gränsvärden fastställda i förordningen som enbart gäller foder i förordningen men de som gäller livsmedel omfattar även foder. I första hand provtas importerade råvaror, det vill säga råvaror som har sitt ursprung i land utanför EU. I andra hand kan råvaror från andra EU-länder provtas.

Jordbruksverket tog 19 prover under 2011 på vegetabiliska råvaror för kontroll av bekämpningsmedelsrester. Inga spår av bekämpningsmedelsrester kunde påvisas i de uttagna proverna.

Antibiotikarester i drav och drank

Under sommaren 2008 översändes ett antal meddelanden till medlemsländerna via kommissionens varningssystem Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF), att rester av antibiotika påvisats i biprodukter från etanolindustrin vilka sedan hade använts som foder. I vissa fall var analysvärdena mycket höga. Vid vidare utredning såg man att ett flertal länder rutinmässigt använde sig av antibiotika för att kontrollera den bakteriella tillväxten under fermentationsstegen i produktionen. Utifrån denna

information planeras kontroll av att antibiotika eller andra substanser med antibakteriella egenskaper inte finns i foder som tillverkats av biprodukter från etanol- och bryggeriindustrin. Två prover togs ut för kontroll av antibiotikarester (narsin, monensin och salinomycin) kontrollerades. Inga spår av antibiotika kunde påvisas i de uttagna proverna.

Läkemedel och koccidiostatika

Under 2011 togs totalt 60 foderprover ut för läkemedelskontroll. Av dessa var 6 prover en kontroll av otillåtna substanser och 37 prover en kontroll av överföringsproblematik. Övriga 17 prover var en kontroll av att läkemedlet hade blandats in i rätt halt.

Läkemedel och koccidiostatika är viktiga säkerhetsparametrar ur ett folkhälsoperspektiv och därför planeras kontrollen att fortgå i samma omfattning även kommande år trots att få avvikelser har noterats under de senaste åren. Överföringsproblematik av koccidiostatika har under tidigare år kunnat påvisas i kontrollen och är en viktig kontrollpunkt för att säkerställa att rests substanser av koccidiostatika och läkemedel inte finns i foder. Under 2011 års kontroll noterades två avvikelser i kontrollen av läkemedel. Den ena avvikelsen var en avvikelse gällande märkningen på fodret som saknade deklara-tionsuppgift gällande inblandad halt koccidiostatika. Den andra avvikelsen innebar att en halt över gränsvärde av narsin kunnat påvisas i ett foder. Denna avvikelse berodde på ett misstag i körordningen vid pelletering. Efter det inträffade förtydligades rutinen för detta tillverkningssteg.

Melamin

Jordbruksverket utförde under 2011 kontroll av melamin i 9 importerade sällskapsdjursfoder samt på 13 proteinrika råvaror. Inga avvikelser påvisades på de uttagna proverna. Provtagning för analys enligt skyddsbeslut om melamin utfördes inte vid något tillfälle vid gränskontrollen (s.k. kontroll vid gränsen) under 2011.

Näringsinnehåll

Under 2011 analyserades 189 foderprov som resulterade i 503 analysresultat för olika näringsämnen. Antalet avvikelser på näringsämnen var totalt 50 stycken d.v.s. 8,6 %. Andelen avvikelser har minskat något från föregående år (8,8 % 2010).

Andel avvikelser för näringsanalyser:

Analys	Antal analyser	Antal avvikelser	Andel avvikelser
Aska	90	12	13 %
Råfett	135	14	10 %
Råprotein	135	6	4 %
Växtråd	112	5	4 %
Vatten	23	1	4 %
Selen	18	2	11 %
Lysin	24	2	8 %
Metionin	26	4	15 %
Vitamin A	21*	4*	19 %*
Totalt	584	50	8,6 %

*Endast 21 av 28 uttagna prov för analys av A-vitamin var färdiganalyserade när statistiken sammanställdes.

Salmonella i foder samt i miljön

I den offentliga kontrollen som utfördes av Jordbruksverkets foderinspektörer påvisades salmonella i två miljöprov uttagna på foderanläggningar för tillverkning av foder till sällskapsdjur (0,5 %). Utredning genomfördes i båda fallen enligt gällande rutin samt att Jordbruksverket genomförde efterföljande extra offentlig kontroll i samband med att utredningarna avslutades för att kontrollera att verksamheten åter kunde tas upp.

Provtagning av animaliskt foder i gränskontrollen skedde vid 6 tillfällen och med det totala antalet av 29 prover. Salmonella påvisades inte i något av dessa prover. Under 2010 påvisades vid 3 tillfällen salmonella i foder provtaget vid gränskontrollen d.v.s. vid 6 % av provtagningskontrollerna.

Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover som tas varje vecka vid anläggningar som tillverkar foderblandningar till livsmedelsproducerande djur påvisades salmonella i 53 av 8735 (2010: 41 av 8617) miljöprover, d.v.s. i 0,6 % (2010: 0,48 %) av proverna.

Vid den föreskriftsreglerade egenkontrollen i form av miljöprover vid anläggningar som tillverkar vegetabiliska riskråvaror togs 789 prover. 5 av dessa, d.v.s. 0,6 % var positiva.

Bearbetat animaliskt protein

Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (999/2001) är det förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benmjöl, även hanteringen av dessa produkter måste godkännas av Jordbruksverket om det finns en risk att idisslare eller foder till idisslare kommer i kontakt med kött- och benmjöl.

Under 2011 års kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder avsett att användas till livsmedelsproducerade djur inom primärproduktionen, noterades totalt fyra avvikelser. Samtliga dessa var fynd av fiskmjöl i foder som inte skulle innehålla fiskmjöl. I samtliga fyra fall startade Jordbruksverket tillsammans med aktuell länsstyrelse en utredning. I ett av fallen visade utredningen att sammanblandning av prov troligen hade skett vid provtagningsstillfället, då fodrets struktur inte stämde överens med det påstådda provtagna fodret. En annan av utredningarna visade att ett foder innehållande fiskmjöl av misstag hade levererats från en foderleverantör. Fodret hade använts till grisar för vilka det inte finns något förbud att utfodra med fiskmjöl. Utredningen avslutades därmed. De övriga två utredningarna avslutades efter att det konstaterats att foder innehållande fiskmjöl hade hanterats i samma utrustning (blandare/fodervagn) som det provtagna fodret. Båda dessa foder var avsedda att utfodras till grisar.

I kontrollen av bearbetat animaliskt protein i foder hos foderleverantörerna påvisades under kontrollåret inga avvikelser.

GMO

Jordbruksverkets kontroll av foderråvaror 2011 visade på förekomst av låga halter godkända GMO under tröskelvärdet på 0,9 % (spår) i ca 55 % av proverna på foderråvarorna. Samtliga av sojaråvarorna innehöll spår av en godkänd GM-soja. Kontrollen avseende GMO i en foderblandning till katt visade på negativt resultat. Någon användning av otillåtna GMO i foder har inte påvisats i kontrollen av foder 2011.

Utifrån Jordbruksverkets kontroll kan man konstatera att spår av tillåten GMO hittas i fortsatt stor utsträckning i foder och detta gäller i huvudsak i sojaråvara. En stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det en risk att oavsiktlig inblandning av GM-sojan kan ske. Företagen ska dock kunna visa att de så långt som möjligt försöker undvika GMO i foder om inte fodret ska GMO-märkas.

Under 2011 hittades inga allvarliga avvikelser.

Importkontroll av foder från tredje land

I god tid innan en ny produkt tas in i landet ska foderleverantören anmäla produkten till Jordbruksverket. Foderleverantörens verksamhet och det aktuella fodret registreras i Jordbruksverkets foderdatabas. Foder som består av eller innehåller animaliska produkter ska vid import genomgå veterinärkontroll där tuggartiklar provtas för analys avseende salmonella.

Kontroll och provtagning av importerat foder sker regelbundet hos importören. Denna kontroll planeras och genomförs i enlighet med den årliga upprättade kontrollplanen. Importörer av riskråvaror provtar dessa enligt kraven i foderföreskriften (SJVFS 2006:81) med avseende på salmonella och aflatoxin.

I EU-kommissionens förordning (EG) nr 669/2009 om importkontroll av vegetabiliska foder ställs krav på kontroll vid gränsen vid import av vissa vegetabiliska foder från vissa länder utanför EU. Vilka foder och vilka länder som berörs framgår av förordningens bilaga I. Under 2011 har två provtagningar skett för kontroll av aflatoxin i jordnötter avsedda att användas som foder. Inget aflatoxin kunde påvisas i något av de två proven.

4.3.7 Beslut om åtgärder mot företag

Primärproduktionen

Totalt rapporterades till Jordbruksverket att det noterats avvikelser vid 61 kontroller av foder av totalt 605 genomförda. Störst andel avvikelser genererade kontrollpunkter gällande bristande rutiner gällande utrustning och lokaler, avfallshantering samt förvaring och dokumentation kring hanteringen av växtskydds- och bekämpningsmedel (82 %). Avvikelser gällande avsaknad av eller felaktig registrering (10 %) samt avsaknad av eller bristande dokumentation gällande avyttrat foder (8 %) noterades också. Avvikelser i kontrollen har i 15 % lett till avdrag på tvärvillkorsstöden. 7 % av de noterade avvikelserna resulterade i förelägganden. Vid mindre avvikelser har även åtgärder som riktad information och uppföljande kontroll tillämpats.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som omfattar de avvikelser som rapporterats.

Åtgärdsplanen kontrolleras och uppföljning av bristerna sker efter bedömning från fall till fall. Uppföljning kan t.ex. ske genom komplettering av dokument eller vid fysisk kontroll, antingen vid nästa ordinarie kontrollbesök eller vid en extra offentlig kontroll.

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Totalt begärde Jordbruksverket in 35 yttrande avseende avvikelser på näringskontroller. Yttranden som inkommer följs upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. Inkomna yttranden följs upp och om åtgärderna inte bedöms vara tillräckliga tas kontakt med företaget för vidare diskussion och uppföljning.

Vid avvikelser på prov tagna för kontroll av GMO samt för säkerhetsanalyser utförs i samtliga fall en utredning. Utredningen sker i samarbete mellan Jordbruksverket och företaget. Jordbruksverket övervakar att felaktigt märkt eller kontaminerat foder inte når marknaden, alternativt dras tillbaka från marknaden samt övervakar så att företagens åtgärder är tillräckliga. Efterföljande extra offentlig kontroll sker normalt efter att utredning har avslutats. Vid salmonellasmitta i foder eller i känsliga delar av produktionslinjen eller produktionsmiljön, får företaget inte leverera ut foder innan extra offentlig kontroll har utförts och resultat från provtagning visar att situationen åter är under kontroll.

Inga förelägganden eller åtalsanmälningar har skett under 2011.

4.3.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Jordbruksverket har under 2011 arbetat med att uppdatera och kompletterat den vägledningen som inspektörerna har att tillgå vid kontroll av foderföretagare andra än i primärproduktionen.

Jordbruksverket anordnar regelbundet utbildning för de inspektörer som ska utföra kontrollen hos foderföretagare andra än i primärproduktionen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för foder och hälsa om kontrollplanen samt ger utbildning i regelverk och lagstiftning. Dessutom fungerar dessa utbildningsdagar som forum för inspektörerna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas. Under 2011 anordnades dock inget internt utbildningstillfälle för foderinspektörerna i Jordbruksverkets regi. Däremot har två inspektörer deltagit på kommissionens utbildning, Better Training for Safer Food, då gällande HACCP. Samkontroller tillsammans med samordnaren på kontrollenheten har också anordnats där syftet var att åstadkomma mer likriktade kontroller.

4.4 Kontroll av animaliska biprodukter

4.4.1 Beskrivning av kontrollområdet

Jordbruksverket ansvarar för kontroll av godkända och registrerade anläggningar. Kontrollen utförs av kontrollenheten på kontrollavdelningen. Vid den offentliga kontrollen görs en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, spårbarhet, lokaler och utrustningens funktion.

Livsmedelsverket ansvarar för offentlig kontroll av anläggningar med stöd av livsmedelslagen (sådan kontroll som inte har lämnats över till kommunerna). Exempel på kontrollobjekt är slakterier, flygcatering anläggningar mjölkproduktanläggningar m. m. År 2011 var den offentliga kontrollen inom Livsmedelsverkets kontrollavdelning uppdelad i sex enheter och den operativa kontrollen är uppdelad på 15 kontrollområden, varav ABP-kontrollerna ingår i kontrollområdet ”Hantering och förvaring av avfall”.

Länsstyrelsen ansvarar för kontroll av insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Länsstyrelsen kontrollerar även omlastningsplatser.

Kommunerna är behörig myndighet att utöva offentlig kontroll över

- nedgrävning av animaliska biprodukter,
- utlämnande och transport av matavfall,
- kompostering av matavfall när sådan kompostering genomförs på annat sätt än genom kompostering i en av Jordbruksverket godkänd komposteringsanläggning,
- förvaring av animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- förbränningsanläggningar som förbränner animaliska biprodukter i primärproduktionen,
- användning av andra organiska gödningsmedel och jordförbättringsmedel än naturgödsel och
- befattning med naturgödsel i primärproduktionen.

4.4.2 Definitioner och begrepp

Se bilaga med definitioner och begrepp.

4.4.3 Kontrollens omfattning och resurser

4.4.3.1 Omfattning

Jordbruksverket utförde 179 kontroller på 122 anläggningar under året. Det planerade antalet kontroller var 213, vilket innebär att 84 % av de planerade kontrollerna utfördes. I januari 2011 var 161 anläggningar registrerade, vilket innebär att 75 % av de anläggningar som var registrerade kontrollerades under året. Totalt arbetade 1,5 årspersoner med ABP-kontroller, fördelat på fyra inspektörer samt fem inhyrda distriktsveterinärer.

Livsmedelsverkets kontroller sker beroende på anläggningstyp och risker förknippade med anläggningstypens verksamhet. ”Hantering och förvaring av avfall” kontrolleras olika antal gånger under en femårsperiod, där exempelvis slakterier och styckningsanläggningar ska kontrolleras minst en gång varje år, medan andra typer av anläggningar kan ha en kontrollfrekvens på minst en gång under en rullande femårsperiod. Åtta stycken flygcatering-anläggningar har under året fått kontroll. Kontroll i form av inspektion, revision eller extrakontroll har utförts på totalt 100 av 247 mjölkproduktanläggningar, fiskproduktanläggningar, äggprodukt-anläggningar och äggpackerier. Under 2011 har ABP-kontroll utförts på 224 av totalt 361 slakterier och andra köttanläggningar.

Länsstyrelsernas verksamhet inom kontrollområdet har framför allt fokuserat på kontroll av insamling och transport vid insamling från gårdar och slakterier samt på kontroll av omlastningsplatser. Totalt har 43 kontrolltillfällen rapporterats för 2011, varav 15 rör kontroll av insamling av döda djur från gårdar och djurkliniker och tio rör kontroll vid omlastningsplats. 8 av 21 länsstyrelser inte bedrivit någon kontroll inom området. Man har bl.a. framfört att man saknar resurser och att kontrollen inom detta område därför har varit nedprioriterad. 2010 rapporterade Länsstyrelserna in att de utfört 85 kontroller.

Av Sveriges 290 kommuner har 172 rapporterat in sin kontroll till Jordbruksverket. Av de 172 uppger 58 kommuner att de inte utfört någon kontroll av animaliska biprodukter under 2011. Av de 114 kommuner som utfört kontroll har 6 339 kontrollbesök utförts under 2011 vilket motsvarar cirka 56 kontroller/kommun. Det är näst intill en fördubbling av antalet kontroller jämfört med 2010, då kommunerna genomförde totalt 3 900 dokumenterade kontroller

4.4.3.2 Förändringar

Inför 2011 gjordes inga förändringar i Jordbruksverkets resurser.

4.4.4 Måluppfyllelse

Jordbruksverkets kontrollplan för 2011 fastställde målet till 216 kontrollbesök, varav 3 föll bort pga. att anläggningar avregistrerats. Målet för kontrollen är ett hundraprocentigt uppfyllande av kontrollplanen. 179 kontroller på 122 anläggningar utfördes under året, vilket motsvarar 84 % av de planerade kontrollerna. Motsvarande siffra för 2010 var 98 %. Den lägre graden av måluppfyllelse år 2011 beror i huvudsak på tidsbrist.

Länsstyrelsernas mål skiljer mycket mellan länen. Av de som satt upp mål har de flesta även uppfyllt målen. Det har varit prioriterat att kontrollera insamling och transport av döda djur från lantbruk och veterinärkliniker och att utveckla kontrollerna inför kommande år. I de fall målen inte uppfyllts har resursbrist i ett par fall angivits som skäl.

Av kommunernas redovisning till Jordbruksverket framgår inte målen för kontrollen, varför det inte går att uttala sig om måluppfyllelsen.

4.4.5 Ej planerad kontroll

Jordbruksverket har inte utfört några oplanerade kontroller under 2011.

4.4.6 Efterlevnaden hos företag

Vid Jordbruksverkets kontroll uppmärksammades brister på ca 35 % av anläggningarna och vid 37 % av kontrollerna. Alla typer av anläggningar finns representerade i den gruppen, se tabell nedan.

Anläggningstyp	Antal kontrollerade anläggningar	Antal avvikelser
Bearbetningsanläggningar	11	24
Biogasanläggningar	17	53
Kremeringsanläggningar Förbränningsanläggningar	36	65
Mellanhanteringsanläggningar	11	59
Lagringsanläggningar	8	8
Tekniska anläggningar	35	42
Komposteringsanläggningar	1	3
Totalt	122	254

Totalt uppmärksammades 254 avvikelser vid kontrollerna. Antalet avvikelser har ökat från föregående år. Vad ökningen beror på är oklart. En möjlig orsak kan vara att inspektörerna blivit bättre på att kontrollera t.ex. handelsdokument. En generell bedömning är att den vanligaste avvikelsen är brister i spårbarhet och användning av handelsdokument, och att detta i första hand beror på okunskap hos företagen.

Rapporteringen av kontrollen kan inte anses ha varit av den omfattningen att några slutsatser kan dras avseende företagets efterlevnad av lagstiftningen.

Vid de 43 kontrolltillfällena som redovisats har i sex fall brister uppdragats som på olika sätt följts upp eller kommer att följas upp. Det har i fyra fall rört sin om hantering vid omlastningsplats och i två fall insamling och transport av slaktbiprodukter. I två av fallen (som rört omlastningsplats) har man tyckt att det varit tillräckligt att framföra synpunkter på bristerna till ansvarig för verksamheten. I de fyra övriga fallen har föreläggande gjorts eller övervägts (men vid svarstillfället ännu inte verkställt).

Livsmedelsverket utförde under 2011, 134 kontroller speciellt inriktade på handelsdokument. Avvikelser noterades vid 29 % av dessa kontroller. Den vanligast förekommande avvikelsen gällde att handelsdokument saknades. Andra vanliga avvikelser var att mottagaren av ABP inte var godkänd för denna verksamhet samt att befintliga handelsdokument var bristfälligt ifyllda. I övrigt förekommande avvikelser hos företagen rörde bristfällig märkning av behållare, att kategorisering av ABP inte sker på rätt sätt, att det inte säkerställs att olika kategorier av ABP hålls åtskilda samt att SRM inte infärgas.

Länsstyrelserna har framför allt fokuserat på insamling av döda djur och därvid uppdagat brister på omlastningsplats. Inga brister har dock uppdagats vid de övriga 15 kontrolltillfällen som rör insamling och transport av döda djur. Ett särskilt påpekade som några länsstyrelser har gjort är att man inte har fått in några anmälningar som rör kontrollområdet.

De 6 339 kontroller som kommunerna utförde år 2011 resulterade bl.a. i att 160 företag fått föreläggande, två företag har fått föreläggande med vite samt 30 företag har åtalsanmälts. En fördubbling av åtalsanmälningar har skett sedan 2010, då 13 ärenden lämnades för åtalsprövning. Av rapporteringen framkommer inte vilken typ av brister och inom vilket kontrollområde som dessa beslut har skett.

4.4.7 Beslut om åtgärder mot företag

Kontrollenheten lämnade inga skriftliga beslut om åtgärder under året. När avvikelser har hittats har kontrollenheten lämnat begäran om åtgärdsplan från företagen. Åtgärdsplanen ska innehålla en plan på vad som ska göras för att åtgärda bristerna, samt en tidsplan för detta. Uppföljning av att bristerna är åtgärdade sker genom uppföljande kontroll efter att tiden i planen gått ut, eller vid nästa ordinarie kontroll.

4.5 Kontroll av djurhälsa

4.5.1. Beskrivning av kontrollområdet

Kontroll- och bekämpningsprogram är inrättade för sjukdomar som finns i landet. Syftet med programmen är att utrota smittsamma sjukdomar från Sverige eller att hålla förekomst av smittämnen på en låg nivå i de fall då utrotning inte bedöms vara genomförbart med rimliga insatser, t.ex. Salmonella. De sjukdomar som ingår i dessa program är anmälningspliktiga.

För epizootiska sjukdomar, dvs. sjukdomar som normalt inte förekommer i landet, beslutar Jordbruksverket om åtgärder för att utrota sådana sjukdomar i de fall de konstateras. För ett antal sjukdomar av detta slag sker övervakning i form av rutinprovtagning. Dessutom finns anmälningsplikt och misstänkta fall undersöks på statens bekostnad.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår i eller är anslutna till något av följande obligatoriska djurhälsoprogram och program för hälsoövervakning:

- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
- obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
- tuberkulos hos kron- och dovhjort samt andra djur som sambetar med hjortar i hägn
- obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen enzootisk bovin leukos (EBL) i nötkreatursbesättningar

- obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virusdiarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
- obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk samt
- seminverksamhet för häst, svin, hund, katt och nötkreatur samt verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get samt
- kontroll av hästpass och avelsorganisationer.

Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll av seminverksamheten för alla djurslag och kontrollprogrammen för leukos, BVD, tuberkulos hos hägnad hjort, obligatorisk salmonellakontroll fjäderfä, hälsokontroll maedi visna hos får, obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk (vissa paragrafer i föreskriften) samt hästpass. Jordbruksverket utövar offentlig kontroll över kontrollprogrammen för övriga sjukdomar.

Genomförd sjukdomsövervakning 2011 redovisas av SVA i rapporten ”Surveillance of zoonotic and other animal disease agents in Sweden 2011”. Rapporten finns tillgängligt från 1 juli 2012 på SVA:s hemsida www.sva.se.

4.5.2 Definitioner och begrepp

Se bilaga med definitioner och begrepp.

4.5.3 Kontrollens omfattning och resurser

Kontroll av seminverksamhet

Omfattningen av kontrollen av seminverksamheten varierar kraftigt mellan länsstyrelserna. Elva länsstyrelser har utfört sådan kontroll, i huvudsak genom rapporter från ansvariga veterinärer. De djurslag som framför allt har kontrollerats är nöt, gris och häst vilka ju även klart dominerar verksamheten. Kontroll av embryoverksamhet och officiell avelskontroll har endast utförts vid två länsstyrelser.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Två länsstyrelser har gjort uppföljningar på plats och 6 län har genomfört dokumentationskontroll.

Fiskhälsoövervakning

Den obligatoriska fiskhälsoövervakningen omfattar ca 160 fiskodlingar som är medlemmar i Fiskhälsan AB:s frivilliga och/eller obligatoriska hälsoprogram. Odlingarna är uppdelade i tre riskklasser, A, B och C, bland annat beroende på produktionsform, vilken fiskart som odlas och hur mycket fisk som kommer till eller lämna odlingen.

4.5.4 Måluppfyllelse

Länsstyrelsernas kontroll består i att kontrollera att rapportering sker enligt föreskrift eller att agera då positiva provsvar konstateras i kontrollen. Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Obligatorisk kontroll salmonella fjäderfä⁹

Samtliga län utom tre har genomfört dokumentkontroll av provtagning och merparten av länsstyrelserna har i samband med detta konstaterat att provtagningar saknas eller sker för sällan. I dessa fall har länsstyrelsen påmint djurägaren och provtagning har gjorts. En länsstyrelse har under 2011 utfärdat föreläggande, för att få djurhållare att genomföra provtagningen.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Omfattning av länsstyrelsernas kontroll har minskat vilket ska ses som ett resultat av att den stora majoriteten av hägn numera klassas som tuberkulosfria

Obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar

Inga besättningar har kontrollerats inom det obligatoriska programmet under 2011. Ingen länsstyrelse har därmed behövt genomfört åtgärder för att säkerställa att djur provtagits i det obligatoriska programmet.

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Två länsstyrelser har utfört kontroller på fiskodlingar.

Hälsokontroll maedi visna.- får

Ingen länsstyrelse har hanterat positiva provsvar under 2011.

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Omfattningen av länsstyrelsens kontroll avseende seminverksamhet har ökat jämfört med 2010, då åtta länsstyrelser genomförde kontroll. Flera länsstyrelser uppger i sin beskrivning av måluppfyllelse att det finns svårigheter med att identifiera kontrollobjekt i länet.

4.5.5 Ej planerad kontroll

Inga sådana har genomförts 2011.

4.5.6 Efterlevnaden hos företag

Kontroll av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll

Få avvikelser har noterats i kontrollen av semin- och embryoverksamhet samt officiell avelskontroll. Avvikelserna utgörs av ofullständig journalföring samt brister i identitetskontroll.

Hälsoövervakning tuberkulos hos hägnad hjort

Inga brister har rapporterats

Obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk

Bland de fiskodlingar som blev provtagna inom ramen av det obligatoriska fiskhälsoprogrammet är det ett fåtal som lyfts till en högre riskkategori under

⁹ Uppgifter per 30/3, då det saknas några rapporter.

övervakningsåret 2012. Inga större förändringar av övervakningen kommer alltså att genomföras under 2012.

4.5.7 Beslut om åtgärder mot företag

Som ett resultat av upprepad, bristande journalföring har en brukare meddelats indraget tillstånd till seminverksamhet under året. Länsstyrelsen uppmärksammade brister även i rutiner för provtagning och kunde konstatera att provtagning inte hade skett i enlighet med gällande föreskrifter. Även i identifiering av djur påvisades brister. Beslutet överklagades till förvaltningsrätten som avslog överklagan.

Jordbruksverket har påbörjat arbetet med en uppdaterad sammanställning av kontrollobjekt avseende enskilda tillstånd till seminverksamhet med nötkreatur. I det län där sammanställningen hittills färdigställts har arbetet underlättats och kontrollfrekvensen ökat.

Jordbruksverket har under 2011 uppdaterat ett protokoll för veterinärkontroll av enskild seminverksamhet med nötkreatur. Protokollet finns tillgängligt på verkets webb-plats och ska tydliggöra och underlätta kontrollprocessen för den ansvariga veterinären.

4.5.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Arbete pågår med att utveckla och förbättra länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller och rapportering av kontroller inom området samt sätta mål för dessa.

4.6 Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat

4.6.1 Beskrivning av kontrollområdet

Hantering och kontroll av veterinärmedicinska preparat regleras i lagen (2009:302) om verksamhet inom djurens hälso- och sjukvård med tillhörande förordningar och föreskrifter samt i lagen (2006:806) om provtagning på djur m.m. med tillhörande förordning och föreskrifter. Regler som rör detta finns också i djurskyddslagstiftningen, foderlagstiftningen, livsmedelslagstiftningen och läkemedelslagen.

Jordbruksverket samordnar kontrollen av användning av läkemedel på gård inklusive inblandning av läkemedel i foder och ger stöd, råd och vägledning inom dessa områden. Jordbruksverket ansvarar dessutom för att underhålla de två register, Vet@bas och DAWA djursjukdata, som kan används vid den operativa kontrollen.

4.6.2. Kontrollens omfattning och resurser

4.6.2.1 Omfattning

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning är att kontroll bör ske varje år, dvs. med en årlig kontrollfrekvens på 100 procent.

237 kontrollobjekt har inrapporterats i kategorin veterinärer som beviljar villkorad läkemedelsanvändning. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 0-37 stycken. Av 237 objekt har sammanlagt 156, cirka 66 procent, kontrollerats. Sex länsstyrelser har en kontrollfrekvens på 100 procent och två länsstyrelser har en kontrollfrekvens under 20 procent. Därtill rapporterar fyra länsstyrelser att de inte kontrollerat något objekt i kategorin.

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart tredje år, dvs. med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 33 procent. 587 kontrollobjekt fördelat på 19 län har inrapporterats i kategorin veterinär som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur. Av 587 objekt har sammanlagt 119 stycken, cirka 20 procent, kontrollerats under året. Åtta länsstyrelser har en kontrollfrekvens på över 20 procent, varav fyra över 33 procent. Fyra länsstyrelser har en kontrollfrekvens på under 10 procent, varav sex inte kontrollerat något objekt i kategorin.

Jordbruksverkets allmänna råd om intervall för kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel till övriga djur är att kontrollintervallet inte bör överstiga vart femte år, dvs. med en genomsnittlig årlig kontrollfrekvens på 20 procent. 914 kontrollobjekt i kategorin övriga veterinärer som är verksamma inom djurens hälso- och sjukvård har inrapporterats, fördelat på 18 län. Antal kontrollobjekt i respektive län varierar mellan 7-300 stycken. Fyra länsstyrelser har uppgett att register över objekten saknas. Av 914 objekt har 20 stycken, cirka 2,3 procent, kontrollerats under året. Fjorton län har inte kontrollerat något objekt i kategorin.

4.6.2.2 Resurser

Kontrollen, som utförs av länsstyrelserna, finansieras av länsstyrelserna. Kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat är en del av kontrollen av djurhälsopersonal och kan inte alltid särredovisas. Sammantaget arbetar i genomsnitt har 0,17 årsarbetskrafter per länsstyrelse arbetat med kontroll av djurhälsopersonal och kontroll av hantering av veterinärmedicinska preparat.

4.6.3 Måluppfyllelse

Kontroll av veterinärmedicinska preparat syftar till att säkerställa att läkemedel till djur används i enlighet med bestämmelserna de olika lagstiftningarna, så att samhällets krav på djurs och människors hälsa, djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses. Kontroll syftar även till att kartlägga och identifiera överskridanden av gränsvärden eller om otillåtna preparat förekommer.

Till 8 § SJVFS 2010:62 lämnar Jordbruksverket allmänna råd om kontrollintervall. De råd som lämnas är att kontroll av veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning bör ske varje år, att kontrollintervallet inte bör överstiga tre år för veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur samt att kontrollintervallet inte bör överstiga fem år för veterinärer som förskriver läkemedel till övriga djur. Inga råd om kontrollintervall för övrig djurhälsopersonal lämnas.

Fem länsstyrelser har kontrollerat samtliga veterinärer som förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning under året, vilket motsvarar Jordbruks-verkets allmänna råd om en årlig kontrollfrekvens på 100 procent. De fem länsstyrelser som rapporterat en 100-procentig kontrollfrekvens är spridda över hela landet och bland dessa återfinns såväl stora, medelstora och små länsstyrelser, både geografiskt och demografiskt.

Sex länsstyrelser har kontrollerat minst 33 procent av de veterinärer som förskriver läkemedel till livsmedelsproducerande djur i det egna länet, vilket motsvarar Jordbruksverkets allmänna råd om kontroll av samtliga objekt i kategorin minst vart tredje år, förutsatt att samma kontrollfrekvens bibehålls under de kommande två åren.

4.6.4 Ej planerad kontroll

Under år 2011 har 40 anmälningar från allmänheten rörande djurhälsopersonal rapporterats, fördelat på 11 länsstyrelser. 36 av anmälningarna ledde till kontroll. Fyra anmälningar har gjorts utan att kontroll eller annan åtgärd rapporterats. Av de 36 anmälningar som lett till kontroll är fortfarande ett antal under utredning.

4.6.5 Efterlevnaden hos företag

Jordbruksverket har kontrollvägledning och checklista för kontroll av läkemedel på gård. Kontrollen utförs av länsstyrelserna och har som syfte att säkerställa att djurhållare följer regelverket kring användning och hantering av läkemedel. Vid dessa kontroller görs även observationer som leder till kontroll av djurhälsopersonal.

Under året genomförde 19 länsstyrelser totalt 233 kontroller av läkemedel på gård. De brister som noterades är kopplade till journalföring och dokumentation, förskrivning av läkemedel (mängd och ej tillåtna läkemedel), avtal för villkorad läkemedelsanvändning, djurskyddsdeklaration samt hantering av sprutor och kanyler. Brister har således uppmärksammats både hos djurhållare och hos förskrivande veterinär.

4.6.6 Beslut om åtgärder mot företag

Inte sällan är den åtgärd som länsstyrelserna i första hand vidtar vid konstaterade brister information (muntlig och/eller skriftlig), påminnelser och diskussion med berörd djurhälsopersonal, vilket ofta upplevs som tillräckligt.

36 avvikelser vid kontroll av djurhälsopersonal (i åtta län) under året ledde till förnyad kontroll. Samtliga kontrollobjekt var veterinärer, varav 30 stycken förskriver läkemedel för villkorad läkemedelsanvändning.

En avvikelse vid kontroll ledde till föreläggande och en till föreläggande med vite. Typ av kontrollobjekt i dessa fall är inte angivet i återrapporteringen.

Elva avvikelser vid kontroll ledde till anmälan till ansvarsnämnden. Ingen avvikelse vid kontroll ledde till åtalsanmälan.

4.6.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Flertalet länsstyrelser har informerat djurhälsopersonal, företrädesvis veterinärer, om personalens skyldigheter. Informationen gavs genom bland annat samråds- och informationsmöten men också i direkt till berörd part. En länsstyrelse har hållit en informationsträff för godkända och icke ännu godkända hovslagare. Ett par länsstyrelser har haft endagars utbildningar och någon länsstyrelse har haft lunchseminarium. Utskick av nyhetsbrev och information på respektive länsstyrelser hemsidor förekommer också.

Flertalet länsstyrelser uppger att de har informerat djurhälsopersonal i samband med genomfört kontrollbesök. De länsstyrelser som har haft riktade informationsinsatser av olika slag har också noterat positiv återkoppling.

För att förtydliga hela kontrollområdet kommer Jordbruksverket att fortsätta att erbjuda utbildning till länsstyrelserna. Detta sker parallellt med informationsinsatser till djurhälsopersonalen. Ett förbättringsområde är länsstyrelsernas kunskap om hur de kan använda de register som Jordbruksverket tillhandahåller t.ex. DAWA djursjukdata och Vet@bas. DAWA djursjukdata är en nödvändig och viktig informationskälla i länsstyrelsernas riskklassificering. Länsstyrelsernas tillsyn över veterinär verksamhet och över läkemedel på gård ska vara riskbaserade. Länsstyrelserna kan via DAWA få uppgifter om läkemedelsförbrukning på gårdsnivå, regionstatistik, förskrivningsmönster för enskilda veterinärer och även en överblick över behandlingsstrategier. De uppgifter som DAWA tillhandahåller är ett utmärkt instrument för övervakningen av t.ex. antibiotika användningen. Att ha en riskbaserad kontrollverksamhet är högst relevant med bl.a. tanke på resistensproblematiken. Via Vet@bas har länsstyrelserna i realtid uppgifter om vilken djurhälsopersonal som är skrivna i respektive län. Denna information är av yttersta vikt när man lägger upp kontrollplanen och antal kontrollbesök

4.7 Kontroll av djurskydd

4.7.1 Beskrivning av kontrollområdet

Djurskyddskontrollen omfattar de djur som omfattas av svensk djurskyddslagstiftning, det vill säga lantbruksdjur, sällskapsdjur, hästar, hägnat vilt, slaktdjur, djur i transporter, försöksdjur m.m.

Kontroll av djurskydd på slakterier utförs av de officiella veterinärerna som är anställda av Livsmedelsverket och av länsstyrelserna (delat ansvar).

Resultat från kontrollen av animalieproduktionens djur (kommissionens beslut 778/2006/EG) och av kontroll av djurtransporter (Förordning (EG) nr 1/2005) rapporteras i särskild ordning till kommissionen.

4.7.2 Definitioner och begrepp

Se bilaga med definitioner och begrepp.

4.7.3 Kontrollens omfattning och resurser

4.7.3.1 Omfattning

De djur som ska ha ett produktionsplatsnummer (SE-nummer) registreras i Jordbruksverkets PLATS-register. Den 31 december 2011 fanns det 48 849 objekt där. En exakt siffra på antal objekt med livsmedelsproducerande djur går för verksamhetsåret 2011 inte att fastställa. I IT-systemet (Djurskyddskontrollregistret, DSK) som används för att registrera kontrollobjekt och kontrollresultat finns idag cirka 105 226 objekt. Detta är en ökning med mer än 25 000 objekt jämför med innan djurskyddskontrollen flyttade till länsstyrelserna 2009. Under året kontrollerades 10 865 av dessa.

Av de kontroller som gjordes under 2011 så berodde ungefär hälften på en anmälan och hälften av anmälningarna var befogade (man hittade anmärkningar på djurhållningen). Ungefär 40 % av kontrollerna är planerad kontroll.

Totalt har 14 547 kontroller genomförts och registerats i DSK under 2011. Detta är en ökning med ca 18 % mot 2010.

Rapporteringen från länsstyrelserna visar att totalt 168,6 årsarbetskrafter (åa) användes för det operativa djurskyddsarbetet i Sverige 2011.

Antal tillfällen då respektive checklista har använts vid kontroll under 2011.

Checklista	
Nötkreatur	4 089
Gris	395
Får och get	1 757
Fjäderfå	514
Häst	3 773

Uppgiften är hämtad från Djurskyddskontrollregistret 6 februari 2012.

4.7.3.2 Förändringar av resurser

Anslaget har ökat med 30 miljoner under 2011 jämfört med tidigare år. Antalet årsarbetskrafter för den operativa djurskyddskontrollen har ökat något jämfört med tidigare år (för de operativa kontrollmyndigheterna 162 åa 2010 till 168,6 åa 2011). Även resurserna på den centrala kontrollmyndigheten ökade under 2011 med 3 årsarbetskrafter.

4.7.4 Måluppfyllelse

Det övergripande målet för kontrollen var att säkerställa ett gott djurskydd. Jordbruksverket ska arbeta för ett utvecklat och funktionellt djurskydd med en likvärdig och rättsäker djurskyddskontroll med hög kvalitet i hela landet.

Ett omfattande arbete för att bygga upp verksamheten för offentlig djurskyddskontroll som togs över från kommunerna 1 januari 2009 genomfördes under 2009. Under 2010 har detta fortsatt med implementering av de verktyg som arbetades fram under 2009.

Under 2011 har verktygen för kontrollen utvecklats ytterligare i ett gemensamt projekt (OSKAR) mellan Jordbruksverket och länsstyrelserna.

Det har under 2011 i projekt OSKAR bland annat tagits fram en gemensam målbild samt nyckeltal och indikatorer för länsstyrelserna. Länsstyrelserna ska arbeta för att kontrollverksamheten följer uppsatt plan och att resurserna läggs där de bäst behövs. Resultatmål för länsstyrelserna är att faktiska kontrollfrekvenser och andra åtgärder överensstämmer med planerade frekvenser och åtgärder. Minst 20 % av kontrollobjekten kontrolleras årligen. Normal (planerad) kontroll utgör minst 50 % av det totala antalet genomförda kontroller. 10 % av det planerade kontrollerna sker efter slumpmässigt urval. Kompetensutvecklingsåtgärder överensstämmer med behovsutredning. Ärenden hanteras inom uppsatt tidsram. Påvisade brister undanröjs.

Enligt den sammanställning av inrapporterade uppgifter, rörande djurskyddskontrollen som Jordbruksverket gjort, visar att när det gäller andelen normala, planerade kontroller har huvuddelen av landets länsstyrelser utfört dessa i varierad omfattning, ca 40 % av kontrollerna på nationell nivå har varit planerade. Slumpmässigt utförda kontroller ligger på ungefär 7 % på nationell nivå. 10 % av kontrollobjekten har kontrollerats under året. Många av länsstyrelserna har uppgett att de inte uppnått den planerade andelen normalkontroller men att det gjorts en stor förbättring jämfört med föregående år.

Inom vissa kontrollområden har mycket ringa kontrollverksamhet utförts, t.ex. kontroller av djurskydd vid slakteri och vid transport av djur. Det kan dock noteras att kontrollen av transporter av djur har mer än fördubblats från föregående år.

4.7.5 Ej planerad kontroll

Sammanställning av inrapporterade uppgifter, rörande djurskyddskontrollen visar att ungefär hälften av kontrollerna på nationell nivå fortfarande rör s.k. anmälningsärenden (misstanke om bristande efterlevnad). Hanteringen av anmälningsärenden är fortsatt en stor del av verksamheten. Nya administrativa rutiner och riktlinjer har tagits fram i projekt OSKAR för att hantera dessa ärenden mer effektivt. De flesta länsstyrelserna har redan börjat använda de nya rutinerna.

Flera länsstyrelser uppger dock att anmälningsärendena fortfarande är en sådan stor del av verksamheter och att resurserna inte är tillräckliga för att genomföra planerad kontroll i tillräcklig omfattning.

4.7.6 Efterlevnaden hos företag

En samlad analys av funna avvikelser kommer att göras i rapporteringen till kommissionen enligt beslut 778/2006/EG.

4.7.7 Beslut om åtgärder mot företag

Under 2011 har Länsstyrelserna

- tagit beslut enligt 26 § djurskyddslagen i 1 531 fall,
- meddelat 220 beslut om förbud att ha hand om djur,

- fastställt 1 022 beslut om omhändertagande och
- lämnat in 228 åtalansmälningar.

4.7.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Projekt OSKAR har löpt under 2011 som syftar till att öka effektiviteten, rättsäkerheten och samsynen inom djurskyddskontrollen. En gemensam målbild för djurskyddskontrollen har tagits fram liksom nyckeltal för att kunna mäta effektiviteten. Vidare har en inventering av kompetensbehovet hos inspektörerna och en utbildningsplan på kort och lång sikt gjorts. Dessutom har gemensamma strategier för att hantera anmälningsärenden mer effektivt i syfte att kunna lägga mer tid på planerade och riskvärderade kontroller tagits fram. Förbättringar av administrativa stödet för djurskyddsinspektörerna har genomförts så att kontrollrapporten genereras automatiskt i rätt system.

Arbete har inletts med att skapa ett gemensamt handläggarstöd för att ytterligare förbättra kommunikationen och samordningen mellan kontrollmyndigheterna samt att ta fram mjukvara för att använda en handdator för djurskyddskontrollen i fält.

Kalibreringskurserna för nötkreatur hölls vid 7 tillfällen vid olika platser i landet. Flertalet av deltagarna var från länsstyrelserna och arbetar med djurskyddskontrollen. Övriga deltagare var praktiserande veterinärer, både statliga och privata. Kalibreringen gällde alla delar rörande djurskyddet, men främst de som är svårare att bedöma; tillräcklig tillsyn, smutsiga djur, skydd mot väder och vind etc. Utbildningarna mynnar sedan ut i en mer detaljerad vägledning för landets inspektörer, men som också är tillgänglig för praktiserande veterinärer och djurhållare.

Under 2011 har fortbildning för länsstyrelsernas handläggare genomförts gällande besiktning av djurtransportfordon och kontroll av djurtransporter. Två kurser med teori och praktiska moment har hittills genomförts och 52 handläggare från 16 länsstyrelser har deltagit. En tredje kurs äger rum under början av år 2012.

Länsstyrelserna har genomfört interna utbildningsinsatser under året. Flera länsstyrelser har också prioriterat informations och utbildningsinsatser för företagarna.

4.7.9 Kontroll av djurskydd vid slakterier

4.7.9.1 Beskrivning av kontrollområdet

Länsstyrelserna och de officiella veterinärerna har delat ansvar för kontroll av djurskyddet på slakterierna. Rapportering till kommissionen görs i särskild ordning. Vad kontrollen ska omfatta anges dels i föreskrifter för den offentliga djurskyddskontrollen, Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd för offentlig djurskyddskontroll och dels i förordning nr 854/2004.

4.7.9.2 Definitioner och begrepp

Se bilaga med definitioner och begrepp.

4.7.9.3 Kontrollens omfattning och resurser

Det fanns 103 slakterieranläggningar under 2011. Av dessa inspekterades alla som var aktiva utom en för hägnat vilt som var av kategorin småskalig. Där hade 1 inspektion planerats.

Det utfördes 1274 inspektioner under året (omfattar både planerade och ad hoc inspektioner)

Varje slakteri har placerats in i en kategori utifrån storlek och en kontrolltid för respektive slakteri har beslutats. Verksamhetsåret 2011 delades slakterierna in i fem grupper enligt följande; 140, 70, 12, 4 resp. 2 timmar kontrolltid per år.

4.7.9.4 Måluppfyllelse

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2011

Antal per slakteri	Storskaliga slakterier	Småskaliga slakterier*	Fjäderföslakterier	Ren - slakterier
Antal anläggningar	19	48 (varav ett utan verksamhet 2011)	22 (varav ett nedlagt och ett utan verksamhet 2011)	14 (varav 2 utan verksamhet 2011)
Antal planerade inspektioner	713	145	350	28
Antal utförda inspektioner	710	159	374	19

*En kontroll planerades på ett slakteri för hägnat vilt och den genomfördes.

Antalet planerade inspektioner var 1 249 st och antalet utförda inspektioner (omfattar både planerade och ad hoc inspektioner) var 1 274 st.

4.7.9.5 Ej planerad kontroll

Se tabell ovan.

4.7.9.6 Efterlevnaden hos företag

Dessa uppgifter rapporteras till kommissionen i särskild ordning. (En samlad analys av funna avvikelser kommer att göras i rapporteringen till kommissionen enligt beslut 778/2006/EG.)

4.7.9.7 Beslut om åtgärder mot företag

Under året har 150 ärenden rörande primärproducenter eller transportörer överlämnats till länsstyrelsen. Detta är en minskning med ca 33 % jämfört med året innan.

Antalet ärenden med slakteriansvar som överlämnats till länsstyrelsen för vidare handläggning var 35 stycken. Detta är en ökning med 52 % jämfört med året innan.

De officiella veterinärerna vid slakterierna har tagit ett beslut enligt 32 a § djurskyddsförordningen (1988:539) som innebär att om ett djur utsätts eller kan antas utsättas för onödigt lidande på ett slakteri, så ska den officiella veterinären förbjuda slakt, besluta om omedelbar avlivning av djuret eller vidta andra åtgärder som krävs ur djurskyddssynpunkt. Detta är en kraftig minskning från föregående år då 13 beslut togs. Antalet åtalsanmälningar var åtta stycken 2011, vilket är en ökning från 2010, då 5 anmälningar gjordes.

En tydlig trend är att veterinärerna på slakterierna överlämnar fler ärenden till länsstyrelserna än tidigare, samtidigt som de tagit färre egna beslut. Detta kan bero på att de blivit tydligare vem av kontrollmyndigheterna som ska agera i olika fall.

4.8 Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)

4.8.1 Beskrivning av kontrollområdet

Många växtskadegörare kan orsaka den yrkesmässiga växtproduktionen inklusive skogsbruket stora ekonomiska förluster eller skada den omgivande miljön. För att hindra deras spridning omfattas dessa skadegörare av bestämmelser för handel med och annan förflyttning av växter och växtprodukter. Ett annat namn för att hindra spridning av växtskadegörare med stöd av lagstiftning är fyto sanitär verksamhet. Denna rapport beskriver Jordbruksverkets fyto sanitär kontroll av importerade sändningar från länder utanför EU som innehåller reglerade växter eller växtprodukter, kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass, samt kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror samt emballagetillverkare. Den praktiska kontrollen utförs av Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Denna enhet har tre regionala kontor från vilka kontrollarbetet utförs.

Rapporten omfattar kontroll enligt:

- rådets direktiv 2000/29/EG¹⁰ (som i huvudsak är införlivat genom Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare) och
- Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m.

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra uppgifter som Sverige ska genomföra enligt EU:s rättsakter på det fyto sanitära området rapporteras till kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

¹⁰ rådets direktiv 2000/29/EG av den 8 maj 2000 om skyddsåtgärder mot att skadegörare på växter eller växtprodukter förs in till gemenskapen och mot att de sprids inom gemenskapen

4.8.2 Definitioner och begrepp

Allvarlig växtskadegörare: en skadegörare av potentiell ekonomisk betydelse för det hotade geografiska området, som ännu inte finns där eller som finns i området men inte är allmänt spridd och som ska bekämpas med stöd av lagstiftning (quarantine pest enligt Internationella växtskyddskonventionen, IPPC).

Fytosanitär verksamhet: officiella åtgärder i syfte att förhindra spridning av allvarliga växtskadegörare samt bekämpa dessa i den händelse de skulle påträffas.

HT: värmebehandling av virke utan torkning (HT= heat treatment). Anläggning som garanterar att virket upphettas till minst 56°C i minst 30 minuter i virkets kärna utan speciella krav på fuktkvoten i det färdigbehandlade virket.

ISPM 15: International Standard for Phytosanitary Measures nr 15. Standard antagen under den internationella växtskyddskonventionen, IPPC, avseende behandling och märkning av sundhetsmässigt säkert träemballage för internationell handel.

”KD 56°C/30”: värmebehandling i samband med torkning (KD – kiln drying). Sågverk som i sina torkanläggningar utför torkning på sådant sätt att de kan garantera att virkets kärna uppnår minst 56 °C i minst 30 minuter och att det färdigbehandlade virket har en medelfuktkvot på högst 20 %.

Sundhetscertifikat: Ett dokument som växtskyddsmyndigheten i ett exportland utfärdar efter att de har inspekterat växterna eller växtprodukterna och sett att de är fria från allvarliga växtskadegörare. I vissa fall måste ytterligare villkor vara uppfyllda.

Växtpass: en officiell märkning som visar att föreskrivna sundhetskrav, vid förflyttning av växter inom EU, är uppfyllda.

Växtskadegörare: enligt växtskyddslagen (1972:318), art, stam eller biotyp av växt, djur eller patogen som är skadlig för växt, växtodling eller växtprodukt.

Se även bilaga med definitioner och begrepp.

4.8.3 Kontrollens omfattning och resurser (9.1, art 44.1.b)

Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter

Enligt direktiv 2000/29/EG ska importerade sändningar som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, kontrolleras och godkännas innan import medges. Under 2011 importerades ca 11400 sändningar med sundhetscertifikat över svensk gräns. Dessa fördelades enligt följande:

Produkt	2011	2010	2009
Blomsterlök	13	9	18
Plantskoleväxter	23	19	20
Krukväxter	6	9	29
Småplantor/sticklingar	43	54	193
Snittblommor	6 344	4 394	5 673
Frukt och grönsaker	4 292	4 213	3 378
Fröer = Utsäde	22	17	23
Virke	506	565	645
Övrigt, t ex akvarieväxter	136	170	201
Summa:	11 385	9 450	10 180

Under 2011 användes 6.4 årsarbetskrafter för importkontroll vilket är en ökning med 0.4 årsarbetskraft jämfört med 2010.

Samtliga sändningar med växter eller växtprodukter som åtföljs av sundhetscertifikat genomgår dokumentkontroll, identitetskontroll samt fysisk kontroll. Reducerad inspektionsfrekvens, d.v.s. endast kontroll av det medföljande sundhetscertifikatet, medges endast för sändningar av sådana produkter som omfattas av kommissionens förordning (EG)1756/2004. Resultat av denna kontroll rapporteras i särskild ordning.

Kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage

Tillstånd för märkning och kontroll av efterlevnad av fastlagda krav baseras på Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m. Under 2011 användes, liksom föregående år, ca 4.5 årsarbetskrafter för denna verksamhet.

Antalet sågverk som är registrerade och godkända för att märka sina sågade trävaror (virke) med "KD 56°C/30" är knappt 190 st. Drygt 30 företag har andra typer av anläggningar med kapacitet för värmebehandling av trä och träprodukter och är registrerade och godkända för märkning med "HT".

Företag som tillverkar träemballage ska vara registrerade och godkända för att få märka detta enligt standarden ISPM15. Ca 600 företag är nu anslutna, varav ca 70 av dessutom har verksamhet inriktad på värmestorkning eller värmebehandling av virke.

Företag som har tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage enligt SJVFS 2004:53 ska enligt dessa föreskrifter kontrolleras av Jordbruksverkets växtkontrollenhet. Kontrollfrekvensen är inte fastlagd i föreskrifterna, men enligt den gjorda riskanalysen ska dessa företag kontrolleras minst en gång per år. Under 2011 fick 98% av sågverken och 100% av emballageföretagen ett kontrollbesök.

Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.

Jordbruksverket registrerar enligt SJVFS 1995:94 dels företag som har tillstånd att utfärda växtpass, ca 120 st. (trädgårdsplantskolor, skogsplantskolor, partihandel av sådana växter och fröer som ska vara försedda med växtpass samt producenter av förökningsmaterial i växthus), dels företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass (ca 500 Garden Centers). Vilka växtslag som omfattas av kravet på växtpass för förflyttning inom EU framgår också av dessa föreskrifter.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet m.m.¹¹. Under 2011 användes 1,2 årsarbetskrafter för kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och frihet från växtskadegörare. Antalet berörda företag har varit relativt oförändrat under senare år liksom insatta kontrollresurser.

Företag som har tillstånd att utfärda växtpass ska enligt direktiv 2000/29/EG kontrolleras minst en gång per år. Under 2011 kontrollerades i det närmaste 100 % av dessa. Av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass är målsättningen är att kontrollera minst 20 %, ca 100 företag, per år. Denna målsättning uppnåddes.

Förändringar

Inga omfattande förändringar jämfört med föregående år finns att redovisa.

4.8.4 Måluppfyllelse

Inga förändringar i riskbedömning eller riskklassning från föregående år gjordes i någon av kontrollkategorierna utan målsättningarna var i stort sett oförändrade.

Av de importsändningar med växter eller växtprodukter som enligt direktiv 2000/29/EG ska uppnå 100 % inspektionsfrekvens kontrollerades 93 % (kontrollenhetens interna målsättning var att uppnå en inspektionsfrekvens på 95 %). Enligt den riskanalys som gjordes 2010 är det framförallt två kategorier av produkter som bör ha prioritet för att uppnå 100 % inspektionsfrekvens, växter för vidare odling samt virke av barrväxter och då främst brännved. För växter för vidare planteringen var inspektionsfrekvensen i det närmaste 100 %. När det gäller import av brännved var inspektionsfrekvensen bara 83 % vilket innebär att andelen inspekterade sändningar av brännved t.o.m. låg lägre än den totala inspektionsfrekvensen på 93 %. En förklaring till den låga inspektionsfrekvensen är att alla kontrollplatser av brännved är utanför ordinarie inspektionsort, vilket innebär stor geografisk spridning och därmed svårare att planera in och täcka upp med tillgänglig personal.

¹¹Införlivning av rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydnadsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 2008/90/EG om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplanter avsedda för fruktproduktion

När det gäller företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage uppnåddes målsättningen att kontrollera alla företag under året.

Under 2011 kontrollerades i det närmaste 100 % av de företag som har tillstånd att utfärda växtpass vilket innebär att målsättningen enligt direktivet 2000/29/EG uppfylldes. För kontroll av företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass uppnåddes målsättningen att kontrollera minst 20 %.

4.8.5 Ej planerad kontroll

I samband med exempelvis fynd av allvarliga växtskadegörare i växthusodlingar sker en uppföljning i form av efterkontroll, vilket kan betraktas som en ej planerad kontrollform (se nedan).

4.8.6 Efterlevnaden hos företag

4.8.6.1 Kontroll av importerade sändningar som innehåller reglerade växter eller växtprodukter

Under 2011 avvisades 49 sändningar på grund av förekomst av reglerade växtskadegörare (insekter). I 30 fall (61%) avvisades sändningarna p.g.a. förekomst av minerarflugor (*Liriomyza sp.*) i basilika och bladselleri från Vietnam. Vid 41 tillfällen avvisades sändningar p.g.a. brister i åtföljande sundhetscertifikat. Dessa sändningar kom från nio olika länder, oftast Bangladesh (15 st) och Vietnam (14 st). I fem fall har sändningar avvisats på grund av att själva emballaget inte har varit märkt enligt ISPM 15.

Jämfört med resultaten från 2010 kan konstateras att fynden av minerarflugor i bladgrönsaker från Vietnam har ökat kraftigt samtidigt som fynden av minerarflugor i samma produkter från Thailand är betydligt färre. Antalet påträffade fall av bommullsmjöllus (*Bemisia tabaci*) var, liksom föregående år, låg (endast två fynd).

Antal avvisade sändningar av växter och växtprodukter 2011

Orsak	Antal
Förekomst av Minerarfluga	35
Förekomst av Bommullsmjöllus	2
Förekomst av Thrips palmi, Thrips sp	7
Frånvaro av märkning på träemballage	5
Frånvaro av eller brister i sundhetscertifikatet	41
Förekomst av andra allvarliga växtskadegörare	5
Importförbjudna produkter	3
Summa	98

4.8.6.2 Kontroll av företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage

I kontrollerna av företag som är godkända att använda märkningen ”KD 56°C/30” (värmebehandling i samband med torkning) respektive “HT”(värmebehandling utan torkning) konstaterades i 71 fall (fördelat på 52 företag) olika former av brister i efterlevnaden av kraven i föreskriften. Den vanligast förekommande anledningen till anmärkning var att företagen inte skötte dokumentationen, den näst vanligaste gällde kalibrering av mätinstrument.

Bland tillverkare av träemballage konstaterades brister vid 95 tillfällen, fördelat på 87 företag. Den dominerande anledningen har varit bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, dvs. brister i spårbarhet. Därutöver har felaktig märkning av träemballaget konstaterats.

För både värmebehandlande företag respektive träemballageproducenter är det ökning i antalet avvikelser, detta främst till följd av att växtkontrollenheten skärpt upp sin tolkning av regelverket.

4.8.6.3 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

Vid kontroll av plantskolor konstaterades i 27 fall brister i växtpassens utformning eller hantering. I tre fall konstaterades förekomst av reglerade växtskadegörare; bakterien *Erwinia amylovorum* som orsakar päronspest.

Även under 2011 har särskild tonvikt lagts på kontroll av växtpass hos återförsäljare av växter. Antalet anmärkningar vad gäller ofullständiga växtpass var högt; hos ca en tredjedel av de kontrollerade företagen konstaterades någon form av felaktighet. Detta resultat var dock lägre jämfört med 2010 då två av tre företag fick anmärkning.

Samtliga 20 företag med produktion av förökningsmaterial av prydnadsväxter eller grönsaksplanter i växthus har kontrollerats. Till följd av att Sverige är skyddad zon för bomullsmjöllus görs dessutom en årlig inventering avseende denna skadegörare i ett större antal företag (rapporteras till kommissionen i särskild ordning). Sammantaget i dessa båda kontrollformer konstaterades förekomst av bomullsmjöllus vid sex tillfällen under året.

4.8.7 Beslut om åtgärder mot företag

Importerade sändningar med växter eller växtprodukter som avvisats på grund av förekomst av reglerade skadegörare eller att det saknas information på sundhetscertifikatet har förstörts genom förbränning. Det träemballage som avvisats på grund av brister i märkning har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstöring och eventuell ompackning debiteras den som äger sändningen.

Under 2011 underkändes kontrollen hos 71 företag i kategorin sågverk och hos 95 tillverkare av träemballage. Uppföljning i form av efterkontroll görs vanligtvis genom att företaget ges möjlighet att via fax eller brev komma in med kompletterande

information. Det finns även möjlighet att göra en fysisk efterkontroll genom ett extra kontrollbesök, dessa bekostas av företaget.

Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus beslutas att bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterialet till annan odlare. Samtliga fall har dessutom följts upp genom efterkontroller. Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att i efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket. Fynd av päronpest åtföljs av röjning.

4.8.8 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Inom Jordbruksverket pågår ett arbete med att ta fram och uppdatera olika former av styrdokument för genomförande av importkontrollen av reglerade växter och växtprodukter. Dessa kommer att tillämpas från och med 2012.

Inom kontrollverksamheten som omfattar företag med tillstånd att märka sågade trävaror och träemballage har en ny beslutsgång införts under 2011. Tillsynsenhetens beslut om föreläggande ska fattas och företaget ska kunna rätta till felen, innan rekommendation om indragning skickas till sakenheten. Vid grova förseelser, som enligt föreskriften ska leda till omedelbar indragning kommer tillsynsenheten att fortsatt skicka skrivelser.

Under 2012 fortsätter arbetet med att ta fram nya föreskrifter, vilket förväntas ge tydligare regler samt ge klarare gränser för när godkännande kan dras tillbaka.

4.9 Kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel som utförs av kontrollorgan (från eng. control bodies)

4.9.1 Förkortningar

Swedac: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

4.9.2 Kontrollens omfattning

Under 2011 har fyra ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter och om upphävande av förordning (EEG) nr 2092/91.

Swedac gör regelbundna tillsyner på de ackrediterade certifieringsorganen. Man granskar ledningssystemet, att rutiner finns och tillämpas och att rapporter från utförda kontroller uppfyller ställda krav. Under 2011 har en kontorsrevision på vardera ackrediterat certifieringsorgan genomförts. Swedac deltar också vid ett antal kontroller i fält. Vid dessa fältrevisioner följer Swedacs personal med för att granska hur de ackrediterade certifieringsorganen utför sina kontroller, d.v.s. att kontrollorganen

verkligen granskar att kraven i Rådets förordning (EG) nr 834/2007 följs och att kompetens finns.

4.9.3 Måluppfyllnad för revisionen

Swedac har en plan för att i fält revidera samtliga delar av förordningen i under en 4-års period. Denna plan har i princip följts.

Vid Swedacs granskning av de ackrediterade certifieringsorganen har inga avvikelser gentemot Rådets förordning (EG) nr 834/2007 noterats.

Enligt artikel 36, Rådets förordning (EG) nr 834/2007 ska medlemsstaterna, före 1 juli varje år, underrätta kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

4.9.4 Kontrollresultat

Följande sammanställning gäller kontroll av både ekologisk produktion och ekologiska livsmedel, dvs. inom både Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets ansvarsområden.

4.9.4.1 Omfattning och genomförande av kontrollen

Antal producenter med primärproduktion var 5523 och med livsmedelsproduktion 612. Import av ekologiska produkter förekom på 198 företag. Det fanns fyra företag med ekologiskt vattenbruk. Det totala antalet besök för alla kategorier producenter var 6692. Av dessa var 619 extra besök och 334 var oanmälda besök. Riskbedömning sker utifrån företagets storlek, komplexitet på verksamhet samt utfall av bedömning av kritiska punkter i produktionen vid kontrollbesök. Ett kontrollorgan inriktar sig dessutom på olika områden varje år. Extra besök görs oftare hos nya kunder. Det gjordes 4 provtagningar och analyser efter riskbedömningar.

	Primär- producenter	Livsmedels- producenter	Importörer	Totalt
Antal aktörer	5523	612	198	6333
Antal besök	5919	709	64	6692
<i>Varav extra besök</i>	618	1	0	619
Antal analyserade prov	4	0	0	4
Antal mindre avvikelser	3584	35	4	3623
Antal större avvikelser	521	0	0	521
Antal avstängningar/ sanktioner	14	0	0	14

4.9.4.2 Resultat av kontrollen och vidtagna åtgärder

Vid besöken noterades 3623 mindre avvikelser och 521 större avvikelser. I 14 fall ledde det till att certifikatet återtogs. Antalen gäller totalt för samtliga kategorier av producenter. Den allra vanligaste anledningen till avvikelse var bristande dokumentation av växtodling eller djurhållning eller i bokföringen. Inköp av konventionella djur, uppbundna nötkreatur utan dispens eller otillfredsställande djuromsorg som sen avhorning återkommer i ett 40-tal fall av avvikelser. Ett kontrollorgan uppskattar att avvikelser förekommer hos cirka 60 % av producenterna.

4.9.4.3 Åtgärder hos kontrollorganen

Kontrollorganens revisorer har fått fortbildning på flera olika områden. Några av revisorerna har deltagit i EU:s kurs Better training for Safer Food. Kontrollorganen har kalibreringsmöten för sina revisorer en till två gånger per år. Kalibreringsmöten hålls också med behöriga myndigheter två gånger årligen. Totalt arbetar ca 60 revisorer med kontroll av ekologisk produktion i Sverige, de flesta på deltid eller som timanställda.

4.10 Generalläkaren

4.10.1. Kontrollens omfattning och resurser

Generalläkaren är den kontrollmyndighet som inom Försvarmakten utövar kontroll över livsmedels- och dricksvattenhantering samt verksamheter med djurhållning.

Fastställd kontrollplan för 2011 har omfattat både kontroller nationellt som internationellt. Kontroller har framförallt varit föranmälda. Ingen provtagning har gjorts under året.

Generalläkaren har genomfört nio större revisioner där hela ansvarsområdet inom miljö- och hälsoskydds-, hälso- och sjukvårds- samt livsmedels- och djurskyddsområdet täckts in.

Normal bemanning för kontrollerna har varit två veterinärtjänster. Trots detta har tillsynsplanen kunnat fullföljas. Eftersom Generalläkaren bedriver kontroller i hela landet samt utomlands utgörs stor del av arbetstiden av resor.

Livsmedelsverksamhet

Inom livsmedelsområdet har totalt 48 kontroller utförts på anläggningar. Av dessa hade tio anläggningar dricksvattenproduktion. Utöver de fasta anläggningarna har kontroller gjorts vid fältmässiga övningar inom Försvarsmakten. Dessa fältkontroller har omfattat livsmedel inklusive dricksvatten. Totalt har fem kontroller utförts inom Hemvärnets nationella skyddsstyrkor.

En trend inom Försvarsmakten har varit att fler verksamheter lagts ut på entreprenad.

Livsmedelsobjekt har utgjorts av:

leveranskök
tillagningskök
mottagningskök
mindre serveringar
verksamhet med livsmedelsutbildning
dricksvattenanläggningar
fartyg/båtar
fältmässig livsmedelverksamhet

Djurhållning

Inom djurhållningen har tio kontroller utförts varav tre vid fältövning. De övriga har utgjorts av kontroller på anläggningar. Djurskyddskontrollen har omfattat lantbruksdjur (hästar), och sällskapsdjur, (hundar).

Processinspektioner

Utöver kontroller av registrerade livsmedelsanläggningar eller tillståndspliktig djurhållning, har tre processinspektioner s.k. revisioner vid skrivbordet, genomförts av särskilda funktioner inom Försvarsmakten som ansvarar för planering och styrning av verksamhet eller utbildning. Kan jämföras med huvudkontor där ingen praktisk hantering av livsmedel eller djurhållning sker.

4.10.2 Måluppfyllelse

Kontroller vid livsmedels- och djurskyddsverksamheter, utöver de gemensamma större revisionerna under 2011, har varit fler än vad som ursprungligen fastställts i planen. Den kontrollplan som ligger till grund för antalet kontroller på livsmedelsanläggningar grundas på de personalresurser som finns att förfoga över. Verksamheterna

riskklassificeras enligt Generalläkarens egen rutin. Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering av livsmedelsanläggningar utgör i vissa delar grund för beräkning av kontrollfrekvens och tidsåtgång men kan inte följas då personalresurser saknas. Även tidigare erfarenheter av de olika verksamheterna utgör grund för frekvensen kontroller. Eftersom verksamhetsutövaren i flertalet fall är densamma anses risken lägre avseende brister i redlighet, utbildning etc. då en viss kontinuitet finns.

Generalläkaren har påtalat för Försvarmakten de resursbrister som finns och yrkat på ytterligare en veterinärtjänst, utöver de två som finns idag, för att kunna följa de riktlinjer för kontrolltid som finns utanför Försvarmakten.

4.10.3 Efterlevnaden hos företag

Inom Försvarmakten förekommer det att olika instanser, ibland även annan myndighet, ansvarar för lokalunderhåll, skadedjurskontroll och dricksvattenkontroll respektive livsmedelsverksamheten i en anläggning. Detta har inneburit att den ansvariga livsmedelsföretagaren inte alltid har haft kännedom eller sett det som sitt ansvar att även ha styrning och kontroll på skadedjur respektive kontroll på tappställen för dricksvatten internt i anläggningen. Eftersom Försvarmakten har minskat sin totala verksamhet och avskaffat värnpliktssystemet är många lokaler överdimensionerade i förhållande till den verksamhet som idag bedrivs. Det är vanligt förekommande att ovidkommande gammal utrustning som inte används förvaras i samma lokaler där verksamhet bedrivs vilket både försvårar rengöringen samt underhåll av lokalerna. Bristande underhåll har varit frekvent förekommande då planeringen av den framtida verksamheten i viss mån varit oklar.

Under året har två befogade anmälningar rörande märkning av livsmedel samt två anmälningar om misstänkt matförgiftning hanterats. En obefogad anmälan rörande hästhållning inkom under 2011.

4.10.4 Beslut om åtgärder mot företagen

Uppföljning av påvisade brister har skett antingen genom anmodan om skriftlig redogörelse av vidtagna åtgärder alternativt genom uppföljande kontroll av verksamheten.

Inga beslut om föreläggande har gjorts under 2011.

4.10.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Under 2010 infördes register- och ärendesystemet Miljöreda. Fortsatt inventering sker avseende att kartlägga samtliga anläggningar inom Försvarmakten som tidigare inte har omfattats av kontroller såsom bland annat mindre dricksvattenanläggningar olika fartygskök m.m.

2010 påbörjades ett normeringsarbete att revidera intern lagstiftning, Försvarmaktens Föreskriftssamling (FFS 1998:11) med Generalläkarens föreskrifter om livsmedelskontroll inom Försvarmakten, som kompletterar den civila lagstiftningen

inom området. Föreskriften har ännu ej fastställts.

Generalläkaren ingår sedan slutet av 2010 i samordningsfunktionen för Sveriges nationella kontrollplan samt i det varnings- och rapporteringssystem, Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF) inom livsmedelskedjan.

Generalläkaren har inte låtit utföra någon intern eller extern revision av verksamheten under 2011.

4.11 Tullverket

4.11.1 Privatinförsel

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EG-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd.

På de flygplatser där Tullverket har fast bemanning sker regelbundna kontroller av ”riskfligheter” avseende restriktionsvaror, däribland animaliska livsmedel. Kontroller på övriga flygplatser sker utifrån en hotbilda-bedomning eller om särskild underrättelseinformation finns att tillgå.

Tullverkets beslagsstatistik för 2011 avseende privatinförsel av animaliska livsmedel

Resandeflödet

Animaliska produkter Kap. 1-5	3 kg (1 beslag)
Kött eller köttprodukter Kap. 2	17,5 kg (5 beslag)
2 st ankor	(1 beslag)

Postflödet

Kött eller köttprodukter Kap. 2	12,2 kilo (6 beslag)
Mjölk eller mjölkprodukter Kap. 4	184 kilo (1 beslag)
Beredda livsmedel Kap.16-24	26 kg (3 kilo ost, 23 kilo smör) (2 beslag)

Utöver beslagen har 24 omhändertaganden/överlåtelse på totalt 296,5 kg animaliska livsmedel skett.

Uppgifterna har lämnats till Jordbruksverket i enlighet med regleringsbrevet för 2011 samt EU-förordning 206/2009.

4.11.2 Det kommersiella flödet

Livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll släpps inte för fri omsättning av Tullverket förrän Livsmedelsverket lämnat medgivande. Om en importör

eller speditör missat / underlåtit att föränmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i tullfiltret. Under 2011 upptäckte Tullverket två sändningar med livsmedel som inte föränmälts till Livsmedelsverket. Den ena sändningen innehöll nudlar från Kina och den andra innehöll grönt te med ursprung Kina. Anmälan till Livsmedelsverket gjordes i efterhand.

5. Revisioner

5.1 Inledning

Beskrivning av systemet för intern och extern revision finns beskrivet i nationella kontrollplanen för livsmedelskedjan. Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå inom olika kontrollområden. Revision av kontrollorgan som kontrollerar ekologisk produktion och ekologiska livsmedel presenteras i avsnitt 5.4 i denna rapport, med hänvisning till avsnitt 4.9.

En särskild gemensam aktivitet om en för behöriga myndigheter gemensam syn på revisionssystem av kontrollverksamheten har genomförts och avslutats under året. Se avsnitt 3.1 i denna rapport.

En offentlig utredning om revision påbörjades under 2010 och en rapport kom i mars 2011 (se avsnitt 1.3.1).

5.2 Livsmedelskontrollen

5.2.1 Livsmedelsverket

Från och med 1 januari 2011 fick Livsmedelsverket en ny organisation. Vid Rådgivningsavdelningen finns en enhet, Utvärderingsenheten, som har till uppgift att utvärdera kontrollresultat, vägledningar, råd och andra riskhanteringsåtgärder som underlag för övriga enheter och avdelningar. Vid Utvärderingsenheten finns ett samlat ansvar för Livsmedelsverkets revisioner av länsstyrelser och kommuner samt Livsmedelsverkets interna revisioner. Vid enheten samordnas också länsstyrelsernas revisioner av kommuner.

Livsmedelsverket har utarbetat en riskmodell och reviderat femårsprogrammet för revisioner. I riskmodellen vägs olika faktorer in som har bäring på livsmedelshygien och myndigheternas arbetssätt. Programmet beskriver hur, inom en femårsperiod och på ett riskbaserat sätt, olika områden inom Livsmedelsverkets område i livsmedelskedjan täcks av revisionssystemet.

Tre huvudfrågor ska besvaras av revisionen;

1. Finns en planerad verksamhet (planer, instruktioner, vägledningar m.m.),
2. Följs planen i verkligheten?
3. När kontrollen upp till målen i förordning 882/2004?

5.2.1.1 Internrevision av Livsmedelsverkets kontroll

Livsmedelsverkets internrevisionssystem ingår som en del i Sveriges revision av myndigheter. I Livsmedelsverkets instruktion för internrevision finns en specifik del om revision av livsmedelskontrollen.

Två av tio planerade revisioner genomfördes under 2011. Revisionerna utförs enligt Livsmedelsverkets instruktion, Intern revision av Livsmedelsverkets verksamhet. Ett frågeformulär för de olika delrevisionerna (revisionsstig) togs fram. Vid Livsmedelsverkets kontrollavdelning granskades vid en enhet, styckning, och gränskontroll vid en annan enhet.

För gränskontrollen fanns smärre brister vad gäller t.ex. provtagning och vad gäller enheten där styckning reviderades hade man historiskt inte utfört kontroll i tillräcklig omfattning pga. resursbrist. De granskade verksamheterna bedömdes utföra tillräckligt effektiv kontroll och bedömdes i stort uppfylla målen i förordningarna (EG) 882/2004 och 854/2004. Åtgärdsplaner begärdes in och relevanta åtgärder har i stor utsträckning vidtagits och kommer att vidtas under 2012.

5.2.2 Länsstyrelsernas återrapportering till Livsmedelsverket

Enligt Regleringsbrev för budgetåret 2011 avseende länsstyrelserna ska de redovisa följande till Livsmedelsverket:

- en bedömning av effektivitet och ändamålsenlighet i livsmedelskontrollen i länet samt hur denna utvecklats jämfört med föregående år,
- på vilket sätt och i vilken utsträckning länsstyrelserna genom revisioner och andra insatser har bidragit till att kraven i förordning (EG) nr 882/2004 uppfylls,
- en bedömning av om kommunernas kontrollplaner uppfyller de krav som ställs för en likvärdig och effektiv kontroll,
- antalet fortbildningstillfällen för livsmedelsinspektörer som länsstyrelsen medverkat i och antalet deltagare i utbildningarna

Länsstyrelserna ska även rapportera uppgifter som rör kontroll i primärproduktion.

En länsstyrelse har inte rapporterat ovanstående uppgifter till Livsmedelsverket.

1. Flertalet länsstyrelser har redovisat en bedömning av livsmedelskontrollen i länet och hur den utvecklats jämfört med tidigare år. Bedömningen baseras oftast på utförda revisioner och granskning av kontrollplaner. Majoriteten av länsstyrelserna bedömer att livsmedelskontrollen uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004 eller att den utvecklats i en positiv riktning jämfört med tidigare år. Resterande länsstyrelser bedömer att ingen förändring skett eller att vissa nämnder inte når upp till kraven, oftast för att de inte förstått uppdraget eller för att de är små med få anställda och därmed har svårigheter att upprätthålla kompetensen.

Exempel på positiv utveckling är att bristerna minskat vid uppföljningsrevisioner. Flera länsstyrelser framför också att Livsmedelsverkets utbildningar om kontrolluppdraget

och om planering av offentlig kontroll har varit uppskattade och värdefulla för kommunerna. De har bland annat bidragit till att öka förståelsen för kontrolluppdraget och berörda EG-förordningar bland politiker, vilket är en förutsättning för att livsmedelskontrollen ska fungera på ett bra sätt. Man vill därför att dessa utbildningar ska fortsätta.

2. Nästan alla länsstyrelser anger att revisioner är en effektiv metod för att förbättra livsmedelskontrollen och bidra till att kraven i förordning (EG) nr 882/2004 uppfylls. Flera länsstyrelser lyfter fram att nämnderna är positivt inställda och lyhörda för länsstyrelsens rekommendationer, och att de oftast vidtar åtgärder med anledning av dessa.

En länsstyrelse uppger att de anser att det inte finns legalt stöd för revisionerna.

3. De flesta av länsstyrelserna har gjort en bedömning av kontrollplanerna. Några har begärt in och bedömt kontrollplaner från samtliga nämnder i länet medan andra baserat sin bedömning på de revisioner som utförts under året. Ett fåtal har inte gjort någon bedömning med hänvisning till för litet underlag eller resursbrist. Många konstaterar att det funnits en begreppsförvirring kring ordet kontrollplan vs verksamhetsplan och tillsynsplan som de ofta benämnts tidigare. Det bedöms dock som mycket positivt att fler och fler nämnder nu använder sig av den mall för kontrollplan som Livsmedelsverket och Jordbruksverket utvecklat. De flesta anser att kvalitén på kontrollplanerna varierar men att de över lag utvecklats till det bättre jämfört med tidigare år. I de fall då nämnden inte använder sig av mallen så finns det oftast flera olika dokument som tillsammans uppfyller de krav som kan ställas på en kontrollplan. Några länsstyrelser anger att det finns flera nämnder vars kontrollplaner inte uppfyller målen. En länsstyrelse anger att de använt kontrollplanerna för att riskklassificera nämnderna inför kommande revisioner.

4. Samtliga länsstyrelser anger att de hållit länsträffar och ofta även utbildningsdagar, projektarbeten, konferenser och i något fall studiebesök. Några av dessa aktiviteter har skett i samarbete med en annan länsstyrelse. Exempel på utbildningar och projekt är; samsyn, en flexibla livsmedelslagstiftning, allergener, specialkost, kosttillskott, mobila anläggningar, is och dricksvatten, spårbarhet, redlighet, märkning, riskklassificering, beredskap vid smitta i livsmedel och revisionsteknik. En länsstyrelse har även provat att ha en workshop kring planering, utförande och utvärdering av kontrollen med gott resultat. Uppslutningen vid dessa aktiviteter har genomgående varit god och uppfattningen är att samverkan och kompetensutveckling är mycket uppskattat av kommunerna. Länsstyrelserna bedömer också att detta är bra verktyg för att upprätthålla kompetens, skapa enhetlighet och bidra till att kraven i förordning (EG) nr 882/2004 uppfylls.

En länsstyrelse anger även att de själva höjer ambitionen på revisionsområdet genom att anställa ytterligare en länsveterinär samt genom att ansluta en person med inspektörsbakgrund till revisionsteamet för att stärka kompetensen.

5.2.3 Länsstyrelsernas revision av lokal livsmedelskontroll (kommunerna)

Länsstyrelserna har sedan 2007 utfört kommunrevisioner. Majoriteten av dessa har nu reviderat alla nämnder i länet åtminstone en gång. Det finns några undantag som under 2012 kommer att avsluta första varvet. En länsstyrelse sticker ut på ett negativt sätt och har inte reviderat ens hälften av nämnderna i länet då det saknats personal för ändamålet under lång tid. En länsveterinär har anställts under våren 2012, men i detta län utför Livsmedelsverket extra många revisioner under 2012.

De flesta länsstyrelser har fleråriga revisionsprogram och många av dem arbetar även på något sätt med åtgärdsplaner eller uppföljningar. Det finns en länsstyrelse som arbetar mycket aktivt med uppföljning och bör lyftas fram som ett gott exempel. I detta län är det tydligt att nämnderna vidtagit åtgärder och att i princip samtliga avvikelser blir åtgärdade inom en rimlig period. Uppföljningarna sker administrativt eller via besök och länsstyrelsen bedömer att kontrollen blivit bättre och mer enhetlig till följd av detta. Vissa länsstyrelser följer upp brister först vid nästa planerade besök vilket ofta är flera år senare. En länsstyrelse har angett att denna frekvens upplevs för låg för att ge tillräcklig effekt.

Alla utom en länsstyrelse använder sig av Livsmedelsverkets Vägledning om revision av lokal livsmedelskontroll, med tillhörande hjälpredda och rapportmall. I tabellen nedan listas de revisionsområden som finns angivna i vägledningen och mallen:

Nämndens förutsättningar:	Genomförande/utförande:	Insyn/sekretess/förvaltningsrätt:
Personella resurser Kompetens Juridiska befogenheter Jäv/opartiskhet/intressekonflikt Finansiering Utrustning/utrymmen Provtagnings- och lab.kapacitet Dokumenterade rutiner Anläggningsregister	Planeringsunderlag Verksamhetsplan Genomförande av offentlig kontroll Enhetlig kontroll Uppföljning av offentlig kontroll	Kontrollrapporter Beslut Insyn

Den länsstyrelse som inte använder sig av rapportmallen kombinerar livsmedelsrevisionerna med Tillsynsvägledning avseende hälsoskydd och miljö. Länsstyrelsen anser att man på så sätt kan sätta samman ett större och mer kompetent revisionsteam samt anger att nämnderna upplever att det är resurseffektivt. Länsstyrelsen har under 2011 utvärderat revisionerna med en enkät till nämnderna och fick då fram att förståelsen för hur timtaxan ska tas fram har ökat, att arbetet med att ta fram dokumenterade rutiner har ökat och nämnderna anser att det är bra att den kommunala ledningen får höra länsstyrelsens bedömning.

Livsmedelsverket anser att Vägledning om revision av lokala kontrollmyndigheter med tillhörande rapportmall behöver uppdateras och förtydligas på vissa områden och det pågår för närvarande ett arbete med att, i dialog med länsstyrelserna, ta fram nya dokument på området. En utbildning som bygger på BTSF-kurserna i revision kommer också att utarbetas för de som arbetar med revision av myndigheter.

Under 2011 anger länsstyrelserna att de sammantaget utfört 47 revisioner av lokala kontrollmyndigheter. Detta motsvarar en knapp femtedel av det totala antalet nämnder i

landet. Hitintills har 30 revisionsrapporter inkommit till Livsmedelsverket, vilket utgör 64 % av antalet utförda revisioner.

I tabellen nedan redovisas uppgifter som baseras på de 30 revisionsrapporter som kommit Livsmedelsverket tillhanda:

Revisionsrapporter	Utan avvikelse	1-3 avvikelser	4-7 avvikelser	8 eller flera avvikelser
Antal rapporter	4 st	8 st	9 st	9 st
Andel av inskickade rapporter	13 %	27 %	30 %	30 %

Alla revisioner är inte fullständiga och det vanligaste området att välja bort/inte granska är:

Genomförande (18 av 30)

Beslut (14 av 30)

Insyn (13 av 30)

De tre vanligaste avvikelserna är på områdena:

Finansiering (21 av 30)

Personella resurser (17 av 30)

Uppföljning (14 av 25)

De områden som har lägst antal avvikelser är:

Anläggningsregister (1 av 26)

Enhetlig kontroll (1 av 18)

Insyn (1 av 17)

Ibland vänder sig länsstyrelser till Livsmedelsverket med en begäran om vidare åtgärd då de bedömer att en nämnd inte vidtagit tillräckliga åtgärder. Under 2011 har minst en uppföljande revision genomförts av Livsmedelsverket med anledning en sådan begäran och ett flertal är planerade under 2012.

5.2.4 Normerande kontroller

Normerande kontroller utförs av Utvärderingsenheten vid Livsmedelsverket.

Förfarandet innebär revision av kommunens kontroll inom ett sakområde. Normerande kontroll finns beskrivet i nationella kontrollplanen. Revisionerna utfördes enligt instruktionen för normerande kontroll. Livsmedelsverket reviderar genom normerande kontroll, att den kommunala kontrollen är riskbaserad och ändamålsenlig, d.v.s. att kontrollen uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004 och i förekommande fall, förordning (EG) nr 854/2004, samt att kontrollmyndigheten säkerställt att livsmedlen är säkra, dvs. att verksamhetsutövaren vid livsmedelsföretaget uppfyller kraven i förordning (EG) nr 178/2002.

Nedan rapporteras resultatet av de normerande kontroller som Livsmedelsverket utförde 2011, på köttprodukter, fiskeriprodukter, restaurangområdet och dricksvatten.

5.2.4.1 Normerande kontroll inom sakområdena kött och fisk

Under 2011 genomfördes åtta Normerande kontroller inom sakområdena köttprodukter, och fiskeriprodukter. Ett särskilt frågeformulär (revisionsstig) togs också fram. De granskade kommunerna bedömdes utföra en tillräckligt effektiv kontroll och kontrollen bedömdes huvudsakligen uppfylla målen i förordning (EG) 882/2004. Brister fanns främst inom områdena:

- Resurser för offentlig kontroll, vilket innebar att kontroll inte utfördes i tillräcklig omfattning
- Kontrollrapporter
- Verksamhetsplan som säkerställer regelbunden och riskbaserad kontroll

Åtgärdsplaner begärdes in efter fyra av åtta revisioner. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade kommunerna.

5.2.4.2 Normerande kontroller utförda inom restaurangområdet

Under 2011 genomfördes åtta Normerande kontroller inom sakområdet restauranger. Ett särskilt frågeformulär (revisionsstig) togs också fram. De granskade kommunerna bedömdes utföra en tillräckligt effektiv kontroll och kontrollen bedömdes huvudsakligen uppfylla målen i förordning (EG) 882/2004. Brister fanns främst inom områdena:

- Resurser för offentlig kontroll, vilket innebar att kontroll inte utfördes i tillräcklig omfattning
- Kontrollrapporter
- Verksamhetsplan som säkerställer regelbunden och riskbaserad kontroll
- Skriftliga rutiner för kontrollen

Åtgärdsplaner begärdes in efter fyra av åtta revisioner. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade kommunerna. Vad gäller en av kommunerna överväger Livsmedelsverket ett föreläggande.

5.2.4.3 Normerande kontroller utförda inom dricksvattenområdet

Under 2011 genomfördes fem Normerande kontroller inom sakområdet dricksvatten. Ett särskilt frågeformulär (revisionsstig) togs också fram. De granskade kommunerna bedömdes utföra en tillräckligt effektiv kontroll och kontrollen bedömdes huvudsakligen uppfylla målen i förordning (EG) 882/2004. Brister fanns främst inom områdena:

- Beredningsplaner
- Kontrollrapporter
- Verksamhetsplan som säkerställer regelbunden och riskbaserad kontroll
- Skriftliga rutiner för kontrollen

Åtgärdsplaner begärdes in efter samtliga revisioner. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade kommunerna.

5.2.5 Livsmedelsverkets revision av länsstyrelserna kontroll i primärproduktionen

Under 2011 genomfördes fem revisioner av länsstyrelsernas kontroll i primärproduktionen. Ett särskilt frågeformulär (revisionsstig) togs också fram. De granskade länsstyrelserna bedömdes utföra en tillräckligt effektiv kontroll och kontrollen bedömdes huvudsakligen uppfylla målen i förordning (EG) 882/2004. Brister fanns främst inom området:

- Register över primärproducenter

Åtgärdsplaner begärdes in efter två av fem revisioner. Relevanta korrigerande åtgärder har till stor del genomförts av de granskade länsstyrelserna.

5.2.6 Livsmedelsverkets revision av länsstyrelsernas revision av kommunernas livsmedelskontroll

Under 2011 genomförde Livsmedelsverket revision av fem länsstyrelser avseende deras roll att utföra kommunrevisioner. En av de fem länsstyrelserna hade ingen flerårig plan som visade hur länsstyrelserna skulle täcka länets kommunala myndigheter inom en femårsperiod. Länsstyrelsens resurstilldelning var också oklar.

I övrigt genomförde länsstyrelserna revisioner i stort i enlighet med kommissionens riktlinje till revision (2006/677/EEG).

5.3 Jordbruksverket

5.3.1 Genomförande av revisionsprogram

Enligt revisionsprogrammet för 2011 skulle internrevisionen vid Jordbruksverket genomföra revision inom områdena djurhälsa och beredskap samt uppföljning av genomförd revision av ABP. I planeringen av revisionerna beslutades att revisionerna av djurhälsa och beredskap skulle genomföras gemensamt.

Internrevisionen har därmed genomfört en revision och en uppföljande revision:

- Revision av offentlig kontroll i enlighet med (EG) nr 882/2004. En jämförelse mellan förordningen och den fleråriga nationella kontrollplanen för 2011-2014 inom områdena djurhälsa och beredskap.
- Uppföljning av revision av ABP.

Genomfört arbetet är således i enlighet med revisionsprogrammet.

5.3.2 Resultat av revisionen

I genomförd revision, inom områdena djurhälsa och beredskap, konstaterades dels att moment som ska finnas i en flerårig nationell kontrollplan i enlighet med artikel 42.2 i (EG) nr 882/2004 inte återfinns i den fleråriga nationella kontrollplanen och dels att områden som inte omfattas av den offentliga kontrollen tas upp i den fleråriga nationella kontrollplanen.

Resultatet av revisionen blev en rekommendation till verksamheten att inrätta ett förfarande som säkerställer kvalitén i den fleråriga nationella kontrollplanen.

Verksamhetens planerade åtgärder med anledning av lämnade rekommendationer är att dels genomföra en utredning av kraven på omfattning och innehåll i den fleråriga nationella kontrollplanen samt definition av offentlig kontroll med utgångspunkt i kontrollområdena djurhälsa och beredskap, dels göra en avstämning av den rutinbeskrivning som finns för uppdatering av den fleråriga nationella kontrollplanen. Arbetet beräknas vara genomfört senast 31 december 2012.

De åtgärder som verksamheten planerar att vidta med anledning av revisionen bedöms ligga i linje med lämnade rekommendationer.

Vid uppföljning av revisionen av ABP konstaterades att planerade åtgärder har genomförts för ett antal av de lämnade rekommendationerna. Vissa rekommendationer kvarstår. För vissa bedömer internrevisionen att vidtagna åtgärder inte är tillräckliga och för vissa har inget arbete gjorts ännu.

De rekommendationer som kvarstår är följande:

- att fastställa riktlinjer för ABP-tillsynen i enlighet med gällande bestämmelser,
- att klassa den information som finns avseende de ABP-företag som omfattas av kraven på tillsyn,
- att utifrån resultatet av genomförd risk- och sårbarhetsanalys vidta lämpliga åtgärder i enlighet med Jordbruksverkets riktlinjer avseende informationssäkerhet,
- att förstärka de rutiner som ska säkerställa att animaliska biprodukter används i enlighet med de krav som anges i gällande regelverk,
- att fastställa en rutin för att hantera fall där företag inte inkommer med en anmälan trots att Jordbruksverket informerat om gällande bestämmelse,
- att följa upp fastställda rutinbeskrivningar för godkännande av ABP anläggningar,
- att fastställa rutiner som iakttar de krav som gäller för ensamarbete,
- att fastställa centrala riktlinjer för Jordbruksverkets tillsynsvägledning för de områden där Jordbruksverket är behörig kontrollmyndighet.

5.3.3 Vidtagna åtgärder

De åtgärder som vidtagits med anledning av genomförd revision inom ABP är:

- fastställande av de aktiviteter som är centrala för processen,
- riskanalys samt kontroller och åtgärdsplaner för identifierade risker inom dessa centrala aktiviteter,
- regelbundna utvärderingar av det interna kontrollsystemet,

- fastställande av roll och ansvarsfördelning för aktiviteter inom det interna kontrollsystemet,
- tillgängliggörande av riktlinjer för allmänheten,
- fastställande av rutinbeskrivningar för godkännande av ABP anläggningar,
- upprättande av utvecklingsplaner,
- upprättande av rotationsplaner för ABP kontrollerna på individ- och företagsnivå,
- upprättande av kontrollrapporter som lever upp till regelkraven,
- säkerställande av att kontrollbesök som sker görs i enlighet med upprättade rutiner.

När det gäller revisionen inom områdena djurhälsa och beredskap pågår arbetet med att vidta åtgärder, vilket innebär att det är för tidigt att göra en bedömning av vilka åtgärder som vidtagits.

5.4 Revision av kontrollorgan

Se avsnitt 4.9.

5.5 Statens veterinärmedicinska anstalt

SVA har ett integrerat verksamhetssystemet och är certifierade inom kvalitet, miljö och arbetsmiljö. Arbetet bedrivs på ett decentraliserat arbetssätt med en mindre stab och samordnare som funktionellt arbetar på respektive enhet. Fördelarna med arbetssättet är att det finns stor kompetens och ambition att få verksamhetssystemet att fungera effektivt och stödjande för den egna verksamheten.

Arbetsättet för verksamheten är att planering och uppföljning görs via processer och dokumenteras i styrkort. Behoven utgår ifrån huvudprocesserna som enheterna bryter ner till aktiviteter och tillsätter resurser. Uppföljning görs på ledningsnivå minst två gånger per år.

5.5.1 Externa revisioner

Arbetet med fortsatt certifiering har gett resultat och förnyelse av certifikaten som omfattar ISO 9001:2008, ISO 14001:2004 och OHSAS 18001:2007. Under året har det varit granskningar av Swedac enligt ISO/IEC 17025:2005 som gett förnyad ackreditering och omfattar mer än 100 analyser. Revision för förnyelse av Partihandelstillstånd för vacciner har genomförts av Läkemedelverket. Samtliga revisioner har fått godkänt resultat och avvikelserna har hanterats.

5.5.2 Interna revisioner

Interna revisioner är ett viktigt verktyg för att säkerställa att verksamhetssystemet regelbundet granskas internt och att granskningen sker på ett systematiskt och effektivt sätt. Under perioden har det genomförts åtta internrevisioner i verksamheten enligt rutin och fastställd revisionsplan. Inga allvarliga avvikelser har noterats.

6. Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt som är NRL. Vissa funktioner är gemensamma och andra delade och därför redovisas aktiviteterna enligt denna uppdelning.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

6.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens veterinärmedicinska anstalt

Kemi

Metaller (Livsmedelsverket)

EU-RL-HM (IRMM) genomförde två PT-omgångar under 2011. En där total- och oorganisk-arsenik skulle bestämmas i vete, grönsaker och alger. Livsmedelsverket gjorde en bestämning av totalhalten av arsenik i vete. Det har påbörjats ett projekt med målet att sätta upp specieringsmetoder med HPLC för att möjliggöra bestämning av t ex oorganisk arsenik. I den andra PT-omgången skulle totalhalten av kadmium och bly bestämmas i barnmat. De låga nivåerna av bly visade sig ge problem för många laboratorier. Ett möte hölls i Bryssel i november 2011, där Livsmedelsverket medverkade.

Metaller (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Undersökning avseende metaller i foder har ej utförts under 2011.

Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2011 deltog NRL i EU-RLs obligatoriska studie av aflatoxin B1, B2, G1 och G2 i barnmat, majsmjöl och djurfoder. En person från NRL deltog i det årliga mötet anordnat av EU-RL i Bryssel.

Mykotoxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

NRL:et var representerat vid det årliga EU-RL/NRL-mötet (7 april 2011) på CCAB (Bryssel, Belgien). Labbet deltog i en obligatorisk provningsjämförelse för aflatoxiner B1, B2, G1 och G2 i tre olika matriser (spannmålsbaserad spädbarnsmat, majs och spannmålsbaserat foder) samt en standardlösning – samtliga resultat var godkända. Dessutom var NRL:et med i en (frivillig) metodavprövning för mykotoxiner DON, ZON, T2 och HT2 i obearbetade cerealier och spannmålsbaserat foder med LC-MS/MS (multimetod).

Mikrobiologi

NRL-verksamheten är ett delat ansvar mellan Livsmedelsverket och Statens veterinärmedicinska anstalt där Livsmedelsverket svarar för livsmedel och Statens veterinärmedicinska anstalt för djur och foder. Aktiviteten i dessa områden under 2011 utgjordes av följande:

Campylobacter (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i en PT för campylobacter med gott resultat. NRL har också deltagit i det årliga mötet anordnat av EU-RL.

Campylobacter (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Under 2011 utförde NRL cirka 3 500 kvalitativa undersökningar (påvisande) och 180 kvantitativa (bakterieräkning) i prov från kyckling tillhörande Sveriges Campylobacter-program för kyckling. NRL har även med gott resultat deltagit i de två ringtester för detektion, kvantifiering och species-identifiering, som anordnats av EU-RL för Campylobacter. Vid det årliga EU-RL-mötet i Uppsala under hösten 2011 deltog representanter från Statens veterinärmedicinska anstalt.

E. coli (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i en PT för VTEC med gott resultat och också deltagit i det årliga mötet anordnat av EU-RL. EFSA har kommit med ett utkast av en vetenskaplig rapport Technical specification for the monitoring and reporting of verotoxigenic Escherichia coli (VTEC) on animals and food (VTEC surveys on animals and food).

Livsmedelsverket har implementerat detektion samt isoleringsmetod för non-O157 (O26, O111, O103, O145) som rekommenderas från EU-RL. Under 2010 påbörjades att sätta upp PFGE som typningsmetod för VTEC. Under 2011 optimerades samt validerades serogruppspecifika real-tids PCRn.

E. coli (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har under året deltagit i EURL sjunde interlaboratorie studie för detektion, isolering och typning av VTEC-isolat av olika serotyper.

Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

NRL deltog under 2011 i en avprövning för kvantitativ bestämning av Listeria monocytogenes i mjölkpulver, utförande enligt standard EN ISO 11290-part 2 (amended). Livsmedelsverket deltog i ett arbetsmöte vid EU-RL Listeria i Paris för arbete med dokumentet: "Proficiency of laboratories conducting challenge-tests assessing the growth potential of Listeria monocytogenes in ready-to-eat foods (RTE foods)" - en handledning/vägledning som hjälp (i framtiden) vid godkännande av laboratorier som utför denna sorts test. Livsmedelsverket deltog i mötet i Oslo för slutförande av dokumentet.

Livsmedelsverket ingår i styrgruppen för bildandet av en europeisk databas för PFGE subtypade stammar av Listeria monocytogenes. Ett möte hölls i Paris. Slutligen deltog Livsmedelsverket i den årliga workshopen vid ANSES i Paris där Livsmedelsverkets PT-verksamhet fokuserad på analys av Listeria monocytogenes presenterades.

Listeria monocytogenes (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har inte deltagit i någon ringtest under året.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Livsmedelsverket har deltagit i samtliga workshops som arrangerats av EU-RL för området. På grund av att ett tidigare föreskrivet ELISA kit (Transia) för detektion av enterotoxinet inte visat sig hålla kvalitetskraven har ett nytt kit provats ut (Ridascreen SET total). EU-RL gjorde så kallad intralab validering och NRL, inklusive Livsmedelsverket, deltog i en interlaborativ validering under våren 2011.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens veterinärmedicinska anstalt)

Statens veterinärmedicinska anstalt har ingen analys för *S. aureus* toxin i livsmedel.

6.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

Metaller i livsmedel av animaliskt ursprung (Livsmedelsverket)

Två PT-omgångar genomfördes under 2011 av EU-RL-CEFAO (ISS) där Livsmedelsverket bestämde arsenik, bly och kadmium i lever och kalvkött. Ett möte hölls i september 2011 i Rom då medarbetare från Livsmedelsverket deltog och höll en presentation om metodavprövningar. Detta med anledning av att ISS planerade en metodavprövning.

Pesticider i frukt och grönsaker

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL mötet där resultat av föregående års kvalifikationsprövningar presenterades och diskuterades. Multimetoden utökades med 19 nya substanser i enighet med EUs fleråriga övervakningsprogram. I dagsläget har metoden i närmast full täckningsgrad med avseende på EUs övervakningsprogram. Under året har OFL och NRL deltagit i två kvalifikationsprövningar för frukt och grönsaker som EU-RL anordnat. Den första var en kvantitativ prövning och den andra en kvalitativ prövning för substanser som inte är inkluderade i övervakningsprogrammet. Livsmedelsverket ger kontinuerligt information och stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet. NRL har haft ett planeringsmöte och genomfört en revision hos OFL 2011.

Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL för ”Pesticider i animaliska och feta livsmedel” deltog i ett gemensamt EU-RL/NRL/OFL möte som hölls i oktober 2011 i Freiburg. Sverige deltog i ett Proficiency Test EUPT AO6 med ett OFL samt NRL. Under 2011 har NRL koordinerat metodutveckling hos OFL för de varugrupper som skall analyseras i det koordinerade programmet 2011. NRL har under 2011 också varit ett stöd för det officiella laboratoriet och genomfört en revision där.

Pesticider i singelmetoder

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL-mötet. Alla singelmetoder är utlagda på ett officiellt laboratorium, Eurofins (Lidköping) för kontroll av bekämpningsmedelsrester.

OFL deltar årligen i en interkalibreringsprövning organiserad av EU-RL. Under året har NRL bevakat och introducerat ny metodik och användningsområde till OFL. NRL har under året gjort revision hos OFL

Pesticider i spannmål

Under 2011 har NRL deltagit i PT-övning i ris som organiserat av EU-RL. Analyserna utfördes och detekterades med LC-MS/MS och GC-MS/MS. EU-RL organiserade en workshop i Freiburg. Resultat ifrån PT redovisades samt aktuella metodutvecklingar. Under 2011 har NRL aktivt arbetat med att stötta OFL.

Antibiotika

Livsmedelsverket har under året validerat metoder för analys av sulfonamider, tetracykliner och tylosin i honung samt för tetracykliner i fisk. Screeningmetoden för analys av kloramfenikol har utökats för analys av svinurin. Konfirmeringsmetoden för kloramfenikol har validerats för matrisen kyckling. Livsmedelsverket har deltagit i en workshop som arrangerades av EU-RL som handlade om analys av antibiotika och färgämnen. Livsmedelsverket har också deltagit i PT-övningar för bestämning av nitrofurantolmetaboliter i honung och kinoloner i fisk som EU-RL anordnat.

Antelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDS

Från och med 2011 kan isoxsurprine analyseras i urin och fiskmuskel. Livsmedelsverket deltog inte i de PT som anordnades av EU-RL eftersom vi saknar en metod för beta-agonister i hår och för nitroimidazoler. Livsmedelsverket medverkade i den workshop i Berlin som arrangerades av EU-RL. 5-OH-flunixin, som har gränsvärde, har lagts till i metoden för analys av NSAID's 2011/2012.

Hormoner och tyreostatika

Livsmedelsverket har deltagit i den workshop som EU-RL anordnade i Wageningen. Under 2011 har en multimetod för analys av hormoner i urin tagits fram utifrån diskussioner med EU-RL.

Marina biotoxiner

Livsmedelsverket deltog i det årliga EU-RL mötet i oktober i Wien. Livsmedelsverket är med i den av DG-SANCO och EU-RL anordnade arbetsgruppen (WG) för LC-MS/MS för lipofila marina biotoxiner. Under 2011 har Livsmedelsverket deltagit i ett WG möte. Under 2010 genomfördes en valideringsstudie för harmonisering av en LC/MS metod för okadasyrgruppen, azaspiracider, pectenotoxiner och yessetoxiner. Resultaten från detta arbete har under 2011 granskats av referee och ska publiceras. En kemisk metod för screening av PSP toxiner har också satts upp och validerats som planerat under 2011.

Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

Under 2011 har arbete med metodutveckling och validering av en metod för analys av dioxiner och PCB i livsmedel enligt förordning 1883/2006/EG fortsatt. EU-RL anordnade under året en PT-övning avseende livsmedel (fisk och fiskolja) och Livsmedelsverket deltog med gott resultat i övningen. Livsmedelsverket är även NRL för dioxiner och PCB i foder, men Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) sköter dioxinkontrollen på foder (t ex

administrationen av analyserna) för Jordbruksverkets räkning. EU-RL anordnade under året en PT-övning avseende foder. Livsmedelsverket deltog ej i foderövningen pga avsaknad av metod (OFL erbjöds delta men svarade ej på inbjudan). Resultaten från PT-övningarna diskuterades vid EU-RL/NRL-möten i York i maj respektive i Freiburg i oktober.

Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

NRL har deltagit i det årliga EU-RL/NRL mötet där resultat av föregående års interkalibrering presenterades. Vi har under 2011 deltagit i årets två interkalibreringsomgångar. En på kosttillskott och en på olivolja. Under året har EU-RL gett ut ett nummer av Newsletter med information från EU-RL och även NRL.

GMO- Validerade metoder (förordning (EG) nr 1981/2006)

EU:s referenslaboratorium för genmodifierade livsmedel och foder (EU-RL-GMFF) har sedan 2003 organiserat mer än 40 valideringsstudier inom ramen av förordning (EG) nr 1829/2003, av vilka UN/K2 har deltagit i ca 15 valideringsstudier.

Genetiskt modifierade organismer/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

NRL bistår EU-RL genom medverkan i EU-RL "Advisory Board for comparative testing". Livsmedelsverket har under 2011 deltagit i två rundor jämförande tester organiserade av EU-RL. Livsmedelsverket har under 2011 deltagit i två EU-RL/NRL-möten. Kvalitativa och kvantitativa metoder för detektion av GMO från olika arter har satts upp, validerats och lagts till den flexibla ackrediteringen. Uppsatta metoder har använts i den offentliga kontrollen av livsmedel och foder.

Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av EU-RL utlysta mötesdagarna. Någon laborativ verksamhet har ännu inte påbörjats. I avsikt att påbörja samarbete har kontakt tagits med externa laboratorium med god kompetens inom området.

Bakteriologisk och Viral Kontaminering av Tvåskaliga Blötdjur

Ringtester för virus och E. coli/Salmonella har genomförts planenligt. Livsmedelsverket deltog i det årligt genomförda EU-RL-mötet. Mötet visade att vi är ett väl fungerande NRL. Kontroll och tillsyn av officiellt laboratorium är utfört. Metod för analys av virus med PCR finns uppsatt.

Mjölk & mjölkprodukter

Livsmedelsverket deltar ej i några aktiviteter som anordnas av EU-RL. Ansvarsområdet för detta EU-RL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär.

Vattenhalt i fjäderfä

Inom NRL "Vattenhalt i fjäderfä" inrapporterades vattenhaltsresultat från svenska slakterierna till EU-kommissionens nya rapporteringssystem ISAMM före den 31 juni 2011. NRL har deltagit i två expertgruppsmöten under 2011. Rapporteringen av vattenhaltskontroller har fr.o.m. 15 juni 2009 blivit obligatoriska för MS. Tidigare har

de varit frivilliga. Kemiska metoden för kontroll av total vattenhalt i fjäderfä är inte uppsatt på Livsmedelsverket.

6.3 Statens veterinärmedicinska anstalts NRL-funktioner

NRL för Livsmedel och foder

Fodertillsatser

Under 2010 har Statens veterinärmedicinska anstalt deltagit i årlig workshop som hållits på EU-RL-FA inom JRC-IRMM. För övrigt har aktiviteten varit låg på grund av personalbrist.

Animaliska proteiner

Nätverket NRL-EU-RL Animaliska proteiner och EU-RL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. Fortsatta diskussioner om ändring av annex VI till Förordning (EG) nr 152/2009 har pågått under 2011. Vi har föreberett introducerandet av PCR för att bestämma bovint DNA i bearbetat animaliskt protein. NRL har deltagit i den årliga workshopen som denna gång hölls i Wien, AT. NRL har också deltagit i en provningsjämförelse, ”EU-RL-AP Proficiency test 2011”.

Parasiter

Under 2011 har in-house PCR för artbestämning av trikiner lagts ner på grund av den låga efterfrågan. Vid alla positiva fynd i Sverige skickas trikinlarver till EURL-P för typning.

Rutinerna kring framställningen av ringtesten har förbättrats för att uppnå en ännu högre kvalitet. De ackrediterade laboratorerna har arbetat med att få upp känsligheten på snina analyser och flera har börjat med valideringsarbetet.

Särskilda aktiviteter under 2011:

Ett nytt trikinlaboratorium tillkom under året, som skickade personal på grundutbildning hos oss. Flera av Norges laboratorier deltog också i grundkursen, eftersom de arbetar med implementeringen av trikinförordningen 2075/2005 och vi stöttar dem i den processen. Därför tillverkades även ringtester åt Norges laboratorier. Två fulla paneler kördes även internt på SVA i kvalitetssyfte vid båda ringtesterna.

En kurs hölls på begäran för Norge och Estland avseende tillverkning av ringtest (metod enl. Vallée m fl). Deltagarna lärde sig partiell digestion, plockning av trikinkapslar mm. Ringtest från EURL genomfördes, med ett utmärkt resultat på trikinsidan. Även gott resultat på ekinokock-ringtestet.

FVO var på besök med uppdrag avseende viltslakt, där NRL deltog som sakkunniga avseende kvalitet/ringtester på trikinsidan, i första hand vildsvin.

SVA deltog i årets parasit workshop anordnad av EURL-P i Rom.

Salmonella

NRL för Salmonella har under 2011 deltagit i tre PT avseende salmonella med godkänt resultat:

Laboratoriet har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet i Bilthoven, NL. Under 2011 planerades och förbereddes i samarbete mellan NRL:en i Danmark, Finland, Norge och Sverige, en ringtest med Salmonellakontaminerad Fjäderfäfaeces för de regionala laboratorerna i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Ringtesten som administrerades av NRL i Sverige skickades i november 2011 ut till 23 laboratorier.

Antimikrobiell resistens

Under året har inga obligatoriska undersökningar inom området antibiotikaresistens på EU-nivå genomförts varför SVAs NRL inte varit engagerat i konkreta studier eller laboratoriearbete som faller under NRL-funktionen. Laboratoriet har dock som vanligt varit engagerat i de undersökningar av bakterier från livsmedelsproducerande djur som görs inom ramen för övervakningsprogrammet SVARM och i forskningsprojekt inom området antibiotikaresistens med fokus på livsmedelskedjan.

NRL antibiotika har under 2011 deltagit i de ringtester som genomförts av EU-RL. En ringtest omfattade *Campylobakter* och *Salmonella* och en annan stammar av enterokocker, stafylokocker och *Escherichia coli*. Uppgiften var att undersöka förekomsten av resistens mot ett tiotal antibiotika hos var och en av stammarna. Genotypning av resistent bakterier har också delvis ingått. SVAs NRL hade ett mycket gott resultat för samtliga bakterier – endast ett fåtal tester avvek från förväntat resultat. I ett tredje ringtest skulle olika prov undersökas för stafylokocker. Avsikten var att avgöra om meticillinresistent *Staphylococcus aureus* (MRSA) fanns i proven och att undersöka dessa för bl.a. genotyp. Även här hade NRL Antibiotika ett mycket bra resultat.

I april 2011 deltog tre representanter från NRL vid det årliga EURL- (EU-RL) mötet i Köpenhamn där bland annat resultat av ringtestarna presenterades och diskuterades.

Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

Under 2011 har ett privat laboratorium utfört TSE-analyser för slaktprover. Provningsjämförelse skickades från NRL till laboratoriet i början av november. Varje vecka granskas rådata från laboratoriet. Laboratoriet är enligt NRL väl skickat att utföra analysen.

NRL för djurhälsa och levande djur

Klassisk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Afrikansk hästpest

NRL har varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet.

Aviär influensa

NRL har deltagit i det årliga EU-RL-mötet, denna gång i Wien, Österrike. SVA har också deltagit i den årliga provningsjämförelsen arrangerad av VLA (EU-RL) Pirbright, med godkänt resultat både vad gäller isolering och typning av influensavirus, serologi

samt PCR-diagnostik av aviärt influensavirus. SVA har därutöver också deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av Aviär influensa (ELISA) arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna. Resultatet från denna jämförelse har i skrivande stund ännu inte kommit deltagarna tillhanda. Under året har SVA som NRL arrangerat en provningsjämförelse för diagnostik av influensavirus med PCR med deltagande av FOI i Umeå.

Newcastlesjukan

NRL har deltagit i det årliga EU-RL-mötet i Wien, Österrike. SVA har också deltagit i den av EU-RL arrangerade årliga provningsjämförelsen för diagnostik av aviärt paramyxovirus typ 1 (NDV) inklusive virusisolering och typning samt serologi med godkänt resultat. SVA har därutöver deltagit i provningsjämförelse för serologisk diagnostik av NDV arrangerat av De Gezondheidsdienst voor Dieren (GD), Deventer, Nederländerna.

När det gäller den av EU-RL organiserade provningsjämförelsen för PCR diagnostik av NDV kan konstateras att Sverige i likhet med de flesta andra NRL-laboratorier inte har klarat av att diagnostisera samtliga prov helt rätt denna omgång. Utvecklingsarbete pågår för att optimera våra analysmetoder.

Vesikulär svinsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Sjukdomar hos fisk

NRL deltog 2011 i det årliga ref.labsmötet möte i Köpenhamn. Under året genomfördes också ringtest av virus med godkänt resultat. Under året deltog också personal i kurser (virusdiagnostik fisk, samt fiskepidemiologisk kurs) anordnade av EU-CRL. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk och skaldjur. NRL genomförde under året besök vid UK-RL för diskussioner kring riskanalyser av vattenbruk.

Sjukdomar hos mollusker

NRL deltog i reflabsmöte anordnat av EU-CRL i Ifremer/Frankrike under mars månad 2011. Under året har NRL också deltagit i ringtest, med godkänt resultat samt deltagit i diagnostisk metodutveckling. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk och skaldjur.

Sjukdomar hos kräftdjur

NRL deltog i reflabsmöte anordnat av EU-CRL i Vendeig under 2011. Under året har också ringtest genomförts avseende kräftdjurspatogener med godkänt resultat. NRL deltar också i utarbetandet av EU-direktiv gällande sjukdomar på fisk och skaldjur.

Rabies

NRL har deltagit i 3 ringtester, serologi, PCR samt en för FAT (immunofluorescens) alla med godkänt resultat. NRL deltog även i EU-RL-mötet i Nancy arrangerat av AFSSA i oktober 2010.

Bluetongue

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Afrikansk svinpest

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Mul- och klövsjuka

NRL har varit representerat vid årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat

Brucellos

NRL varit representerat vid det årliga EU-RL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Infektiösa hästsjukdomar

Ingen aktivitet under 2011.

7. Beredskapsplaner

Organisationen och funktion av beredskapsarbetet finns beskrivet i kontrollplanen.

En sammanställning av utbildningar och övningar genomförda under 2011 finns i bilaga 1 i denna rapport.

Bilaga 1

Sammanställning av genomförda övningar och utbildningar inom beredskapsområdet, 2011

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Övning Sievert	1 dag	Sandö/Aktörer från Västernorrlands län samt Strålsäkerhetsmyndigheten, Försvarmalten och Livsmedelsverket	Genom övning stärka Västernorrlands läns förmåga att genom samverkan hantera en kärnteknisk olycka./ Länsstyrelsen i Västernorrland
Regionala livsmedelsövningar med smittskyddsscenario (Övning SmittSam)	1 dag vid 3 olika tillfällen	Stockholms och Södermanlands län, Jönköpings län, Örebro och Värmlands län./ Representanter från olika berörda aktörer som till exempel Smittskyddsinstitutet, Livsmedelsverket, kommuner, länsstyrelser och smittskyddsenheter	Utbyta erfarenheter och goda exempel samt klargöra eventuella otydligheter i roller och ansvar mellan de aktörer som blir involverade i ett livsmedelsburet sjukdomsutbrott/Livsmedelsverket
Regional övning på Sandö – med smittoscenario för dricksvatten i Västernorrland	1 dag	Dricksvattenproducenter, MHK, beredskapssamordnare, smittskyddsläkare, politiker och länsstyrelsen	Syftet med övningen är att klargöra ansvar och roller samt stärka samverkan mellan olika aktörer på lokal och regional nivå för ökad krishanteringsförmåga.
Utbildning – Kriskommunikation vid dricksvattenkriser	3 dagar vid 3 tillfällen	Umeå, Kristianstad, Upplands-Bro Inbjudan till hela Sveriges kommuner. Inbjudna; dricksvattenproducenter, MHK. Ca 150 deltagare	Ge en fördjupad utbildning för att skapa spetskompetenser i regionerna i landet. Öka krishanteringsförmågan inom området kriskommunikation vid dricksvattenkriser./ Livsmedelsverket i samverkan med MSB m fl.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
VAKA övning - Övning Rune	3 dagar inkl utvärdering	Uppsala VAKA-gruppen övade tillsammans med Uppsala Vatten och Uppsala miljökontor, med motspel av Polis, Säkerhetspolisen och FOI.	VAKAs övningsledning ansvarade för övningens genomförande med stöd av FOI. Syfte; Stärkt förmåga till hantering av ett hotscenario i rollerna som VAKA, för Uppsala Vattens krisledningsorganisation och för miljökontoret. Klargöra vilka resurser inom och utanför VAKA och kommunen som kan vara till stöd i scenariot. Synliggöra sårbarheter och tänkbara konsekvenser för samtliga övade och för motspelet. Uppsala vatten och Uppsala kommun får en stärkt krishanteringsförmåga, ökad insikt om begränsningar och möjligheter för att klara en dylik situation.
Uppföljning av Starthjälpen	70 dagar (2 dagar per kommun)	35 kommuner övade i Livsmedelsverkets regi; Norsjö, Arvika, Aneby, Trelleborg, Alingsås, Kalmar, Kil, Filipstad, Storfors, Söderköping, Gävle + Gästrik vatten, Hofors + Gästrik vatten, Ockelbo + Gästrik vatten, Älvkarleby + Gästrik vatten, Sala, Grums , Avesta, Värnamo, Malmö, Sunne, Sölvesborg, Karlshamn, Alvesta, Mora, Bjurholm, Österåkers, Vetlanda, Nässjö, Värmdö ,Helsingborg + NSVA ,Landskrona + NSVA, Svalöv + NSVA ,Åstorp + NSVA, Bjuv + NSVA, Båstad + NSVA	Ansvarig Livsmedelsverket. 2 dagars besök där dag 1 är genomgång av tidigare identifierade beredskapsåtgärder och planläggning av övning. Dag 2 är övning. De övningar som genomförts är i de flesta fall seminarieövningar s.k. ”table top” övningar. Ett till två scenario har övats. Deltagare har varit dricksvattenproducenter, miljökontor, räddningstjänsten, informatör, säkerhets- eller beredskapssamordnare, någon från kommunledningen och några kommuner hade kallat samman i stort sett hela kommunledningen inklusive presidiet. I flera fall har länsstyrelsen deltagit i övningarna.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Nödvattenövning stor stad	3 dagar	3 övningar genomförts med dricksvattenproducenterna; Norrvatten, samt producenterna i Helsingborg och i Karlskrona.	Ansvarig Livsmedelsverket. Övningarna har genomförts som lärande övning. Övningarnas scenario har utformats för att pröva befintliga krisplaner ur ett dricksvattenperspektiv, öva krisorganisationens handlingsförmåga, tydliggöra funktioner, ansvar och befogenheter i samband med en nödvattenförsörjning och skapa förståelse för komplexiteten i samband med en stor nödvattenförsörjning och identifiera förbättringsområden.
Regionala utbildningsdagar med workshop	2 dagar vid ett tillfälle 1 dag vid två tillfällen	Öland-Gotland (2 dagar), Västerbotten och Södermanland (1 dag). Deltagare; politiska ledningar och dricksvattenproducenter, miljöförvaltning, räddningstjänst, beredskapssamordnare, socialtjänsten med flera) samt regionala aktörer som landsting, vägverk m fl.	Ökad krishanteringsförmåga, utvecklad beredskap samt risk- och sårbarhetsanalysarbetet/Livsmedelsverket i samverkan med länsstyrelser, kommuner, regioner
Hanteringsövning av utrustning för nödvattenförsörjning	14 dagar	Övningarna har genomförts vid; Luleå, Borlänge, Visby, Eslöv, Sundsvall, Ljung Övade: 89 kommuner 10 VA-bolag 19 övriga deltagare Summa: Totalt 476 deltagare + 210 personer från FRG, dvs frivilliga resursgrupper	Utbildningarna har genomförts med syftet att öka kommunernas krishanteringsförmåga när det gäller stora kriser inom dricksvattenområdet. Utbildningarna har öka kunskapen inom detta område, genom dels den praktiska delen i hur man hanterar utrustningen, dels genom information om ”till vem/vilka”, ”hur” och ”var”.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Forum för beredskapsdiagnostik (FBD) logistik- och analysövning, Scenario med misstänkt riskklass 3-smitta i djur-, miljö- och livsmedelsprover vid gårdsslakteri.	1 vecka 21-25 mars 2011	Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI), Umeå; Smittskyddsinstitutet (SMI), Solna; Statens veterinärmedicinska anstalt, (SVA), Livsmedelsverket, och Resurslaboratorium för beredskapsdiagnostik (RUB), Uppsala.	Utveckla och utvärdera befintliga rutiner för transport av prov med misstänkt riskklass 3-agens mellan myndigheterna inom FBD. Utvärdera varje myndighets förmåga för provanalys med ovanliga provmatriser samt ett ringtest. Utvärdera hur FBD fungerar operativt vid ett specifikt scenario inklusive rutiner för kvalitetssäkring.
Utbildning om dricksvattenförsörjning riktad till lokala aktörer. ”Dricksvattenkriser berör oss alla - polisens och räddningstjänstens ansvar”	5st 1- dagars	10 maj i Umeå, 14 juni i Stockholm 24 augusti i Uppsala, 15 november i Malmö, 22 november i Östersund. De olika yrkesgrupperna räddningstjänst, polis, miljökontor och dricksvattenproducenter fick tillfälle att mötas.	Utbildningen syftade till att skapa en gemensam kunskapsbas kring dricksvattnets betydelse och sårbarhet samt öka kompetensen kring olika verksamheters arbetsuppgifter vid dricksvattenkriser och förbättrar förmågan till samverkan. Utbildningen kompletterades med studiebesök på ett vattenverk och en avslutande övning
Utbildning inför SAMÖ-KKÖ 2011	3 h grundläggande kärnenergi-beredskap, 3 h utbildning i Jordbruksverkets lednings- och informationssystem, LEIF, 3,5 h utbildning i beslutsstödssystem för motåtgärder inom jordbruket	Plats: Jordbruksverket (Jönköping) Deltagare: Personer som ingår i Jordbruksverkets krisorganisation, kärnenergiolycka, samt övriga intresserade	Syfte: Att öka kunskapen hos krisorganisationen om Jordbruksverket roll och ansvar vid en kärnteknisk olycka. Ansvarig: Jordbruksverket

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
SAMÖ-KKÖ 2011	36 timmar i sträck + ett antal dagar under en sjuveckorsperiod	Plats: Sverige Deltagare: Regeringskansliet, Riksdagsförvaltningen, 19 centrala myndigheter (inklusive Jordbruksverket och Livsmedelsverket), 6 regionala myndigheter, 12 kommuner och 19 privata aktörer. Se mer info på: https://www.msb.se/sv/Utbildning--ovning/Ovningsverksamhet/Kommande-ovningar/Genomforda-ovningar/SAMO/	Syfte: SAMÖ-KKÖ ska ge en bild av och utveckla samhällets förmåga att hantera en kris till följd av en kärnteknisk olycka. Övningen involverar samtliga nivåer i samhället och avser hanteringen av konsekvenser både på kort och lång sikt. Ansvarig: Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Länsstyrelsen i Kalmar
Nordisk-baltisk övning veterinär beredskap	2 dagar	Samtliga nordiska och baltiska länders veterinärmyndigheter. Från Sverige SVA, Livsmedelsverket och Jordbruksverket.	Scenarioövning afrikansk svinpest. Internationell kommunikation och samverkan. Ansvarig Nordisk-baltiska veterinärberedskapsgruppen.
Stabs- och ledningsutbildning	2 dagar	Chefer inom Jordbruksverkets beredskapsorganisation.	Utbildning för ett effektivt stabsarbete inom Jordbruksverket.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Övning Skåne	1 dag	Plats: Malmö Deltagare: Malmö stad, Region Skåne, Polismyndigheten i Skåne, Länsstyrelsen i Skåne, Malmö Stadsopera Observatörer: Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap/Farlige Stoffer (Norge), Region Hovedstaden (Danmark), ett antal centrala myndigheter, bl.a. Jordbruksverket och SVA	Syfte: Syftet med övningen var att i samverkan göra en förmågebedömning med avseende på en händelse med bioterrorism. Övningen syftade vidare till att: <ul style="list-style-type: none"> - öka medvetenheten kring förmågor och brister som finns på lokal och regional nivå för att hantera en bioterrorhändelse - förstå hur man samverkar med organisationer utanför regionen (såsom centrala myndigheter och utländska aktörer) - diskutera utvecklingsåtgärder på kort och lång sikt - vara nätverksskapande bland deltagarna. Ansvarig: Samverkansområdet Farliga ämnen, Region Skåne och Malmö stad Jordbruksverket ingår i samverkansområdet Farliga ämnen och var med i planeringen av Övning Skåne.
Övning CSF 11 (diagnostik av klassisk svinpestvirus)	5 dagar	Plats: SVA Deltagare: SVA och FoI med deras mobila laboratorium.	Ansvarig: SVA Syfte: Genom övning träna diagnostisk personal samt vidareutbildning avseende klassisk svinpest. Träning av molekylärbioologisk diagnostik i mobilt laboratorium.
Övning ”Insider”	1 dag	Plats: SVA Deltagare: SVA, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Rikspolisstyrelsen. (SVA spelade Jordbruksverket)	Ansvarig: SVA. Syfte: Att analysera styrkor och svagheter i SVA:s säkerhets- och beredskapsorganisation, roller och arbetsprocesser samt att diskutera utvecklingsåtgärder på kort och lång sikt i organisationen samt att utvärdera hur SVA:s beredskapsplaner fungerar för att hantera en extraordinär händelse.

Bilaga 2

Definitioner och begrepp

Definitioner är ordagrant överförda från aktuella angivna förordningar. Till vissa av definitionerna, där behov ansetts nödvändigt, ges en kommentar.

Begrepp är en tolkning av begreppets innebörd. Definition av begreppet saknas i lagstiftningen.

Den fytosanitära verksamheten är beroende av en del av de nedanstående termerna, varvid utgångspunkten är direktiv 2000/29/EG om skyddsåtgärder mot spridning och införsel av skadegörare på växter. Definitionerna i detta direktiv överrensstämmer inte helt med nedanstående definitioner.

Definitioner

Behörig myndighet: (artikel 2.4 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Den centrala myndigheten i en medlemsstat som har behörighet att genomföra offentlig kontroll eller varje annan myndighet som tilldelats sådan behörighet. Hit ska även i tillämpliga fall räknas motsvarande myndighet i tredje land.

Kommentar:

I den svenska lagstiftningen använder man ofta begreppet ”kontrollmyndighet”.

Bristande efterlevnad: (artikel 2.10 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Bristande efterlevnad av foder- eller livsmedelslagstiftningen och av bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

Dokumentkontroll: (artikel 2.17 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av handelsdokument och i tillämpliga fall de med sändningen åtföljande dokument som krävs enligt foder- och livsmedelslagstiftningen.

Flerårig nationell kontrollplan: (artikel 41 i förordning (EG) nr 882/2004).

Samlad flerårig nationell kontrollplan som varje medlemsstat ska utforma, för att säkerställa att artikel 17.2 i förordning (EG) nr 178/2002, bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, och artikel 45 i förordning (EG) nr 882/2004 genomförs effektivt.

Kommentar:

Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, kallas också för kontrollplanen.

Foderföretag: (artikel 3.5 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Foderföretagare: (artikel 3.6 i förordning (EG) nr. 882/2004).

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i det foderföretag de driver.

Fysisk kontroll: (artikel 2.19 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av foder eller livsmedel, eventuellt även kontroll av transportmedlet, förpackningen, märkningen och temperaturen samt provtagning för analys och laboratorietest och varje annan kontroll som krävs för att kontrollera att foder eller livsmedelslagstiftningen efterlevs.

Kommentar:

Den fysiska inspektionen är inte definierad i direktivet 2000/29/EG men behandlas t.ex. i artiklarna 6 och 13a.

Identitetskontroll: (artikel 2.18 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Okulärbesiktning för att kontrollera att de intyg eller andra dokument som åtföljer sändningen överensstämmer med sändningens märkning och innehåll.

Inspektion: (artikel 2.7 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av varje aspekt av foder, livsmedel, djurhälsa och djurskydd för att kontrollera efterlevnaden av de rättsliga kraven i foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna avseende djurhälsa och djurskydd.

Kartläggning: (artikel 2.8 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Planerad undersökning som görs för att få en överblick av hur foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd efterlevs.

Kontroll: (artikel 2.2 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Kontroll av om specificerade krav har uppfyllts, genom undersökning och bedömning av sakligt underlag.

Kontrollorgan: (artikel 2.5 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En oberoende tredje part till vilken den behöriga myndigheten har delegerat vissa kontrolluppgifter.

Kontrollplan: (artikel 2.20 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En av den behöriga myndigheten upprättad beskrivning med allmän information om hur dess offentliga kontrollsystem är uppbyggt och organiserat.

Livsmedelsföretag: (artikel 3.2 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med alla stadier i produktions-, bearbetnings-, och distributionskedjan av livsmedel.

Livsmedelsföretagare: (artikel 3.3 i förordning (EG) nr. 178/2002).

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i de livsmedelsföretag de bedriver.

Offentlig kontroll: (artikel 2.1 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Varje form av kontroll som utförs av den behöriga myndigheten eller av gemenskapen i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen, samt bestämmelser om djurs hälsa och om djurskydd.

Primärproduktion: (artikel 3.17 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Produktion, uppfödning eller odling av primärprodukter inklusive skörd, mjölkning och produktion av livsmedelsproducerande djur före slakt. Jakt, fiske och insamling av vilda produkter omfattas också.

Provtagning för analys: (artikel 2.11 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Insamling av prov från foder eller livsmedel eller något annat ämne (inbegripet från miljön) som är relevant för produktion, bearbetning och distribution av foder eller livsmedel eller djurhälsa för att genom analys kontrollera efterlevnaden av foder- eller livsmedelslagstiftningen och bestämmelser om djurhälsa.

Revision: (artikel 2.6 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En systematisk och oberoende undersökning för att avgöra om verksamheter och resultat från dessa överensstämmer med planerade åtgärder och om åtgärderna har genomförts på ett effektivt sätt och är lämpliga för att nå målen.

Kommentar:

Revision kan användas antingen vid kontroll av myndigheter enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr. 882/2004 eller som kontrollmetod vid kontroll av livsmedels- eller foderföretagare enligt artikel 10 i denna förordning. Det framgår av sammanhanget vilken betydelse av revision som avses.

Risakanalys: (artikel 3.10 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Förfarande som består av tre sammanhängande delar, nämligen riskbedömning, riskhantering och riskkommunikation.

Risikommunikation: (artikel 3.13 i förordning (EG) 178/2002).

Interaktivt utbyte under hela risikanalysförfarandet av information och synpunkter om faror och risker, riskrelaterade faktorer och riskuppfattning mellan riskvärderare, riskhanterare, konsumenter, foder- och livsmedelsföretag, universitet och andra berörda parter, inbegripet redogörelse för resultaten av riskbedömningen och grundvalen för riskhanteringsbeslut.

Slutkonsument: (artikel 3.18 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Den slutliga konsumenten av ett livsmedel som inte kommer att använda livsmedlet som en del i ett livsmedelsföretags verksamhet.

Kommentar:

Konsument används vanligen som benämning i stället för slutkonsument.

Säkra livsmedel: (artikel 14 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Livsmedel ska anses som icke säkra om de anses vara

- a) skadliga för hälsan (omedelbara, kortsiktiga, långsiktiga effekter på hälsan) och/eller
- b) otjänliga som människoföda (genom förorening, förruttnelse, försämring eller nedbrytning).

Begrepp**Avvikelse:**

En avvikelse från lagstiftningen, d.v.s. en av kontrollmyndighet skriftligt dokumenterad bedömning av att kraven i lagstiftningen inte uppfylls.

Kommun:

Genom bildande av gemensamma nämnder och/eller gemensamma förvaltningar samt flytt av nämnders uppgifter till kommunalförbund används benämningen "kommun" på följande sätt:

Kommun används som benämning av kontrollmyndighet på lokal nivå. Kommunens uppgifter i den offentliga kontrollen ska fullgöras av den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

Redlighet:

Med redlighet menas att konsumenten inte blir vilseledd. Redlighet omfattar alla förfaranden från oavsiktligt misstag till medvetna bedrägerier inom alla moment av hanteringen.

Tillsyn:

De tidigare använda begreppen tillsyn och tillsynsmyndighet används inte i de nya EG-förordningarna. För definitioner från EG-förordningar, se avsnittet "Definitioner". I begreppet tillsyn ingår dels de granskande åtgärder som genomförs med stöd av lag och myndighetens möjligheter att besluta om någon form av ingripande, dels andra verksamheter, såsom rådgivning, information och att underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter (livsmedelslagen). Motsvarande skyldigheter gäller även enligt förvaltningslagens princip om serviceskyldighet m.m.